NACISTICKÉ REÁLIE

E. W. W. FOWLER

NACISTICKÉ REÁLIE

NACISTICKÉ REÁLIE

E. W. W. FOWLER

Nakladatelství vydavatelství
ČESTY

NACISTICKÉ REÁLIE

Z anglického originálu NAZI REGALIA,
vydaného Saturn Books Ltd, Londýn, 1996, přeložil Josef Hegner.
Odborná spolupráce PhDr. Zbyšek Svoboda.
Odpovědná redaktorka PhDr. Alena Křivánková.
Jazyková úprava Marcela Udržalová.

České vydání první. Počet stran 160.
Vydalo OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, společnost pro vydávání
Ottova slovníku naučného, spol. s r. o., Táborská 31, 140 00 Praha 4,
v divizi CESTY, nakladatelství a vydavatelství, v roce 1998
jako svou 277. publikaci.

Sazba: Agentúra CESTY, s. r. o., Bratislava
Osvit: DILOS, s. r. o., Bratislava
Tisk: Těšínská tiskárna, a. s., Český Těšín

Copyright © Saturn Books Ltd.
Translation © 1997 by Josef Hegner

ISBN 80-7181-173-4

STRANA 1: Náborový plakát z bouřlivých dob války,
který ukazuje vojáka třímajícího říšskou válečnou vlajku
(Reichskriegflagge).

STRANA 2: Svátek práce v roce 1935, Hitler obklopený svými
přívrženci, většina z nich je ve slavnostních stejnokrojích.

STRANA 3:
ZLEVA: Vojenská poddůstojnická čepice, důstojnická čepice
(s podbradníkem pro poddůstojníky) a čepice generála SS.

DOLE: Göring při přehlídce jednotek SA a SS v roce 1934
v Norimberku.

OBSAH

Nacistická strana 1919–1933 6

Nacistické symboly moci 22

Polní stejnokroje, označení a vyznamenání 76

Španělská mezihra 78

Sbohem Polsko, Sbohem Francie 82

Kamarádi na moři 120

Bomby na Anglii 130

Rejstřík 158

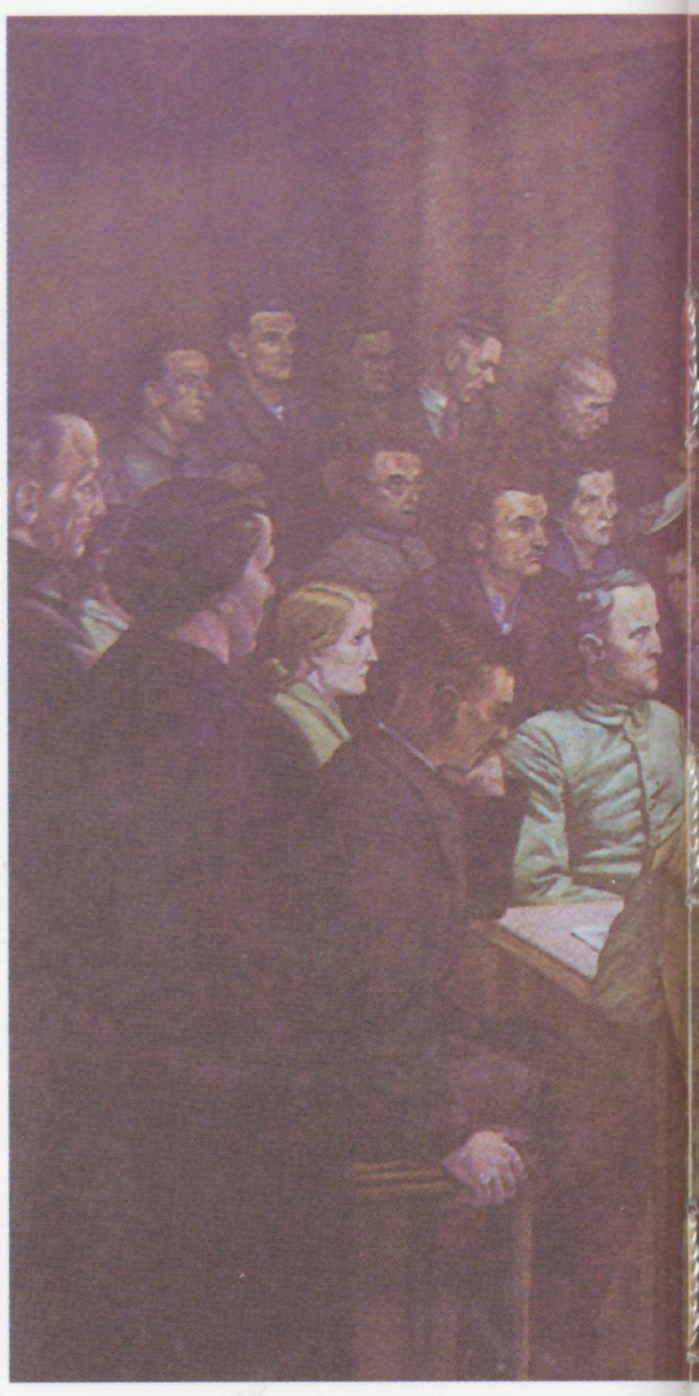

NACISTICKÁ STRANA 1919–1933

Nacistická strana (*Nationalsozialistiche Deutsche Arbeiterpartei*, NSDAP), která tak traumaticky v šesti letech plných násilí změnila tvář Evropy, měla kořeny svého vzniku v chaotických letech, jež následovala po porážce Německa v listopadu 1918. V roce 1919 založili Anton Drexler, Dietrich Eckart a Karl Harrer v Mnichově Německou dělnickou stranu (*Deutsche Arbeiterpartei)*. Adolf Hitler, nespokojený svobodník bývalé armády, se stal sedmým členem a přiměl v listopadu 1919 tuto malou skupinu k uspořádání srazu v pivnici mnichovského pivovaru. A právě zde tento frustrovaný umělec objevil, že má talent pro účinné veřejné projevy. Zcela si osvojil způsob, jak využívat směsice nadávek proti nepřátelům, kteří zradili vojáky na frontě, strašlivých hrozeb a slibů zahrnujících odplatu i znovuzrození nového a mocného Německa. Během prosince bylo zřízeno stálé středisko a Hitler požadoval zlepšení organizace. V lednu 1920 se Hitler spojil s Drexlerem a Federem a sestavili „25 bodů", které jim získaly další stoupence.

V dubnu 1920 změnila strana svůj název na NSDAP. To přilákalo muže, jako byl Alfred Rosenberg, německý utečenec z Pobaltí, který prosazoval své antisemitské, rasistické a protibolševické názory. Dalším byl hejtman Ernst Röhm, tvrdý militarista, který se ke straně připojil s vojáky a příslušníky dobrovolnických sborů *(Freikorps)*. V říjnu začal Emil Maurice organizovat tyto příslušníky Freikorps do oddílů, které pověřil udržováním pořádku na schůzích nacistické strany. „Úderné oddíly" (*Sturm-*

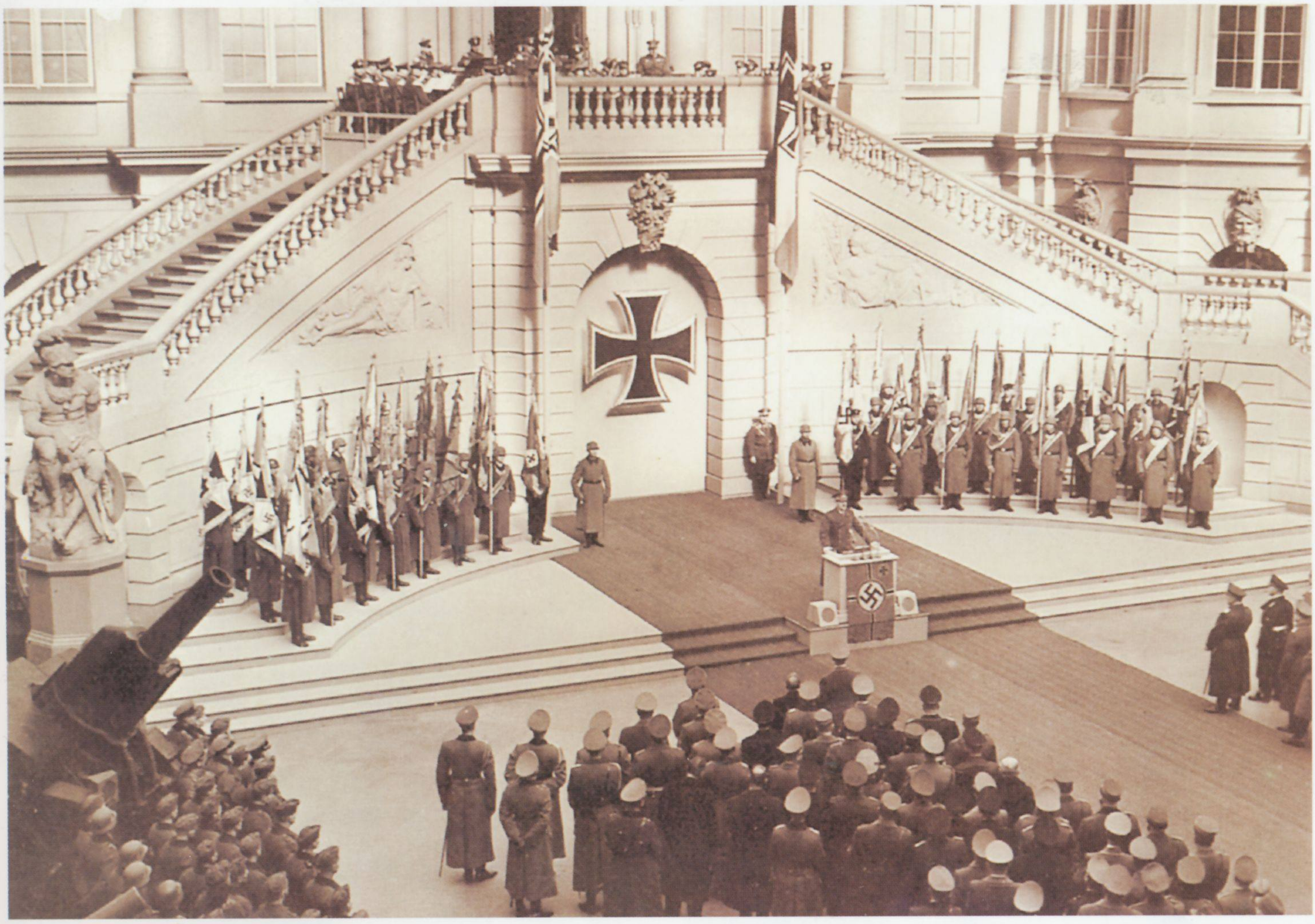
STR. 7: Počátky nacistické strany – 1. říšský sjezd strany v Mnichově v lednu 1923.

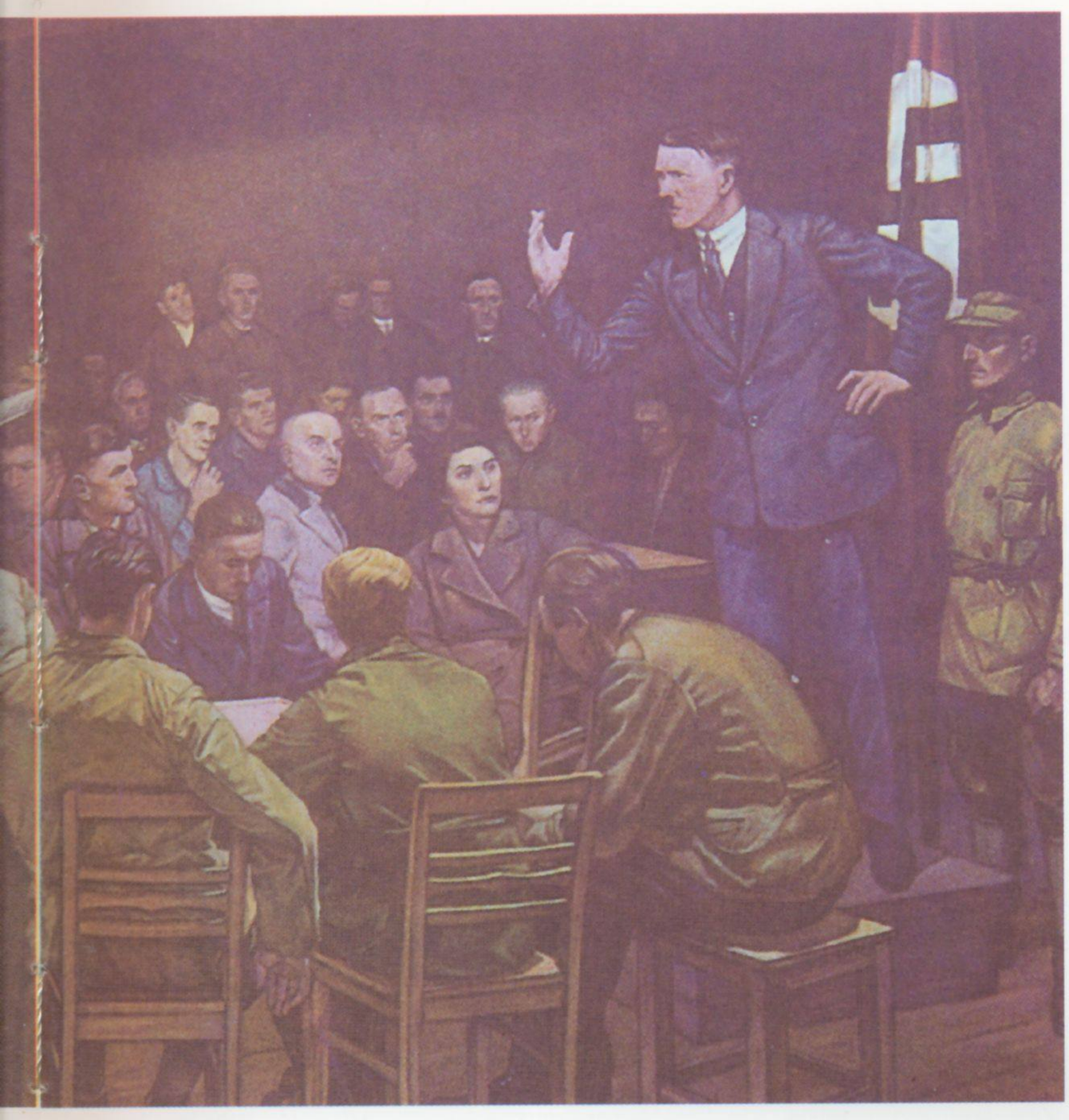
NAHOŘE: Alfred Rosenberg, „filozof" nacistických idejí.

VPRAVO: Hitler řeční na jedné z prvních schůzí NSDAP.

VLEVO DOLE: Hákový kříž vedle tradičního německého Železného kříže při příležitosti Dne na paměť hrdinů, 16. března 1941 v Berlíně.

VPRAVO DOLE: Hitler ve 20. letech na srazu hnědých košil (SA) nacistické strany.

abteilungen – SA), které byly pojmenovány podle přepadových jednotek, jež napadaly spojenecká postavení v zákopech za 1. světové války, se staly určující silou ve 20. a 30. letech při uplatňování nátlakové pouliční politiky.

V prosinci se Hitler začal vyhýbat práci ve výboru staré strany a navázal kontakty s bohatšími a vlivnějšími lidmi. Ke straně se připojili Röhm, Hess a Göring a na možnosti malé politické strany nacionalisticky orientované pohotově reagoval i válečný hrdina generál Ludendorff.

25 bodů

1. Sjednocení všech Němců ve Velkoněmecké říši.
2. Odmítnutí Versailleské smlouvy a požadavek záruky na právo Němců jednat s jinými národy.
3. Požadavek dodatečných území vhodných pro potravinové zajištění i pro usazení přírůstků v německé populaci: „*Lebensraum*“.
4. Právo na občanství je dáno rasou, žádný Žid nemůže být Němcem.
5. Příslušníci jiných národností jsou v Německu pouhými hosty a podléhají příslušným zákonům o cizincích.
6. Úřední místa budou obsazována na základě osobních zásluh a kvalifikace, nikoliv politickým nepotismem.
7. Blaho občanů bude první povinností státu. Pokud by došlo k vyčerpání státních zdrojů, lidé bez státní příslušnosti budou vyloučeni ze všech státních podpor a dotací.
8. Imigrace negermánských jedinců bude zastavena.
9. Stejná práva i povinnosti všem občanům.
10. Každý občan bude pracovat pro všeobecné blaho.
11. Každý příjem, který nebude podložen prací, bude konfiskován.
12. Všechny válečné zisky budou konfiskovány.
13. Všechny velké obchodní trusty budou znárodněny.
14. Podíl na zisku ve všech větších výrobních závodech.
15. Přiměřený podíl pro staré lidi.
16. Drobní obchodníci a výrobci budou posíleni a velké obchodní domy přejdou do jejich rukou.
17. Reforma vlastnictví půdního fondu a konec půdním spekulacím.
18. Nemilosrdné potrestání všech vážných zločinů a smrt keťasům.
19. Římské právo, jež je materialistické, bude nahrazeno „německým právem“.
20. Úplná reforma národního výchovného systému.
21. Stát bude napomáhat mateřské péči a spolupodílet se na vývoji mládeže.
22. Zrušení placené profesionální armády a vytvoření národní armády.
23. Vydavatelství novin musí mít německé vlastníky, všichni lidé negermánského původu budou podléhat zákazu v nich pracovat.
24. Náboženská svoboda, s výjimkou náboženství, jež by ohrožovalo germánskou rasu. Strana se nepřiklání výhradně k jediné víře, ale bude bojovat proti židovskému materialismu.
25. Silná centrální vláda, která by prováděla účinnou legislativu.

VLEVO: Sjezd strany NSDAP v srpnu 1927 v Norimberku. Povšimněte si, jak se Hitler i důstojníci SS rádi honosili vyznamenáními z období 1. světové války. Hess, zástupce Vůdce, po Hitlerově pravici, má čepici SS.

VPRAVO: Říšský vedoucí SS *(Reichsführer-SS)* Heinrich Himmler s mužem, jehož odstranil v „noci dlouhých nožů", s Ernstem Röhmem, velitelem SA. Röhm, který udělal obdivuhodnou kariéru v 1. světové válce, má Železný kříž I. třídy (EK1) a odznak za zranění. Himmler má na sobě nápadný a zlověstný černý stejnokroj předválečných SS.

V roce 1921 Hitler uchvátil moc ve straně a získal i výrazné postavení v bavorském politickém dění. O rok později se v Itálii chopil vlády Mussolini a demonstroval bouřlivý příklad fašistické nadvlády. Obraz italských fašistů s přisluhovači v černých košilích, zvednuté paže a oslovení *Vůdče (Duce)*, měly na Hitlera a nacistickou stranu historický vliv.

V dalším roce byl Hitler schopen svolat 70 000 straníků a rozhodl se v Mnichově riskovat puč. Puč v čele s Ludendorffem a Hitlerem ztroskotal, neboť nebyl podporován armádou ani tehdejší bavorskou vládou. Nacistická strana a SA byly zakázány a Hitler uvězněn v Landsbergu. Ironií osudu tento puč, v němž bylo několik nacistů policií zastřeleno, posloužil nacistické straně k silné heroizaci včetně „praporu zbroceného krví" – prapor s hákovým křížem potřísněný krví „mučedníků" – a datum se stalo dnem oslav při pozdějších sjezdech NSDAP. Čas, který strávil v Landsbergu, využil Hitler k tomu, že Rudolfu Hessovi nadiktoval svůj politický odkaz *Můj boj (Mein Kampf)*. V prosinci 1924 byl z Landsbergu propuštěn, NSDAP však ležela v troskách.

Následující rok byl pro Hitlera krušný, neboť strana měla zákaz veřejných shromáždění. Když Hitler odmítl oddělení SA od nacistické strany, vzdal se Röhm své funkce.

V létě 1924 byl proto založen první oddíl SS. Úmyslem bylo zformovat ochranné oddíly (*Schutzstaffeln*) jako osobní Hitlerovu tělesnou stráž. Původně se jednalo o narychlo sebranou skupinu a v roce 1929 se stal Heinrich Himmler říšským vedoucím SS *(Reichsführer-SS)* v počtu 280 mužů. V červnu 1944 čítaly tzv. Zbraně SS *(Waffen-SS)* 594 000 příslušníků: Všeobecné SS *(Allgemeine-SS)* 200 000 a Oddíly umrlčích lebek *(Totenkopfverbände)* 24 000. V říjnu 1944 roku bylo na bojišti 38 divizí Waffen-SS o celkové síle 910 000 mužů. Pro mnoho lidí zůstanou jednotky SS skutečným obrazem nacistického Německa. V předválečných dobách nosily černé uniformy se stříbřitými doplňky, černé vysoké boty i výstroj. S nadcházející válkou se změnila barva stejnokrojů na polní šeď. Od té chvíle nebyly Waffen-SS od vojska téměř k rozeznání a muži z Allgemeine-SS, kteří zastávali správní bezpečnostní a protiteroristické funkce, se také rádi zbavovali původních poněkud teatrálních uniforem. Hrozivé Oddíly umrlčích lebek *(Totenkopfverbände)*, které spravovaly koncentrační tábory, byly rovněž přestrojeny do polní šedi. Všechny si však podržely speciální hodnostní označení SS a organizaci.

Vrátíme-li se do poloviny 20. let, musíme zaznamenat, že Hitler v roce 1925 publikoval první díl *Mého boje* a v Berlíně začal agilní muž jménem Josef Goebbels protlačovat svého starého spolubojovníka Gregora Strassera. Ke konci roku však Strasser otevřeně napadl Hitlera a dokonce publikoval i nový stranický program, jenž by nahradil zmíněných 25 bodů.

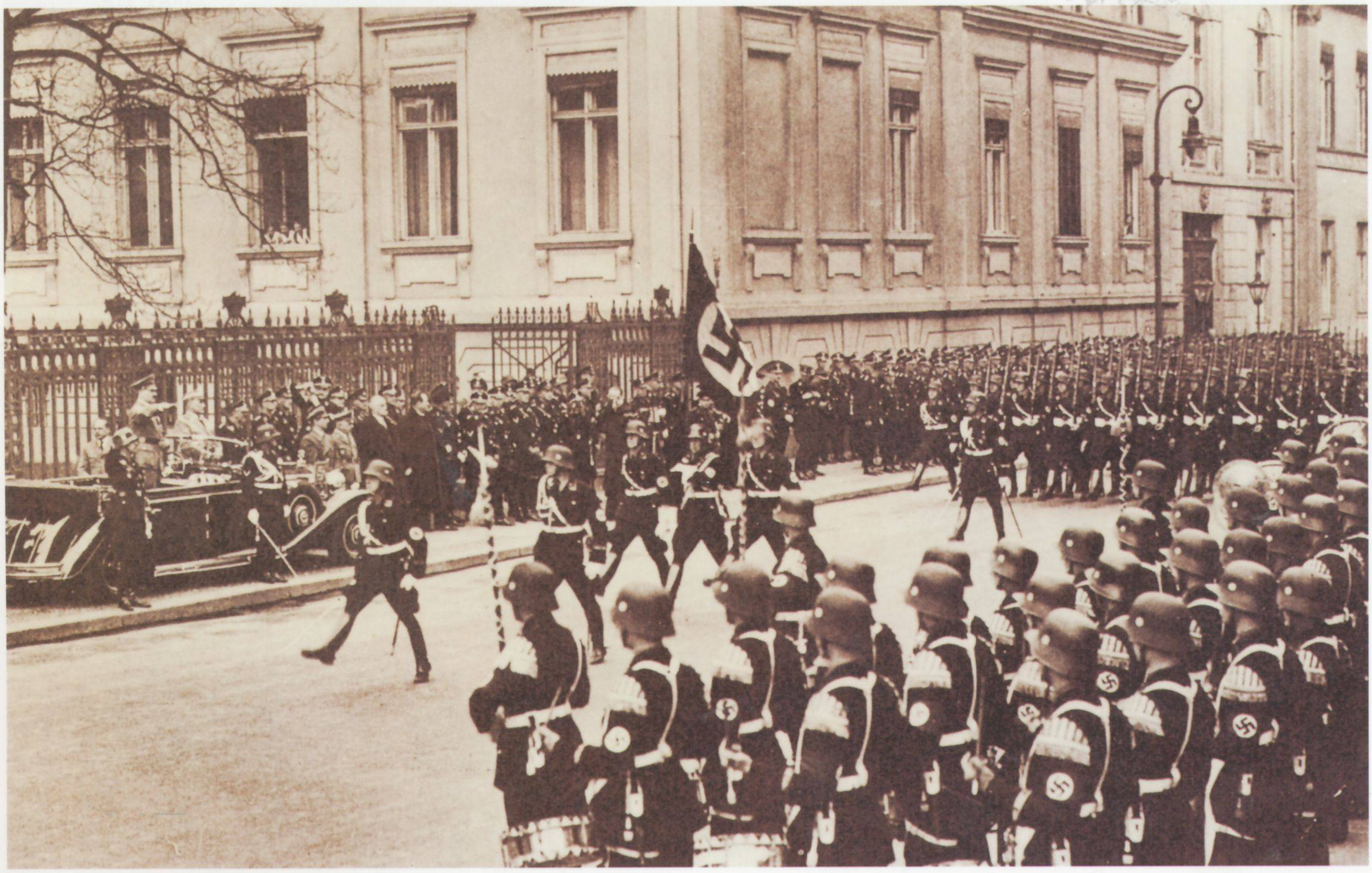
V únoru 1926 na setkání v Bambergu odstavil Hitler Strassera a vyhrál nad Goebbelsem. V červenci 1926 se konal ve Výmaru II. sjezd strany. Mezi 5 000 uniformovanými muži bylo poprvé zavedeno vztyčení paže jako nový „německý pozdrav“. Počet straníků vzrostl na 27 000 a byla vytvořena odnož SA Hitlerova mládež *(Hitlerjugend)*. V prosinci pak dosáhl počet členů NSDAP 49 000. Goebbels se stal župním vedoucím *(Gauleiter)* Berlína, města se silnou socialistickou a komunistickou minulostí, zatímco Rudolf Hess byl ustaven tajemníkem strany. Ke konci roku byl publikován druhý svazek *Mého boje*.

V červenci 1927 se konal první z norimberských sjezdů strany. Uvádělo se, že se ho účastnilo na 30 000 uniformovaných příslušníků SA a že počet členů ve straně dosáhl 70 000. Göring se vrátil ze Švédska a znovu se zapojil do stranické práce ve jménu „starého kamarádství a spolupráce“, nikoliv už, jak tvrdíval, ve jménu „ideologického paskvilu“. V Berlíně uspořádal Goebbels velká setkání, na nichž předpovídal brzký konec buržoazního státu a dal otevřený průchod svým antisemitským názorům.

V roce 1928 při volbách do Říšského sněmu *(Reichstag)* získali nacisté 12 křesel. Počet straníků přesáhl 100 000 a jejich organizace byla rozdělena na 34 žup *(Gau)*, navíc se sedmi župami zahraničními, považovanými za „německé“, jako Rakousko či Gdaňsk *(Danzig)*. V listopadu převzal Goebbels od Strassera úsek propagandy. Goebbels byl pozoruhodný muž, který navzdory své postižené noze, následku dětské nemoci, a navzdory svému dělnickému původu z Porýní získal univerzitní stipendium. V roce 1921 mu byl na Heidelberské univerzitě udělen doktorát filozofie a jeho rezonantní hlas

a řečnický talent byly pro nacistickou stranu velkým přínosem. Když byl v únoru 1930 Horst Wessel, mladý bojovník SA, zabit při hádce v ložnici prostitutky, všechny podrobnosti byly utajeny a prostá pochodová písnička, kterou zkomponoval, se pod Goebbelsovou patronací stala druhou německou národní hymnou. „Píseň Horsta Wessela“ pak byla základním hudebním motivem filmu Leni Riefenstahlové Triumf vůle (*Triumph des Willens*), propagandisticky servilního výtvoru o sjezdu nacistické strany v Norimberku v srpnu 1934.

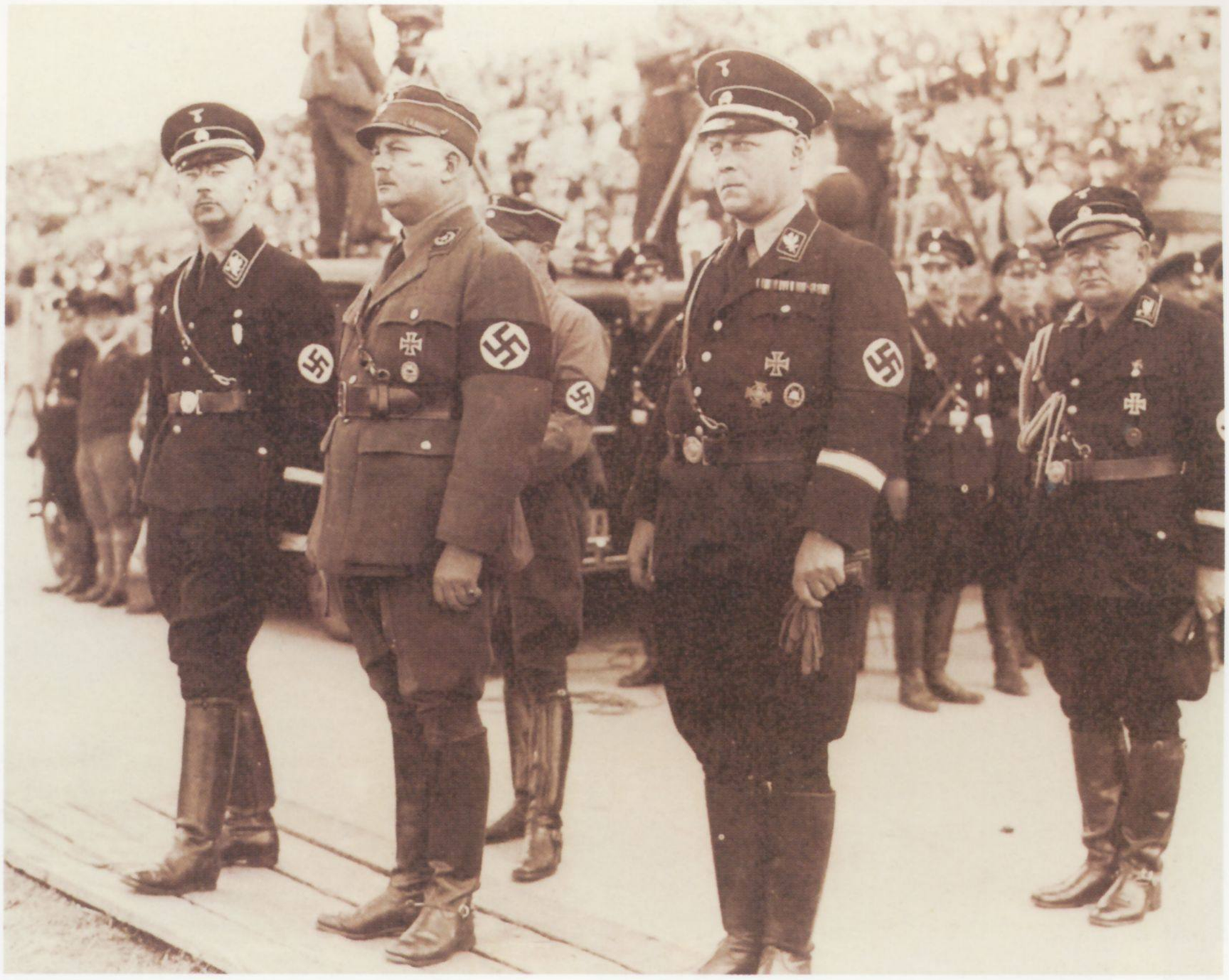
VLEVO: Goebbels jako ministr propagandy rozmlouvá s mladým členem Hitlerovy mládeže.

VLEVO DOLE: Hitlerův pluk tělesné stráže *Leibstandarte-SS „Adolf Hitler"* na slavnostní přehlídce, která byla oslavou Hitlerových narozenin 20. dubna 1938. Leibstadarte právě míjí oslavence. Hudebníci v popředí mají charakteristické německé označení na ramenech, tzv. vlaštovčí hnízda, která označovala vojenskou hudbu a trubače.

VPRAVO: Himmler má na sobě předválečnou uniformu SS a na límci výložku generála SS *(Gruppenführer)*. Později se mu dostalo zcela mimořádného hodnostního označení říšského vedoucího SS *(Reichsführer-SS)*, které se skládalo z dubových listů ve vavřínovém věnci.

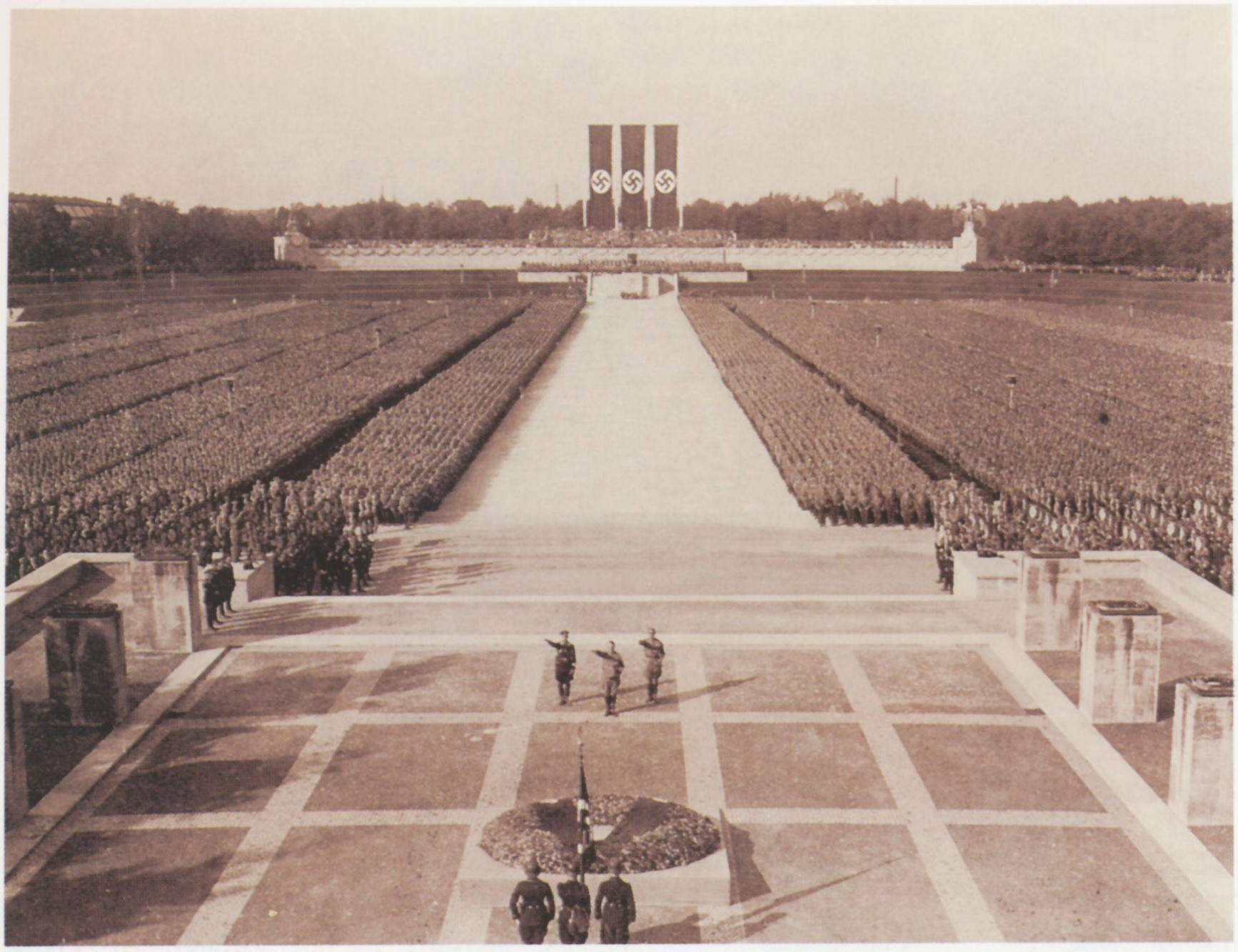
DOLE: Rudolf Hess v základní stranické uniformě s rukávovou páskou.

DOLE VPRAVO: Předválečná ateliérová fotografie Göringa, který má hnědou košili s pruským královským vojenským řádem *Pour le Mérite* („modrým Maxem") na náhrdelní stuze.

VLEVO: Na norimberském sjezdu v roce 1934 stojí Hitler vedle Himmlera a Lutze, který po „noci dlouhých nožů“ nahradil Röhma ve funkci vůdce SA.

DOLE: Muži SA nesoucí stranické prapory.

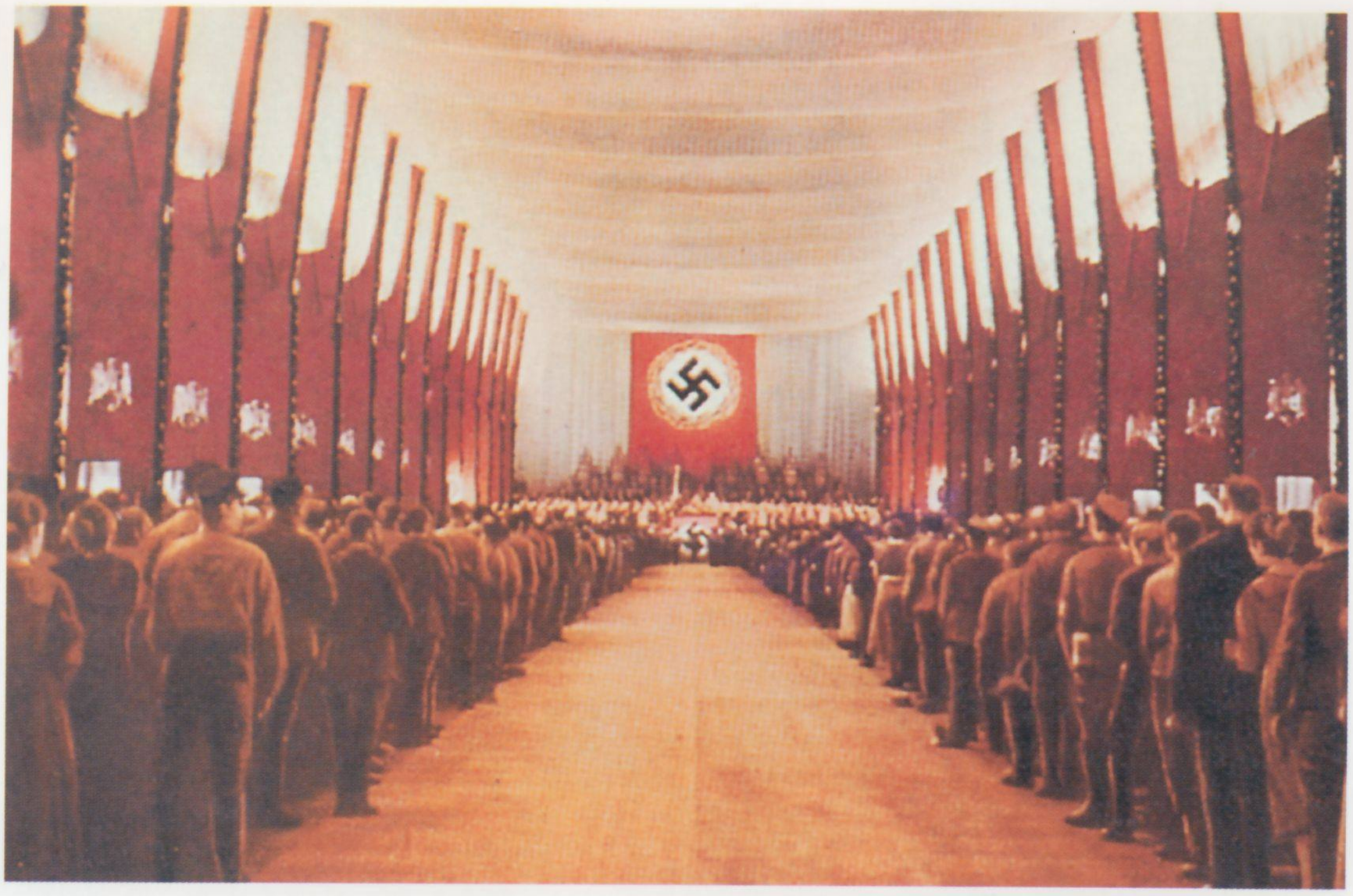
VPRAVO: Hitler na Templehofském poli v Berlíně 1. května 1934. Ačkoliv muži SA počtem převyšují černé stejnokroje SS, jsou to příslušníci SS, kteří tvoří Hitlerovu osobní stráž. Gruppenführer doprovázející Hitlera po jeho pravici má dýku vz. „Holbein“, kterou byly vyzbrojeny SA i SS.

NSDAP

VLEVO: Jeden z prvních nacistických sjezdů ve 20. letech, s údernými jednotkami SA v téměř civilním oblečení. V popředí je zřetelná korouhev SA.

VLEVO DOLE: Muži SA se smutečními černými páskami přes rukávové pásky s hákovým křížem (*Kampfbinde*) stojí v listopadu 1934 stráž u hrobu Horsta Wessela.

VPRAVO: Schůze v Luitpoldhalle v roce 1933 při norimberském sjezdu. Hákový kříž a orlice zvýrazňují divadelní efekt.

DOLE: Hitler v roce 1934, se Seppem Dietrichem u volantu mercedesu, se natahuje, podává obě ruce svým obdivovatelům v Buckebergu. Dietrichova úloha řidiče mu vysloužila přezdívku „šoféreska".

Nacisté získali ve volbách do Říšského sněmu *(Reichstag)* v srpnu 1930 107 křesel. Tím se dostali na druhé místo za SPD (Sociálně demokratická strana Německa), která měla 143 křesel. Další strana – komunisté – měla 77 křesel. SA se svými 100 000 příslušníky byly početnější než pravidelná německá armáda. O rok později se Röhm vrátil z Bolívie, kde pracoval jako vojenský instruktor, a převzal vůdcovství v SA. V roce 1932 byly Hitlerovy ambice zcela evidentní – v prezidentských volbách se postavil proti Hindenburgovi, polnímu maršálovi z 1. světové války, který byl uznáván mnohými Němci. Výsledek byl těsný, Hindenburg získal 49,6 procenta hlasů a Hitler 30 procent. Hindenburg nebyl zvolen nadpoloviční většinou, proto bylo nezbytné uspořádat nové volby. SA, nyní masivní síla čítající na 400 000 členů, byly v Berlíně mobilizovány a vyvolaly obavu z možného puče. O měsíc později byly SA zakázány a ve druhých volbách byl Hindenburg znovu zvolen, navzdory faktu, že Hitler získal více hlasů.

V červnu byl kancléřem zvolen von Papen, který zrušil zákaz SA. O měsíc později získali nacisté ve volbách do Říšského sněmu *(Reichstag)* 230 míst, stali se tak nejsilnější stranou, ale stále ještě bez parlamentní většiny. Na slavnosti plné hořké ironie předala Klára Zetkinová, komunistická veteránka a nejstarší poslankyně Říšského sněmu, výsledky voleb Göringovi – předsedovi Říšského sněmu.

Hitler, který byl přesvědčen, že má iniciativu ve svých rukou, zmobilizoval v srpnu SA a žádal na prezidentovi kancléřství. Hindenburg odmítl. Nacisté se v říjnu spojili v Berlíně s komunisty ve stávce dopravců a tato demonstrace politické síly ulice připravila nacisty o důležitá křesla v listopadových volbách.

Strany středu a levice zápasily o návrat k moci, ale nebyly schopny udržet si většinu pracujících. V lednu 1933 se kabinet v čele s Hitlerem jako říšským kancléřem, von Papenem jako vicekancléřem a třemi nacisty na ministerských křeslech domluvil. Byl to kritický rok: Hindenburg podepsal po únorovém požáru *Reichstagu* dekret omezující občanská práva, bylo uvězněno mnoho komunistů, socialistů a liberálů. Organizace SA, která fungovala jako pomocná síla policie, se na zatčeních přímo podílela. V krátké době souhlasili průmyslníci a finančníci s podporou nacistů jako stranou, která má šanci zachránit zemi od nepořádku. Převládalo přesvědčení, že nevzdělaní nacističtí politici mohou být ovládáni a kontrolováni. Nacisté však už od počátku roku prokázali, že jsou připraveni k falšování, když při vniknutí do sekretariátu komunistické strany zajistili dokumenty, které komunisty usvědčovaly z plánování revoluce.

V březnu 1933 se konaly poslední volby do Říšského sněmu a nacisté získali 288 křesel. Absolutní většina to nebyla, proto se spojili s 52 delegáty Hugenbergovy nacionalistické DNVP (Německá národní lidová strana) a 81 členům komunistické strany a velkému počtu socialistů bylo zabráněno v účasti na zasedání Říšského sněmu.

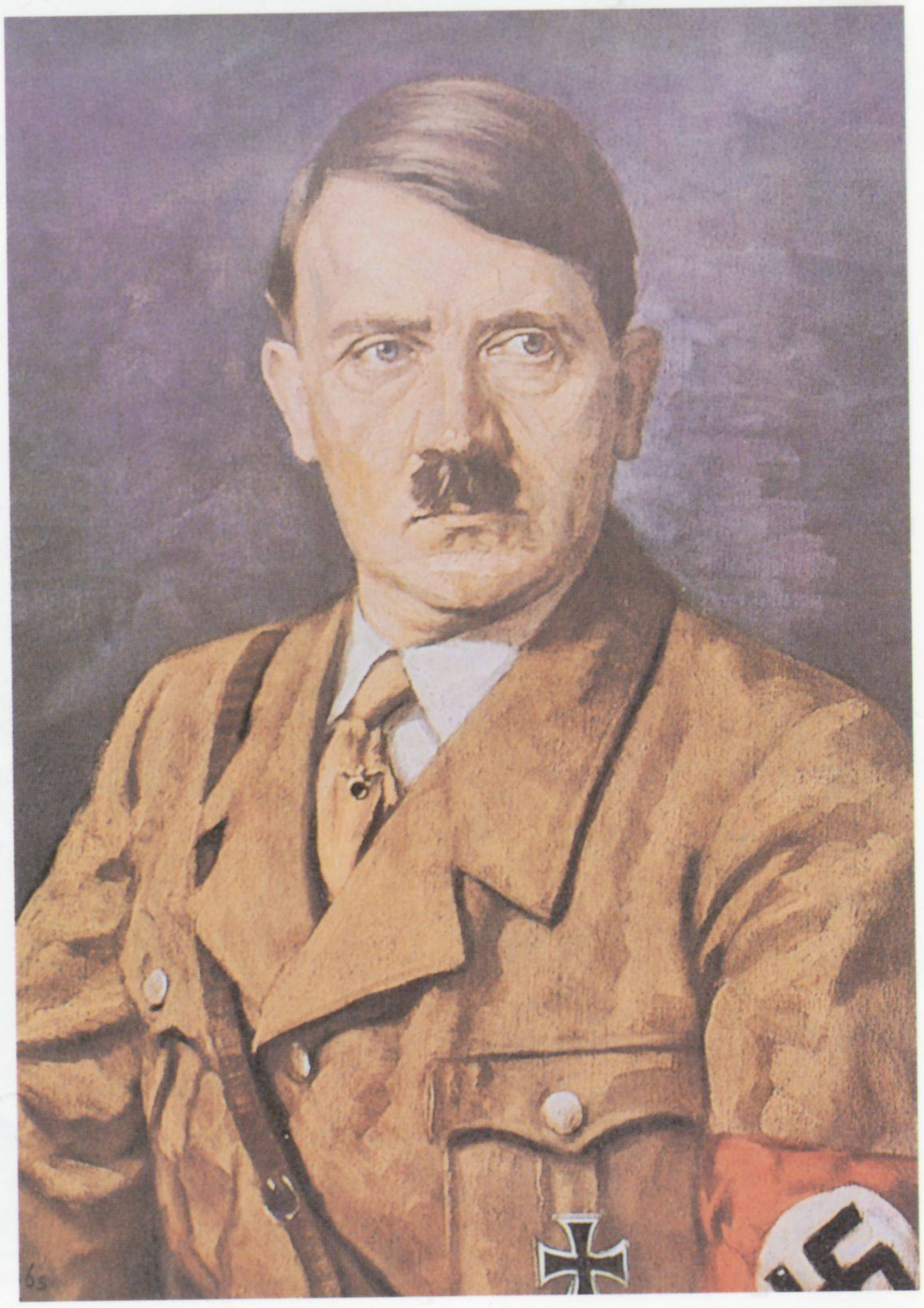
Hitler tak získal dostatečně silnou většinu, aby změnil ústavu. Za pomoci tzv. procesu usměrnění státu (*Gleichschaltung*) ustavil Třetí říši.

Nacistům trvalo přes rok, než získali úplnou vládu nad Německem. Opoziční strany byly zakázány a nacisté převzali v celém Německu civilní správu, odbory i právní systém. Retrospektivní zákon, který byl přijat 29. března, dal oprávnění k pověšení slabomyslného Holanďana Mariuse van Lubbe, který byl obviněn ze založení požáru Říšského sněmu.

Svou novou vládu prohlásil Hitler za Třetí říši. První říše (neboli impérium) byla Svatá říše římská, která trvala od roku 800 do jejího zrušení Napoleonem v roce 1806. Druhá říše byla Bismarckova, která trvala od roku 1871 do konce dynastie Hohenzollernů v roce 1918. Hitler se vychloubal, že Třetí říše přetrvá tisíciletí.

Hitler se sice zbavil svých zjevných nepřátel, musel však čelit organizaci SA, která pod Röhmovým vedením představovala mohutnou půlmilionovou sílu větší než celá armáda. Zatím musely SA jen přihlížet, jak je pruská tajná státní policie (*GEheimes STAtsPOlizei* – gestapo) přebírána Himmlerovými SS. Pod Himmlerovým vedením byly SS sice malá, ale velice loajální ozbrojená a uniformovaná stráž Hitlera a nacistických vůdců, která se velmi brzy stala nástrojem politického násilí.

Armáda a konzervativní síly – dokonce von Papen, zástupce kancléře – byly stále více nuceny postavit se SA. Očista od Röhma, krvavá očista známá jako „noc dlouhých nožů“, která se udála v noci ze soboty 30. června na neděli 1. července 1934, zlikvidovala vedení SA. Situace byla napjatá již od 10. června, kdy pronesl von Papen v Marburgu svůj projev. Vyšší důstojníci SS byli 26. června informováni Himmlerem, že SA plánovaly revoltu.

VLEVO NAHOŘE: V září 1932 stojí Hitler bok po boku s Röhmem. Za devět měsíců bude Röhm mrtev, zabit komandem SS.

VLEVO: Jacobsův portrét Hitlera z roku 1933. Führer byl jedním z nejvíce fotografovaných, filmovaných a malovaných národních vůdců dvacátého století.

VPRAVO: Říšská orlice rozkročená nad heslem Krev a půda (Blut und Boden) na plakátu pro 5. sraz říšských zemědělců v Goslaru. Nacisté zahalili svou ideologii do mytického jazyka vztahujícího se k nordické nadrase a „čisté krvi".

O den později kontaktoval Sepp Dietrich (za 1. světové války praporčík z povolání), který nyní velel strážnímu oddílu SS v Berlíně, armádní kruhy, aby zajistil dostatek zbraní a dopravní prostředky. Svůj požadavek podpořil tím, že armádnímu důstojníkovi, s nímž jednal, ukázal „popravčí seznam SA", který obsahoval jeho jméno.

O tři dny později uveřejnil deník NSDAP *Völkischer Beobachter* článek polního maršála Wernera von Blomberg, ministra obrany, který se zavázal loajalitou vůči Hitlerovi, ale požadoval omezení moci SA. Hitler navštívil pracovní tábory a poté se odebral do své oblíbené vesnice na Rýně, do Bad Godesberg poblíž Bonnu, kde se připojil ke Goebbelsovi. V Berlíně zmobilizoval Göring svou policii a jednotky SS.

Ráno 30. června odletěl Hitler s Goebbelsem, Dietrichem a Lutzem z SA do Mnichova. Lutz, vedoucí SA v Hannoveru, referoval o Röhmových požadavcích – svěřit SA přední úlohu při obraně Německa. Lutz Röhmovu likvidaci přežil a stal se hlavou SA – nyní už však jen poměrně bezmocné organizace.

V Mnichově nařídil Hitler důstojníkům SS Schmidtovi a Schneidhuberovi zajít do Stadelheimské věznice a oznámit, že všichni budou zastřeleni. Župní vedoucí obdržel seznam mužů SA a dalších „nepřátel" v Bavorsku, kteří

měli být uvězněni. Hitler pak odjel do Bad Weisse, kde se zdržoval Röhm a další příslušníci SA. Na Hitlerův rozkaz byli odvezeni do Stadelheimu. Výjimkou byl velitel oddílů SA ve Slezsku Heinese, kterého objevili s jeho přítelem v posteli a okamžitě ho zastřelili. V Berlíně rozeslal Goebbels nesmlouvavé kódované heslo „colibri" (kolibřík) – vedoucí SS na jeho základě odvedli s bezohlednou brutalitou příslušníky SA do armádní školy v Lichterfelde a zastřelili je. V mnichovském Hnědém domě připravil Hitler prohlášení, v němž tuto očistu zdůvodnil. Röhm odmítl spáchat sebevraždu pistolí, která mu byla dána k dispozici, a údajně prohlásil, že pokud má zemřít, ať ho popraví sám Hitler. Ten však pouze vydal rozkaz. Komando SS v čele s Theodorem Eickem, mužem, který později zdokonalil systém koncentračních táborů, vniklo do Röhmovy cely a zavraždilo ho.

Dne 13. července promluvil Hitler v Říšském sněmu a vysvětlil, proč byly akce proti SA nezbytné. Uvedl, že jen 19 vyšších a 42 dalších mužů SA bylo zastřeleno, zatímco 13 dalších zemřelo, když se při zatýkání postavili na odpor. Tři další spáchali sebevraždu. Odhaduje se, že zemřelo více než 1 000 lidí – nepřátel včetně nacistů, kteří nevystihli příval nové vlny. Omylem byl zlikvidován i jeden hudební kritik, Schmidt, který měl shodné jméno s jedním vedoucím SA. Obětí intrik se stal otec

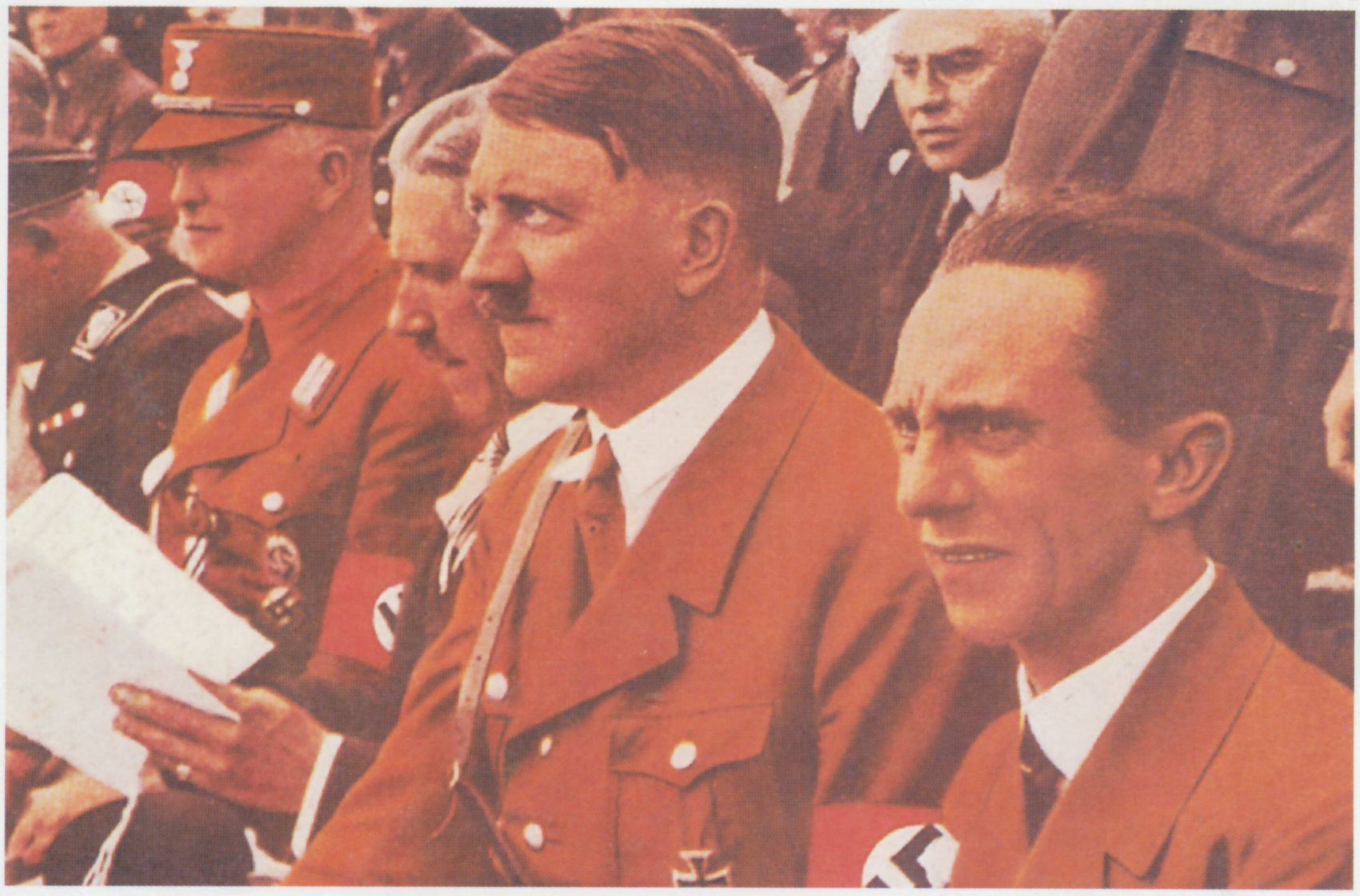
Stempfle, starý nacista, který byl zabit pravděpodobně proto, že věděl příliš mnoho o Hitlerově známosti s jeho neteří Geli Raubalovou.

Tím, že se Hitler zbavil hrozby SA, zůstali potenciálním nebezpečím jen konzervativní armádní velitelé. Hitler a jeho bezpečnostní služby obratně využili toho, že tito důstojníci trvali na svých přehnaně konzervativních zásadách, zničili je, a tak měl Hitler zajištěnou plnou kontrolu nad armádou. Polní maršál Werner von Blomberg, ministr obrany v letech 1933–1938, se Hitlerovi zavázal osobní přísahou, přesvědčil ho o své loajalitě a armádu předal do jeho rukou. Göring ovdovělého von Blomberga přemluvil, aby se oženil s mladou ženou, Ernou Grunovou. Později tak měl možnost vytáhnout na Grunovou policejní záznamy, v nichž byla vedena jako prostitutka, i její pornografické fotografie. To se stalo podkladem pro vznesení obvinění. Hitler potom mohl snadno donutit Blomberga k rezignaci a sám převzít funkci ministra obrany.

Vrchním velitelem armády byl za Blomberga generál baron Werner von Fritsch, který uvítal nacistický nástup k moci, ale vyjádřil své námitky jak k síle SS, tak i k plánům napadnout Rakousko a Československo. V roce 1938 zapletly SS von Fritsche do obvinění za triviální přestupek – generál byl údajně spatřen ve společnosti prostituta. Fritsch byl z armády propuštěn, i když při tajném zasedání armádního čestného soudu nebyl shledán vinným – homosexuální důstojník, s nímž byl prostitut spatřen, sice opravdu existoval, ale byl to starší kapitán jízdy jménem Frisch. V roce 1939 se von Fritsch vrátil jako čestný plukovník ke svému pluku a padl v bojích v Polsku.

Na začátku 2. světové války tak měl Hitler, neúspěšný malíř a svobodník v 1. světové válce, ve svých rukou naprostou moc nad silným, sjednoceným a vysoce průmyslovým státem.

VLEVO NAHOŘE: Himmler a Sepp Dietrich při pozdravu v létě 1940. Jednotky SS bojovaly v Polsku a Francii a Dietrich připojil nová vyznamenání k těm, která získal již v 1. světové válce.

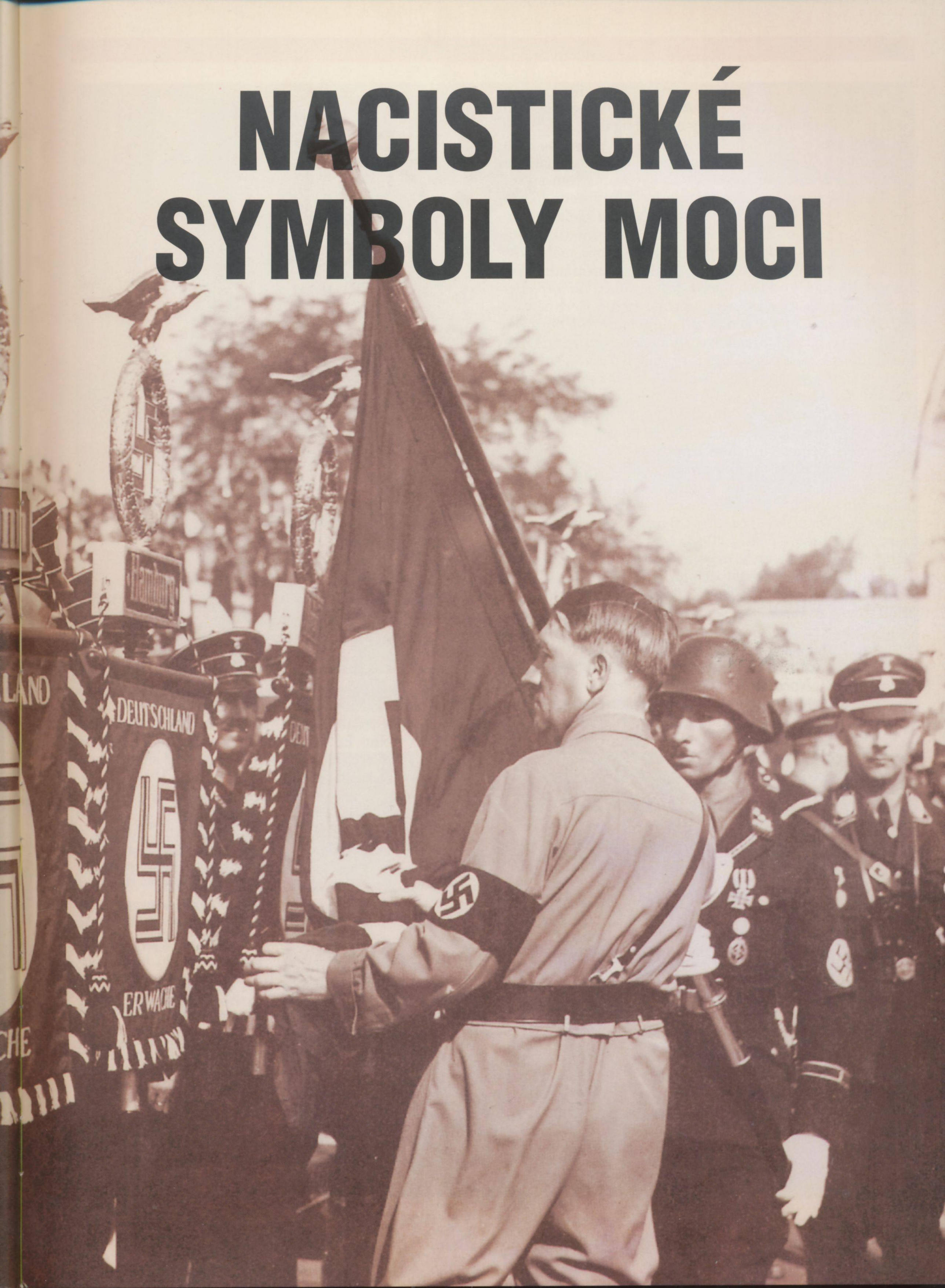
VLEVO: Výzdoba k výročí Hitlerových 50. narozenin v úřadovně NSDAP ve Wormsu.

VPRAVO NAHOŘE: Plakát, který upozorňuje, že „Hitler má rád děti", a ukazuje prapory s hákovými kříži překrývající staré černo-bílo-červené prapory.

VPRAVO: Hitler, Goebbels a Franz von Papen – vicekancléř (po Hitlerově pravici) – v roce 1933.

Neisse
Hohenbraden
Heilbro
TSCHLAND
DEUTSCHLAND
DEUTSCHLAND
ERWACHE
ERWACHE
ERWACE
RWACHE

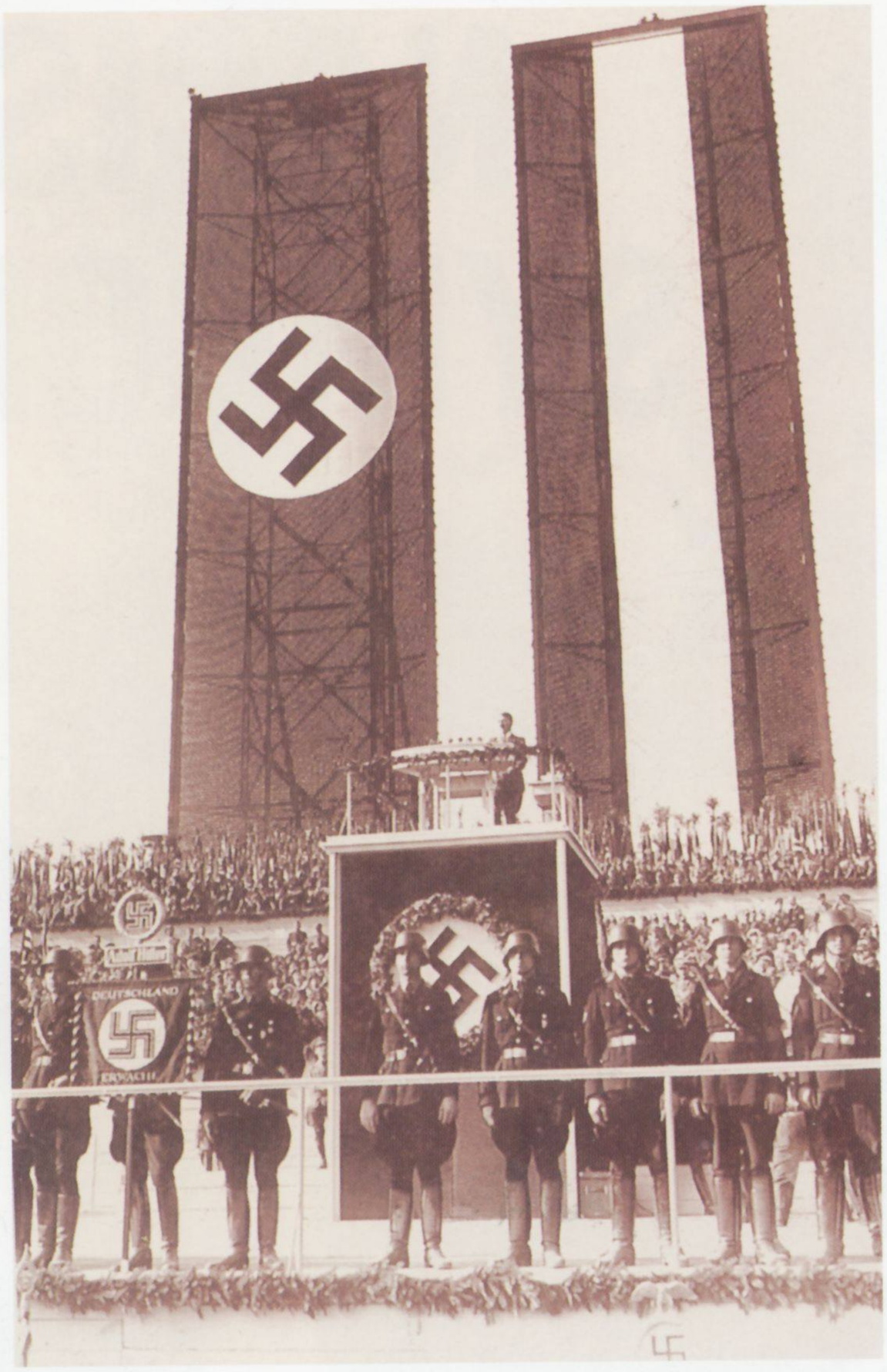
NACISTICKÉ SYMBOLY MOCI

V Německu už v období před 1. světovou válkou existovalo značně nekritické nadšení vyvolávané obdivem a úctou ke stejnokrojům a vojenským hodnostem. Po roce 1918, kdy císař Vilém II. odešel do holandského exilu a armáda byla omezena na zanedbatelnou bezpečnostní sílu, značná část exotických císařských uniforem zmizela. Nacisté přinesli pestrost i množství uniforem do společnosti zpět a s nimi i odznaky a označení své moci.

Nejmocnějším symbolem nacismu byla svastika – hákový kříž. Ještě dříve, než si ho Hitler přisvojil, měla svastika v Německu svou nacionalistickou a protižidovskou pověst. Ehrhardtova Dobrovolnická brigáda *(Freikorps Brigade)*, která zasáhla na začátku roku 1920 v Berlíně v době tzv. Kappova puče, si na své helmy malovala obrovské hákové kříže. Svůj původ svastika odvozovala z indického hinduistického symbolu, který však byl čtvercový a háky byly otočeny vlevo. Slovo samé je ze sanskrtského *su*, což znamená „dobře“, a *asti* značí „bytí“. Hitler obrátil zalomení háků doprava a pootočil kříž o 45°, aby zobrazil jeho pohyb – přestože se tradovalo, že otočení svastiky do protisměru přinese iniciátoru neštěstí.

Hitler spatřoval v hákovém kříži (*Hakenkreuz*) „árijský“ symbol a vtělil jej v roce 1935 do nové státní a národní vlajky. V prapodivné rasové fantasmagorii nacistického Německa představoval „árijec“ ideál nordickogermánské rasové čistoty. Toto přesvědčení podpořily bizarní akademické výzkumy nordických run, mytologie i symbolů. Jedním z vedlejších produktů těchto studií bylo převzetí run pro Waffen-SS, na nacistické stranické uniformy, a dokonce i na vozidla. Runová verze svastiky jako „slunečního kotouče“ má háky kříže zaoblené a byla přijata 11. dobrovolnickou divizí pancéřových granátníků SS – Nordland *(11. Freiwilligen-Panzer-Grenadier-Division-SS „Nordland“)*. Obdobná verze byla použita i na jiná označení, například na odznak za boj proti partyzánům *(Bandenkampfabzeichen)*. Přijetím runového

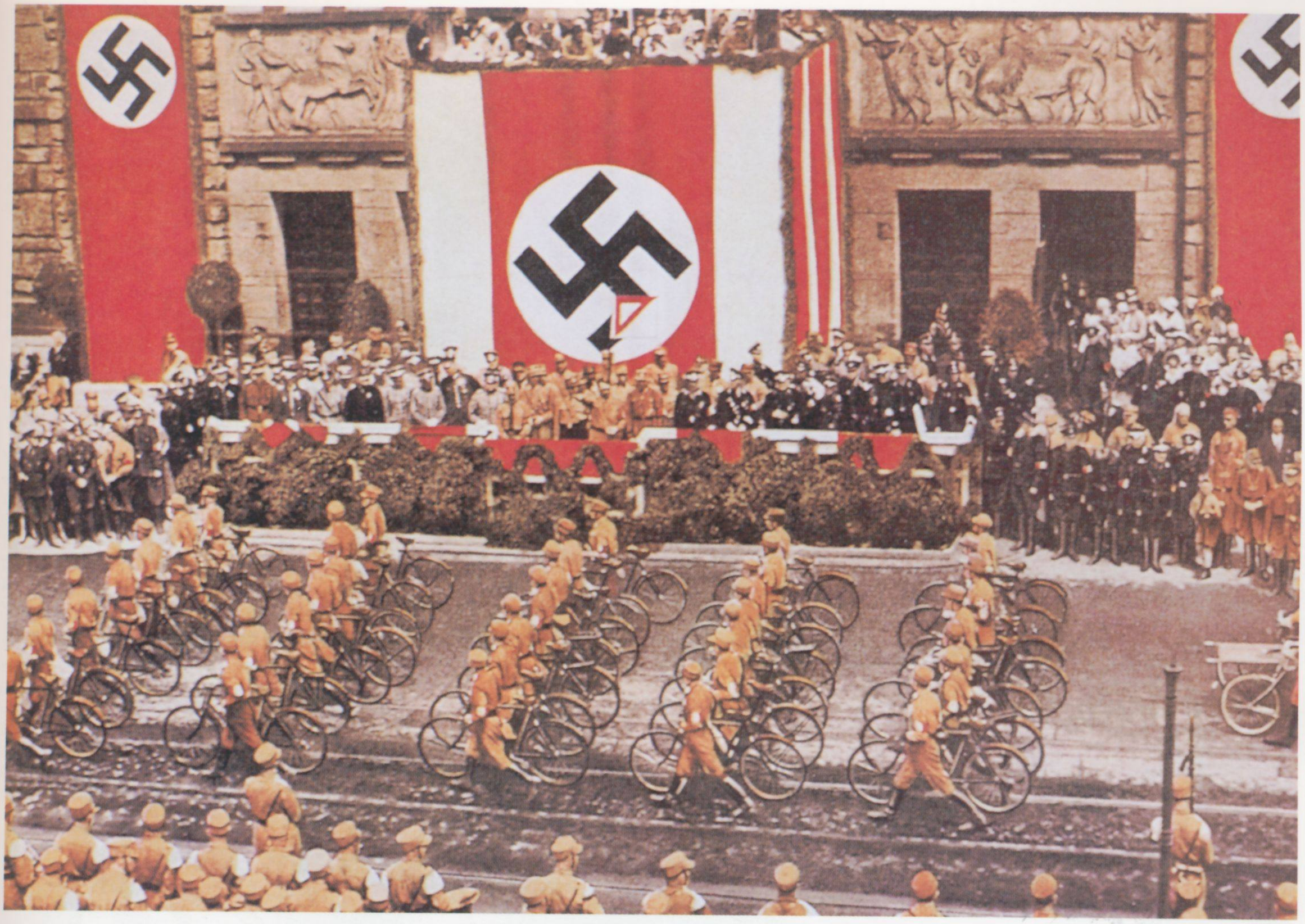
STR. 23: Slavnost „Praporu zbroceného krví“ v září 1934 na Luitpoldském stadionu v Norimberku.

NAHOŘE: Muži pluku tělesné stráže před Vůdcem A. Hitlerem *(Leibstandarte-SS „Adolf Hitler“)*, který oslovuje Hitlerjugend na templehofském letišti v Berlíně.

VLEVO: Hitler v roce 1933. S Železným křížem 1. třídy a Odznakem za zranění (v 1. světové válce byl zasažen plynem).

VPRAVO NAHOŘE: Jednotky SA na kolech míjejí Hitlera na slavnosti v Dortmundu.

VPRAVO: Hnědý dům v Mnichově. Prapory s hákovými kříži jsou rozmístěny v téměř náboženském symbolismu. Hnědý dům na Briennerstrasse byl hlavním stanem NSDAP.

stylu byla také písmena SS změněna na dva paralelní blesky, symboly, které stály během doby, kdy byl Hitler u moci, hned na nejbližším místě za hákovým křížem – znamením hrozby a nadvlády.

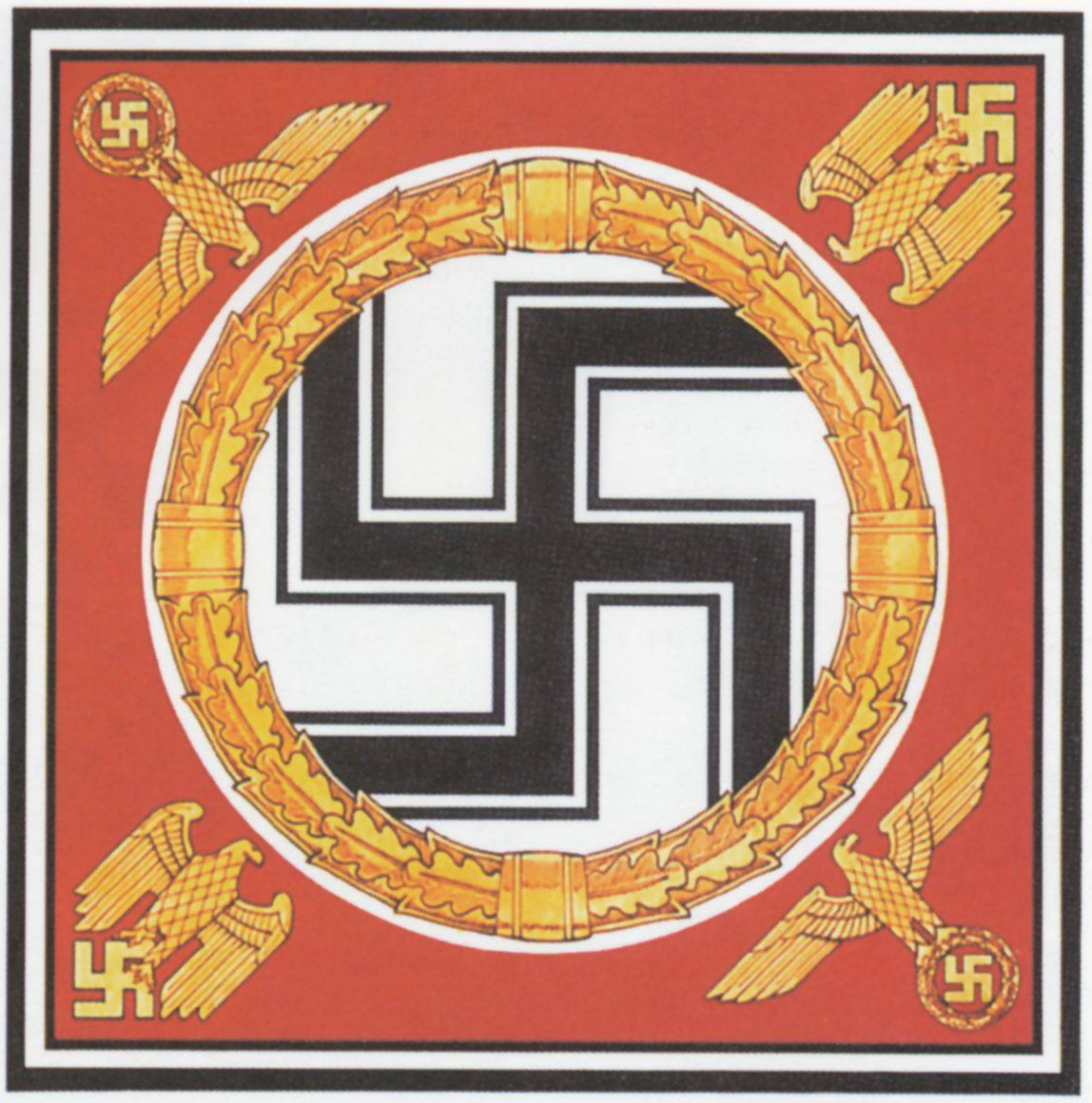
Všechny totalitní státy – fašistická Itálie i sovětské Rusko – přijaly své symboly. Italové se svými liktorskými svazky prutů *(fasces)* podtrhovali symboliku síly v jednotě, zatímco Sovětský svaz měl rudou pěticípou hvězdu (proletáři pěti dílů světa) nebo srp a kladivo, představující průmysl a zemědělství.

Hákový kříž byl začleněn do národních barev – černé, bílé a červené. Tyto barvy se poprvé objevily v roce 1897 na státní vojenské kokardě jako symbol německého císařství. Jako rukávová páska – černý hákový kříž v bílém kruhu na červeném poli – byla prakticky použitelným symbolem, který bylo možné nosit na civilním oblečení i jako součást stejnokroje. Později, v prvních dnech války, byla červená vlajka s hákovým křížem praktickým vzdušným identifikačním znamením pro rychle postupující německá obrněná vozidla prodírající se do Skandinávie, Francie či Nizozemska, na Balkán nebo do Sovětského svazu, a stejně tak posloužila i v pouštích severní Afriky. Mnohde se připevňovala na střechu vozidla, nebo dokonce vytyčovala linii fronty.

Oficiálně byla tato vlajka nejprve obchodní vlajkou, ale v roce 1935 byla povýšena na statut německé říšské státní vlajky. Na předválečných norimberských sjezdech byly vlajky s hákovým křížem používány masově s nále-

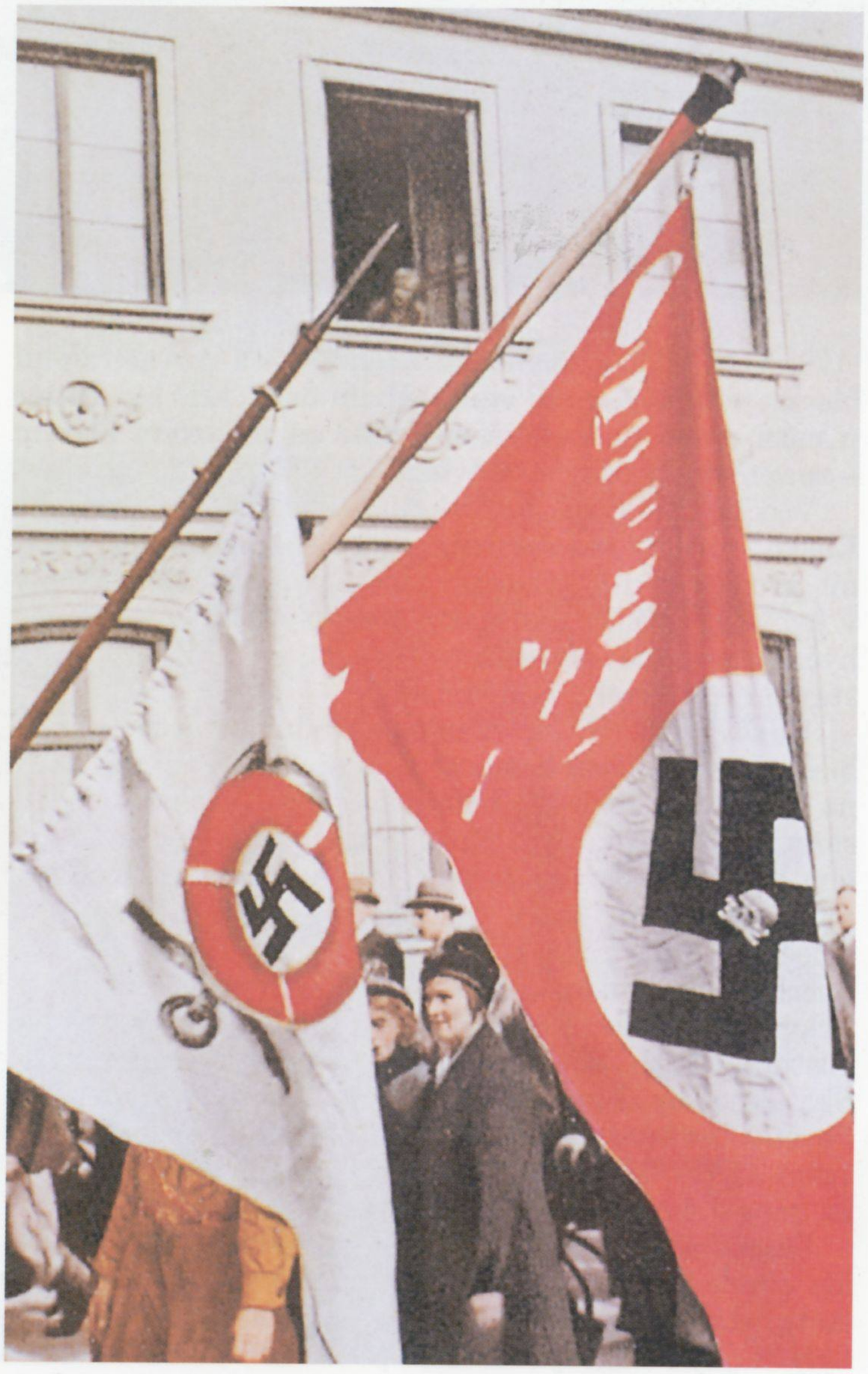

žitým efektem a vytvořily červené, černé a bílé moře. Vlajka s hákovým křížem se také využívala pro zdůraznění státní jednoty Třetí říše, zatímco zemské národní vlajky byly postupně vyřazovány.

Hitlerova osobní standarta, symbolizující moc Vůdce a říšského kancléře německého národa, byla čtvercová s úzkým černým a bílým okrajem. Vyobrazen na ní byl na červeném podkladu věnec z dubového listí kolem „statického“ hákového kříže umístěného do čtverce a v protilehlých rozích byly umístěny říšské orlice *(Reichsadler)* a orlice branné moci (*Wermachtsadler*). Vrchní velitelství branné moci *(Oberkommando der Wehrmacht)* mělo červenou vlajku se dvěma cípy a s úzkým černým a bílým okrajem.

Prapory a standarty, pod nimiž bojovaly jednotky německé armády, nesly Železný kříž, který měl uprostřed stříbrný dubový věnec s černou orlicí branné moci *(Wehrmachtsadler)* na bílém podkladu. Prapory měly lem ze stříbrného třepení a plukovní stuhy. Barva listu byla provedena podle barvy druhu vojska *(Waffenfarbe)* a v každém rohu měla malý hákový kříž. Většina z nich byla se dvěma cípy, pouze myslivci (lehká pěchota), ženisté a pěchota měli prapory se čtvercovým listem. Praporečníci měli charakteristická označení na rukávech u ramen v podobě vyšité orlice branné moci s prapory po stranách a pěti dubovými listy do vějíře, které tvořily základnu. Praporečníci nosili na krku závěsný půlměsícový odznak. Koncem války bylo mnoho německých praporů ukořisteno

DÁLE VLEVO: Hitler při návštěvě Wagnerovy opery Mistři pěvci norimberští v norimberské Opeře. Osobní standarta Adolfa Hitlera jako Vůdce a říšského kancléře je spuštěna z jeho lóže v podobě slavnostního textilního emblému.

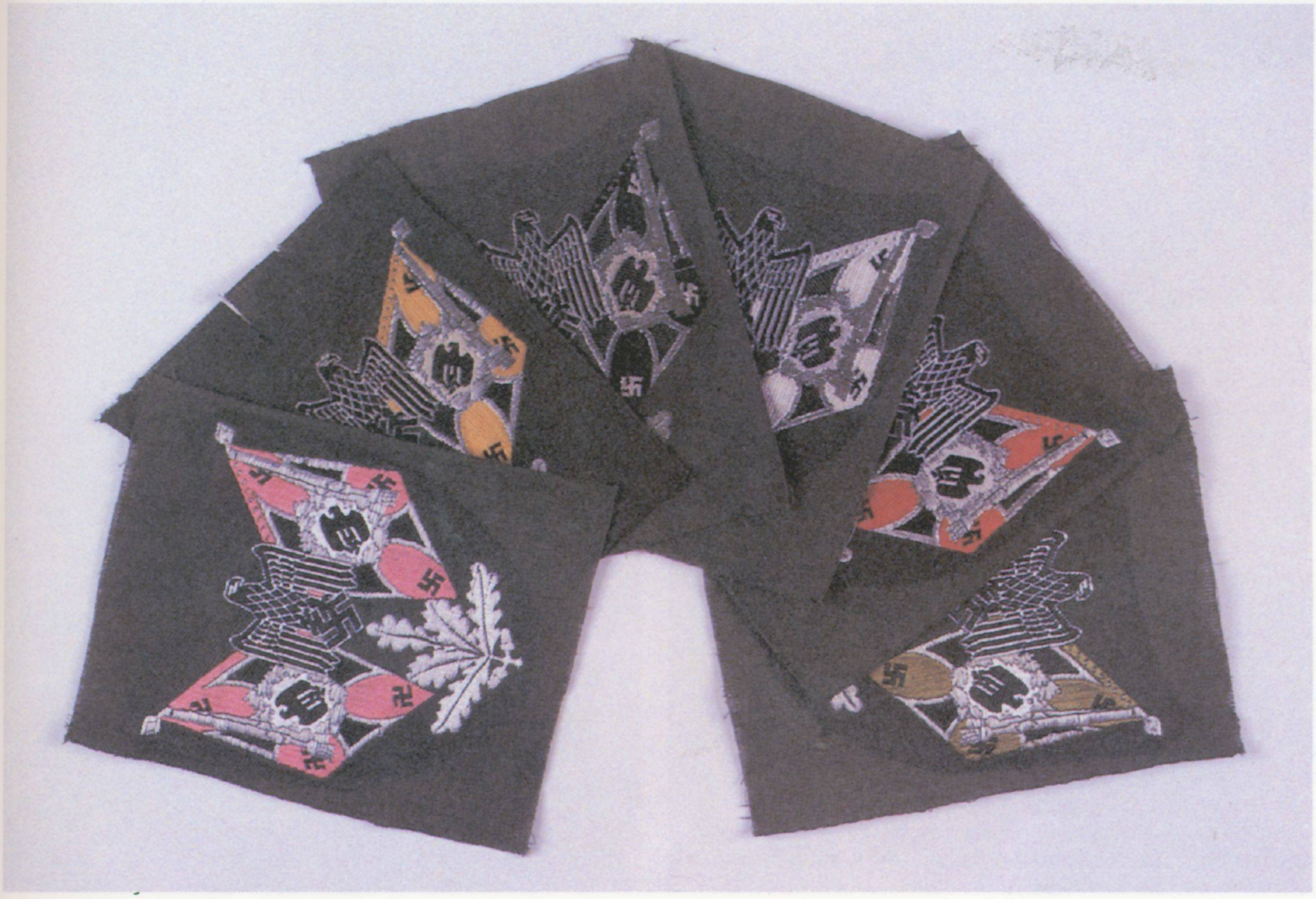
VLEVO: Osobní standarta Vůdce a říšského kancléře s hákovým křížem ve věnci z dubového listí, říšskými orlicemi a orlicemi branné moci.

VLEVO DOLE: Hákový kříž a umrlčí lebka se staly součástí prvních vlajek NSDAP.

VPRAVO: Jednotky SS pochodující s nacistickými standartami (korouhvemi) NSDAP, na nichž je původní nacistické heslo Deutschland Erwache (Německo, probuď se!). Předválečné SS byly armádou považovány za instituci vhodnou jen pro parády.

VPRAVO DOLE: Vějíř plukovních rukávových označení, které nosili u ramen praporečníci. Barvy druhů vojsk *(Waffenfarbe)* určují jednotku: žlutá spojaře, růžová tankisty, černá ženisty, bílá pěchotu, červená dělostřelce a jablkově zelená pancéřové granátníky.

VLEVO: Hitler s generálem von Blombergem, Göringem, generálem von Fritschem a admirálem Raederem v Norimberku v roce 1935. Hitler zničil kariéru těchto dvou generálů, a tím omezil i vliv armády.

VLEVO DOLE: Oddíly SA stojí se svými korouhvemi a pozorují Hitlera na pódiu Luitpoldského stadionu. Na opasku muže vpravo je možné spatřit dýku SS.

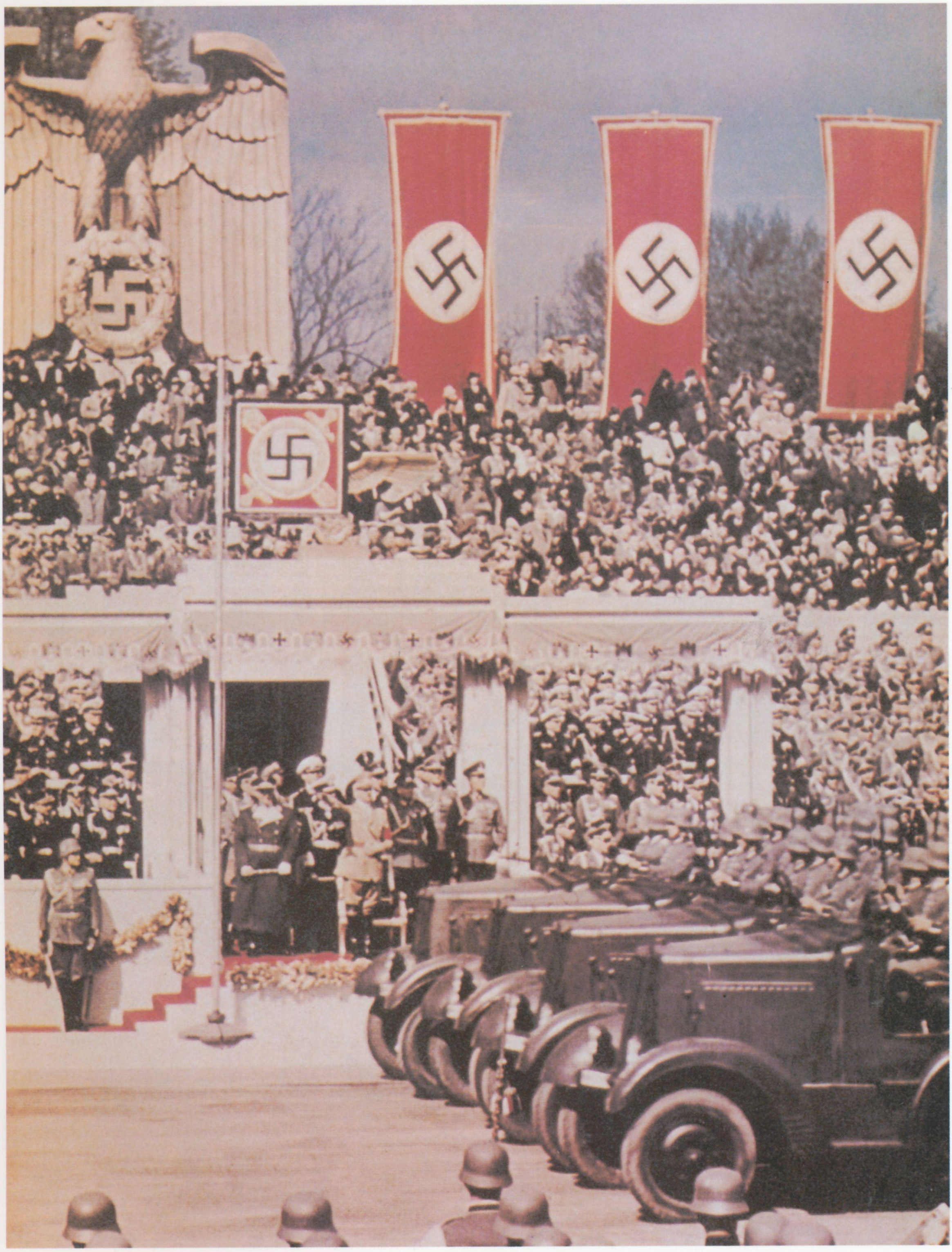
DOLE: Osobní standarta A. Hitlera je vpravo od pódia nad masovovými zástupy SA v roce 1938.

VPRAVO: Rozjásanost při Vítězném pochodu v Berlíně v roce 1940, který následoval po porážce Francie, Nizozemska, Belgie, Norska a Polska. Štáb kameramanů zaznamenává tento vrchol v Hitlerově kariéře.

IA 148 461

VLEVO: Polopásové dělostřelecké tahače hřmějí kolem Vůdce, zatímco se obrovská plastická orlice vznáší nad shromážděnými jako přízrak.

VPRAVO: Straničtí předáci a místní funkcionáři, někteří s vyznamenáními z 1. světové války, kolem vojenského veteránského praporu, diskrétně ozdobeného malou stuhou s hákovým křížem.

DOLE: Rukávová páska politického předáka NSDAP a výložky. Předválečné vzory výložek vyšších funkcionářů byly vyrobeny z vysoce kvalitního sametu a kovu.

Sovětskou armádou a Sověti s nimi při jedinečné podívané pochodovali v roce 1945 na Rudém náměstí v Moskvě. Na povel je pak sovětští vojáci odhodili na stupně Leninova mauzolea.

Rukávová páska s hákovým křížem, která se nosila na levém nadloktí, patřila v předválečném Německu k nápadné části stejnokroje. Základní vzor byl podobný státní vlajce se symbolem uzavřeným do bílého kruhu na červeném pozadí. Hitlerova mládež (*Hitlerjugend*), nacistické hnutí, jež spolykalo všechna německá mládežnická hnutí v okamžiku, kdy nacisté získali moc, nosila pásku se středovým širokým bílým pruhem a hákovým křížem v kosočtverci. Německý svaz studentů (NSD – *Studenten Bund*) měl pásku na paži s hákovým křížem ve tvaru kosočtverce s bílými pruhy u okrajů. SS měly standardní rukávovou pásku *(Kampfbinde)*, ale s tmavě modrým okrajovým pruhem nahoře i dole. Na služebním stejnokroji byla rukávová páska zhotovena ze silného vlněného materiálu, zatímco na lehké letní košile z bavlny. Zcela krátce nosili příslušníci SS, kteří byli zvoleni do Říšského sněmu (*Reichstagsabgeordneter*), specifickou verzi, jež měla dva pruhy zlatých pruhů s černým lemem. Existovaly také pokusné rukávové pásky SS s černým a bílým lemováním.

Hákový kříž býval v kombinaci s orlem (přesněji s orlicí) – ptákem, jehož Hitler považoval za árijský symbol – který se objevoval v nejrůznějších formách, od symbolů na mincích, na uniformách až po mohutné výtvory v podobě bronzových soch. Nejběžnější podoba byla buď s křídly roztaženými nebo částečně svěšenými. Původ orlice jako německého národního symbolu můžeme vystopovat až do roku 800, kdy byl Charlemagne korunován císařem Říma a přijal orlici, kterou nosívaly římské legie. S orlicí s rozevřenými křídly se můžeme setkat už v roce 1100, v době vlády hohenstaufské dynastie. Revolucionáři roku 1848, Druhá říše německá z roku 1871 i Výmarská republika 1919, pokaždé jako svůj symbol přijali dřívějšího jednohlavého orla čili orlici s rozepjatými křídly.

Orlice s rozepjatými křídly a hlavou otočenou vpravo, která drží věnec z dubového listí, obepínající hákový kříž, se objevuje na všech vojenských a polovojenských stejnokrojích. Dubový věnec byl přijat mnoha armádami Evropy, neboť dub představuje sílu. Podobně i vavříny byly užívány jako symboly vítězství, jako idol, kterým byli v době Řeků poctěni muži sportovních a vojenských triumfů.

Armáda (*Heer*) a námořnictvo (*Kriegsmarine*) nosily označení říšské orlice na pravé straně blůzy a drobnější verzi na lodičce nebo pokrývce hlavy, nad starší tradiční červeno–bílo–černou kokardou. Jak válka pokračovala, byla označení pletená z hliníkového vlákna nahrazována hromadně vyráběnou verzí textilní. Firma BeVo začala strojově vyrábět označení tkané z umělého hedvábí jako jedna z prvních a její jméno se stalo v pozdějších fázích války synonymem pro výrobu označení.

Organizace SS však přesunula svou orlici na levý rukáv a používala modifikovanou verzi. Oficiálně bylo toto označení zavedeno až v květnu 1936, Sepp Dietrich ho však nosil již v létě 1935. Orlice SS byla téměř identická s armádní verzí, výjimku tvořilo odlišné zakončení křídel. Zajímavé je, že Hitler dal přednost rukávové orlici podle armádního vzoru.

Ve světě, který byl fascinován odznaky a symboly moci, stojí za to podívat se, jaká vyznamenání měl Adolf Hitler. Nosil vždy svůj Železný kříž 1. třídy (EK1), jenž obdržel 4. srpna 1918 jako důkaz statečnosti na frontě. Předtím, 2. prosince 1914, získal Železný kříž 2. třídy. Další vyznamenání, která obdržel během 1. světové války, byl 17. září 1917 Válečný kříž 3. třídy s meči, Plukovní diplom za mimořádnou statečnost a Odznak za zranění, obě v květnu 1918, a konečně 25. srpna 1918 Služební odznak za zásluhy 3. třídy. Nad Železným křížem téměř vždy nosil zlatý odznak NSDAP. Hitlerovo rozhodnutí nosit pouze EK1 lze dát do pozoruhodného kontrastu ke Göringově postoji – i když získal obdivuhodný řád *Pour le Mérite* (říkalo se mu Modrý Max a jako nejvyšší pruské vyznamenání za statečnost byl proveden v podobě elegantního modrého emailového kříže), nezapřel svou

NAHOŘE: Německá armádní ročenka 1941, na níž je stylizovaná říšská orlice.

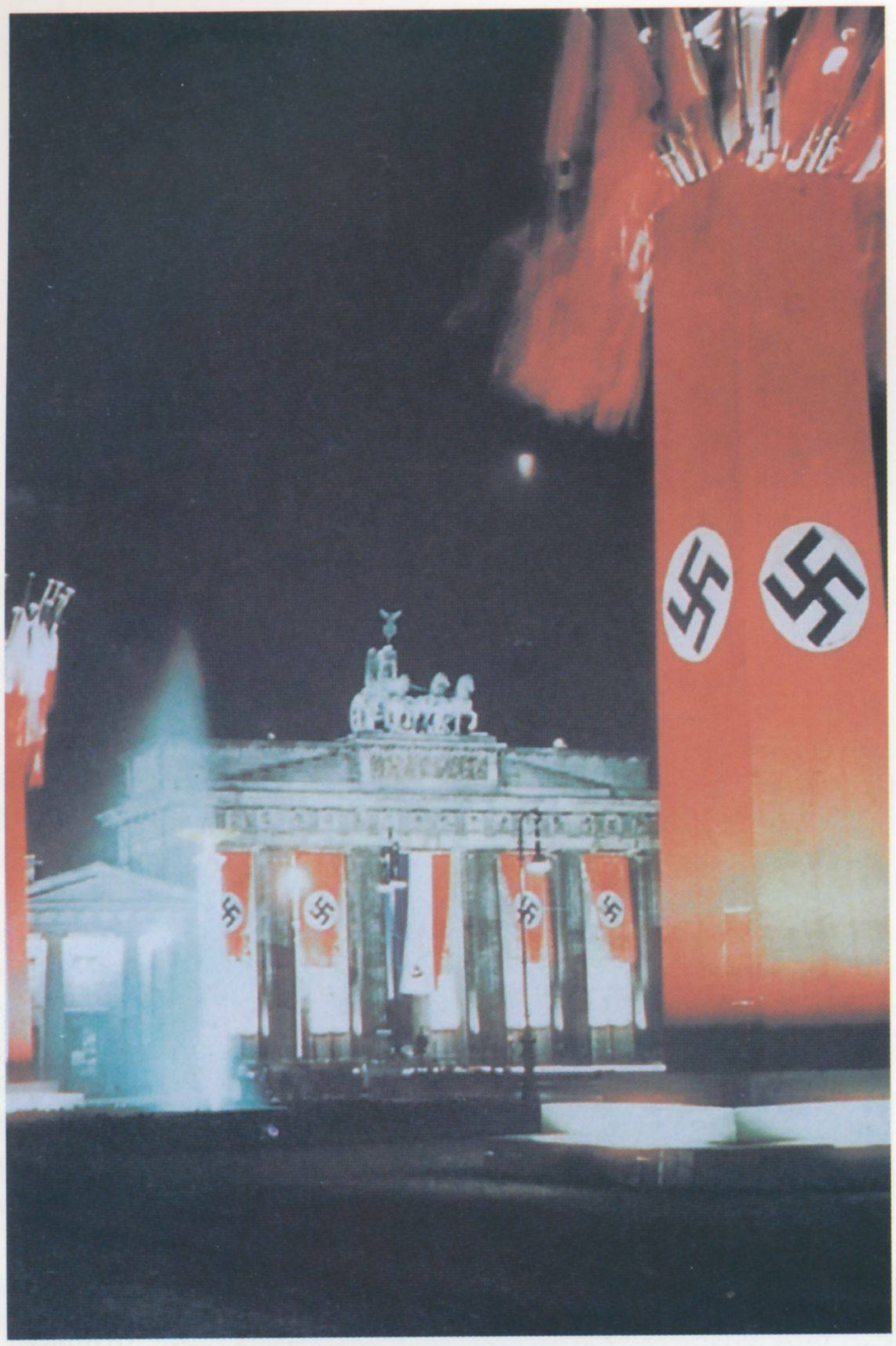
VLEVO NAHOŘE: Německá vojenská výplatní knížka. Obsahovala záznamy o výcviku, o přidělené výstroji i o místech výkonu služby.

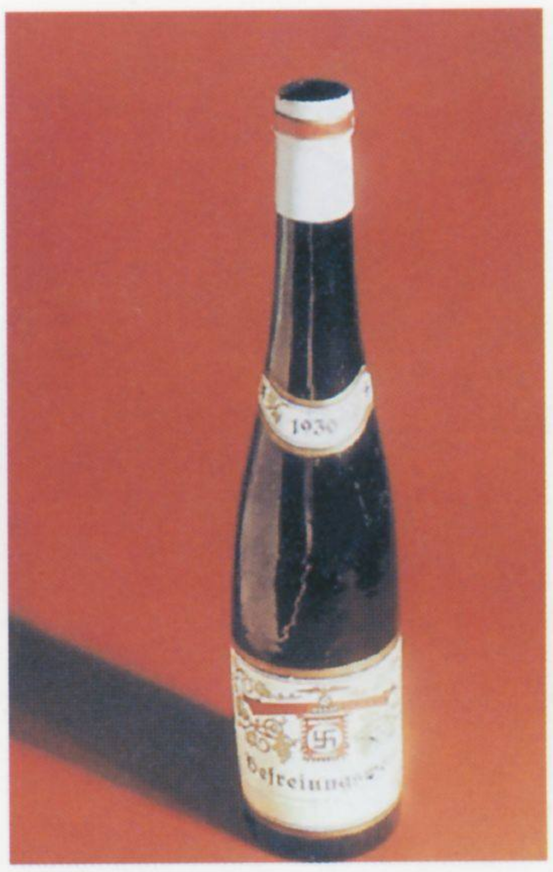
VLEVO: Tkaná textilní označení s kokardou na čepici a náprsní označení s říšskou orlicí na blůzu od firmy BeVo.

VPRAVO NAHOŘE: Göring, stavící na odiv *Pour le Mérite* a Rytířský kříž Železného kříže. Lesk těchto vyznamenání však bledne před hrubostí Velkokříže Železného kříže, jehož byl Göring jediným nositelem.

VPRAVO: Vítězný pochod v roce 1940, kdy byli Hitler a Göring ještě dobří přátelé. Göring má Rytířský kříž, *Pour le Mérite,* odznak pilota a Železný kříž 1. tř. za 1. i 2. světovou válku. Hitler má na prosté uniformě říšskou orlici vojenského vzoru umístěnou na levém rukávu jako jednotky Waffen-SS. Mladý důstojník SS v pozadí se služebními šňůrami pobočníka je Max Wunsche.

PVPRAVO: Brandenburská brána zaplavená světlem a ověšená prapory s hákovými kříži. Touto bránou uprostřed Berlína pochodovala triumfující německá armáda v prvních válečných letech.

NAHOŘE: Víno „osvobození“, láhev bílého vína s hákovým křížem na vinětě, ročník vinobraní 1930.

VLEVO: Pánská vázanka s nacistickými motivy.

VLEVO DOLE: Árijský orel mává křídly v úsvitu nacionálního socialismu.

DOLE: SA a SS závěsníky k dýkám – kombinace národních barev a emblémů SA a SS.

VLEVO: Připínací spony a náhrdelník pro věrné straníky. Dominantními prvky jsou černá, bílá a červená nebo hákový kříž.

DOLE: Propagandistický pohled na vývoj od Hitlerovy mládeže po Zbraně SS.

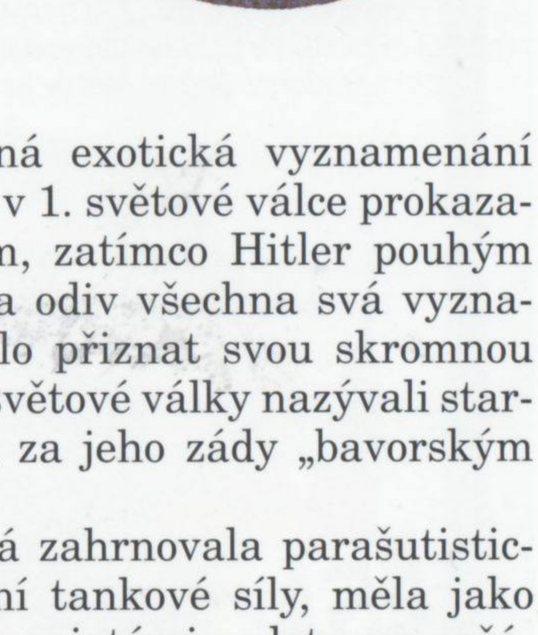
VLEVO DOLE: Agitační plakát vyzývající mladé německé dívky, aby vstoupily do do Svazu německých dívek ***(Bund Deutscher Mädel).***

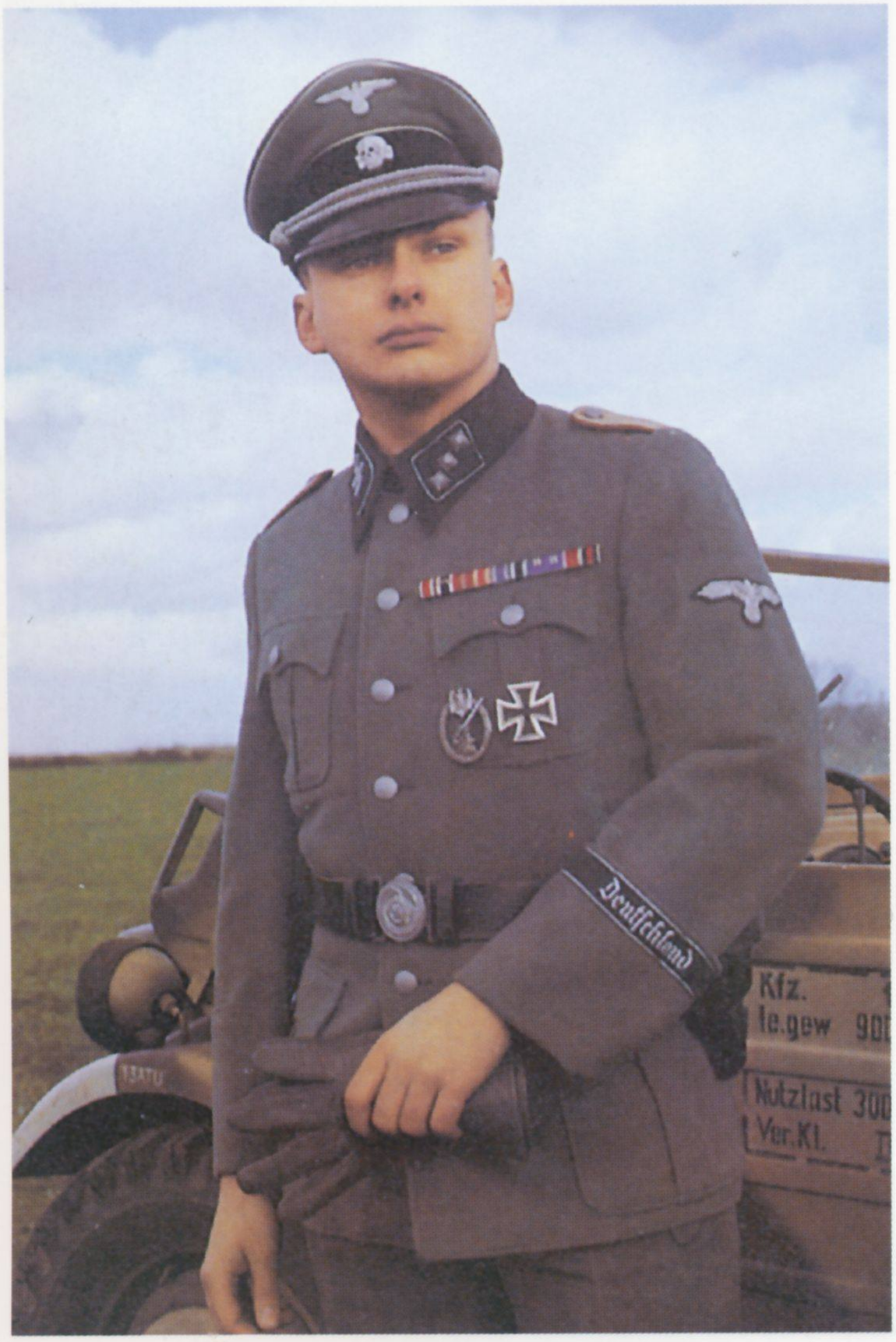

slabost získat všechna možná exotická vyznamenání a uniformy. Göring byl ovšem v 1. světové válce prokazatelně bojovým leteckým esem, zatímco Hitler pouhým svobodníkem, takže stavět na odiv všechna svá vyznamenání by pro něj znamenalo přiznat svou skromnou vojenskou kariéru. Během 2. světové války nazývali starší němečtí důstojníci Hitlera za jeho zády „bavorským kaprálem".

Göringova *Luftwaffe*, která zahrnovala parašutistické oddíly a později i pozemní tankové síly, měla jako emblém svou orlici s křídly rozepjatými za letu a s paňáty třímajícími hákový kříž. V určitém směru se podobala orlici sil RAF.

Říšská orlice *(Reichsadler)* byla základním státním symbolem Třetí říše, pozdější Velkoněmecké říše (od r. 1938) a měla podobu orlice s rozepjatými křídly třímající věnec z dubového listí s hákovým křížem. Její základní tvar vycházel z původní orlice NSDAP, pro různé účely byla její podoba výtvarně přizpůsobována (mince, medaile, dokumenty, plastiky apod.).

Často byla vytvořena na budovách nacistických úřadů jako masivní skulptura v bronzu.

Hákový kříž a orlice se také objevovaly na přezkách vojenských opasků – přezka si zachovávala kruhový věnec s heslem GOTT MIT UNS (Bůh s námi) už z období 1. světové války. (V roce 1914, během vánočního příměří v zákopech, se jeden britský důstojník zeptal německého, co ten nápis znamená. Jeho reakce na odpověď byla rozpačitě šokující: „Ale ne, On je přece *s námi.")*

Přezky z doby 1. světové války měly uprostřed císařské nebo zemské královské koruny, ve druhé válce byly nahrazeny orlicí a hákovým křížem. Důstojníci nosili opasky s náprsním řemenem a přezkou se dvěma trny, pouze při slavnostních příležitostech si brali přezky s orlicí a hákovým křížem s dubovým věncem, ale bez hesla.

DÁLE VLEVO: Göring ve slavnostním večerním stejnokroji *Luftwaffe* s elegantním hrabětem Galeazzem Cianem, italským ministrem zahraničí, a německým ministrem zahraničí von Neurathem v roce 1936.

VLEVO NAHOŘE: Německá měna s říšskou orlicí.

VLEVO DOLE: Poválečná fotografie zachycuje stejnokroj poručíka *Waffen-SS* (*Untersturmführer*) z pluku Deutschland, který má na prsou EK1 a Protiletadlový dělostřelecký armádní odznak.

NAHOŘE: Stejnokroj generála SS (*Obergruppenführer-SS*) Oswalda Pohla, šéfa Hlavního administrativně hospodářského *úřadu SS (Wirtschaft und Verwaltung Hauptamt).*

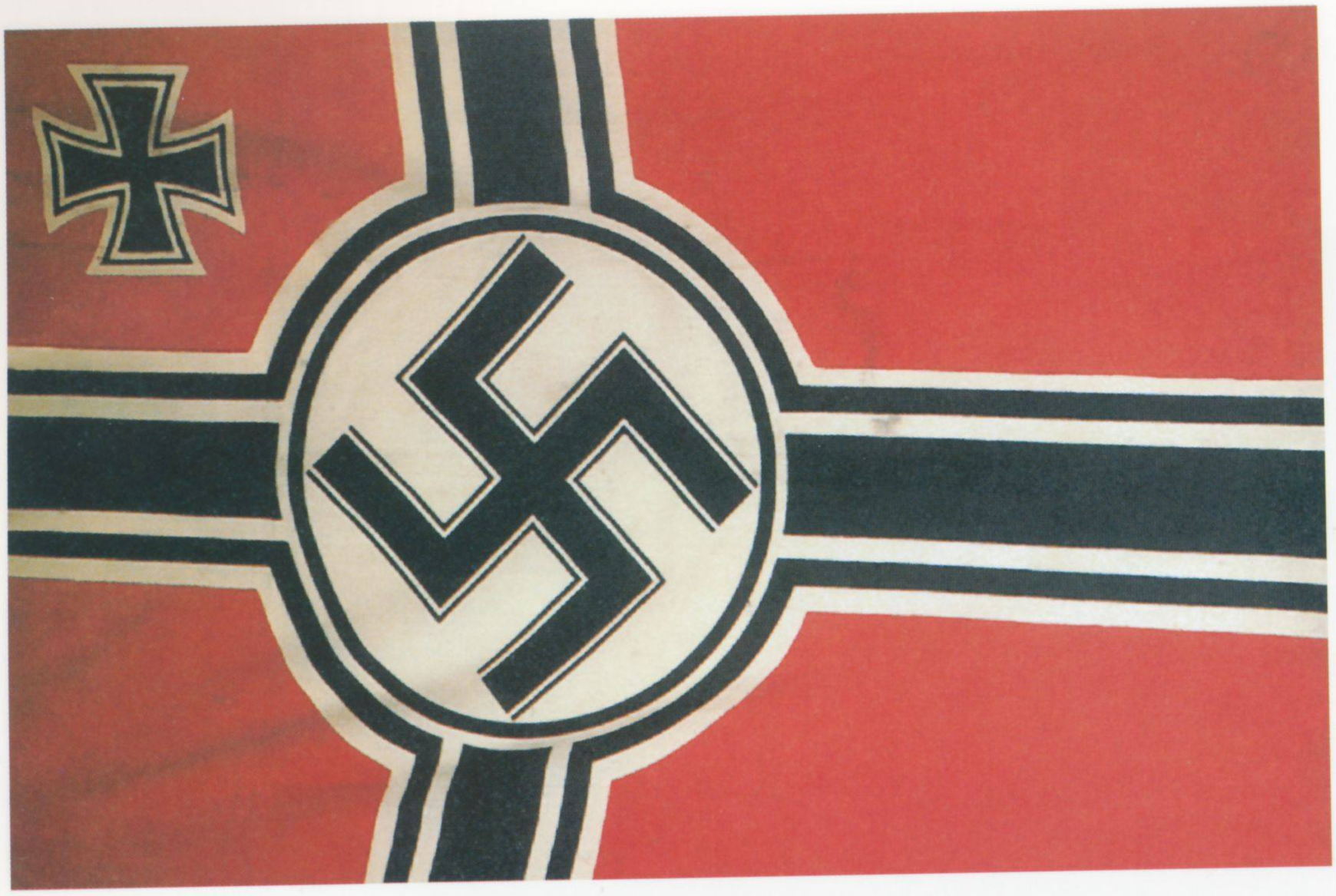
VPRAVO: H. Göring a Albert Kesselring. Göring si svou letní čepici se štítkem pojistil podbradníkem.

Organizace SS měla na opascích svůj vlastní vzor přezek. Pro nižší hodnosti na nich věnec s orlicí zůstal, ale orlice měla více roztažená křídla. Důstojnická přezka měla podobnou orlici se zakulacenými křídly a obě verze měly hákový kříž umístěný čtvercově, zatímco na ostatních stejnokrojích byl většinou položen nakoso. Nejzajímavějším rysem přezky SS bylo heslo. SS přijaly etiku negující křesťanství, na němž jim vadil jeho židovský původ. Heslo, které se také objevilo na čepeli osobních dýk, nemohlo obsahovat slovo „Bůh" a znělo MEINE EHRE HEISST TREUE – „Má čest je věrnost". Tato loajalita prošla zkouškou, když se po prvních vítězných letech proměnila 2. světová válka na sérii chmurných bojových ústupů zpět do Německa. Stejné motto se objevilo na SS dýkách a důstojnických kordících. Dýka byla stejná jako typ, jenž nosili příslušníci SA a NSKK, s tím rozdílem, že pochva byla černá a na držadle (jílci) vyzdobena runami SS. Čestná dýka SS měla záštitu ze stříbra a čepel z damascénské oceli s pozlaceným heslem SS.

SA měly přezky různého provedení, všechny s orlicí, hákovým křížem a věncem, některé s hákovým křížem do čtverce, jiné se zakulacenými rameny hákového kříže.

Hákový kříž byl také použit ke změnám vojenských nebo civilních vyznamenání. Železný kříž byl založen 10. března 1813, kdy pruský Friedrich Wilhelm III. zavedl

VLEVO: Říšská válečná vlajka, která byla zavedena 7. listopadu 1935.

VLEVO DOLE: *Deutsche Jungvolk*, nejmladší součást Hitlerovy mládeže (*Hitlerjugend* čili *„Hajot“* – HJ), se v roce 1939 připravuje na pochodové cvičení.

VPRAVO: Elegantní Čestný kříž německé matky, který byl udělován ve třech stupních (bronzový, stříbrný a zlatý) matkám se čtyřmi či pěti dětmi, šesti až sedmi a osmi a více dětmi.

DÁLE VPRAVO: Hitlerova mládež (*Hitlerjugend*) pochoduje městem za zvuku bubnů. Hitler byl fascinován představou nové generace tvrdých mladých mužů, kteří by byli zformováni ve spolehlivé vojáky.

vyznamenání, které se mohlo udělovat bez ohledu na hodnost. Původně mělo na líci umístěnu korunu a iniciálu panovníka, ale za nacistů byla koruna vyměněna za hákový kříž a za letopočet 1939, který označoval počátek 2. světové války – vyznamenání z předchozí války neslo letopočet 1914. Podoba Železného kříže vyrůstala z tradice černého tlapatého kříže, který mezi léty 1074 až 1270 přijali němečtí křižáci. Kříž se užíval na válečných vlajkách 19. století a na novou vlajku byl vrácen nacistickou vládou v listopadu 1935.

Říšská válečná vlajka (*Reichskriegsflagge*) se stala vlajkou německé branné moci a vlála na válečných lodích, nad kasárnami a bývala vyvěšena při oficiálních ceremoniích. Tvořil ji červený list s hákovým křížem (jehož ramena byla rámována úzkým černým a bílým pruhem) uvnitř bílého kruhového pole černě lemovaného a umístěného blíže k žerdi. Kruhové pole bylo na středu kříže, jehož ramena tvořily čtyři bílé a tři černé pruhy, které dosahovaly až na okraj listu vlajky. V horním žerďovém rohu byl umístěn Železný kříž.

Hitler zavedl užívání vlajky denním rozkazem:

„Vojáci branné moci!

Dnešním dnem zavádím pro reorganizovanou brannou moc vojenskou povinnost a novou říšskou válečnou vlajku.

Nechť je hákový kříž váš symbol jednoty a čistoty národa, znamením národně socialistické ideologie, základem svobody a síly naší země. Železný kříž by vám měl připomínat jedinečnost tradic naší armády, ideály, jež ji inspirovaly, příklady, které vám dává.

Národní barvy, černá, bílá a červená, vás zavazují k věrné službě na život i na smrt.
Následovat tuto vlajku by pro vás mělo být hrdostí.

Bývalá válečná vlajka bude odložena se ctí. Ponechávám si právo nařídit, aby při zvláštních příležitostech znovu zavlála.

(Podepsán) Vůdce a nejvyšší velitel branné moci Adolf Hitler.“

Národním socialistou od kolébky po hrob

Po roce 1933 neovládla nacistická vláda pouze brannou moc, ale i celou německou společnost. Od kolébky až po hrob se německý muž nebo žena měli stát součástí nacisty kontrolovaného procesu. V době narození mohl malý Němec kvalifikovat svou matku na Čestný kříž německé matky (*Ehrenkreuz der Deutschen Mutter*). Tento elegantní kříž provedený v modrém a bílém smaltu byl zavěšen na úzké modro–bílé náhrdelní stuze. Uděloval se ve třech stupních – třetí v bronzu matkám se čtyřmi či pěti dětmi, druhý ve stříbře pro šest až sedm a první, který byl pozlacen, pro těžce pracující matku s osmi či více dětmi. Idea, která matky při udělování křížů provázela, měla za úkol povzbudit vznik velkých rodin, které by vyrovnaly citelné ztráty lidských sil, způsobené 1. světovou válkou. Existovaly i další výhody pro početné rodiny včetně pomoci v domácnosti nebo daňových úlev.

Ve věku šesti let vstoupilo dítě do obecné školy (*Volksschule*) a v deseti do německé dětské organizace (chlapci do *Deutsches Jungvolk* – DJV, dívky do *Deutsche Jungmädel* – DJM).

Chlapec v DJV, nazývaný *„Pimpf“*, se musel podrobit základní výuce, která zahrnovala znalost hlavních nacistických dogmat, zpěv písně *Horsta Wessela,* adept musel uběhnout 50 metrů za 12 sekund, absolvovat

dvoudenní putovní tábor, naučit se signalizovat i základy vojenského výcviku. Během této doby mohl dokázat, že obstojí ve výběru pro národně politické výchovné ústavy (*Nationalpolitische Erziehungsanstalten*– NPEA), které byly také známy jako NAPOLA. Pokud dítě získalo umístění na NPEA nebo na školách Adolfa Hitlera, otevřela se mu cesta k tomu, aby se stal jedním z členů stranické elity. Systém vzdělávání ho vzal do Řádového hradu (*Ordensburgen*) a odtud, po vykonané stranické službě, na Vysokou stranickou školu (*Hohe Schule* – NPEA, jejíž činnost lze vystopovat až do časů Výmarské republiky a která v mnohém připomínala vojenské akademie ve Spojených státech). Student NAPOLA nosil polní šedou uniformu, která se skládala z blůzy se čtyřmi kapsami a z kalhot. Měl i hořčicově hnědou košili s černou vázankou a hnědé výložky na límci blůzy. Tato barva se opakovala i na okolku černé čepice se štítkem. Na levém rukávu nosil orlici vzoru SS. Náramenníky byly černé s nápisem NPEA. Důstojníci měli navíc nápadnou dýku, podobnou vzorům SA, SS a „holbeinské" dýce NSKK. Podoba dýky NSKK se datovala až do XV. a XVI. století, měla na rukojeti orlici i hákový kříž a heslo MEHR SEIN ALS SCHEINEN („Buď víc, než se zdáš"). Studenti nosili nože *Hitlerjugend*.

Ve skutečnosti sice byla myšlenka Řádových hradů (*Ordensburgen*) realizována, ale k založení Vysoké stranické školy nikdy nedošlo. Řádové hrady (*Ordensburgen*) byly vybudovány v Pomořansku, Eifelu a Bavorsku, v odlehlých a romantických zákoutích. Součástí výukové filozofie byla fantazie poplatná gotickým představám rytířského řádu, prostoupená disciplínou v hradní akademii, odkud se dala obdivovat venkovská krajina. Studenti neboli junkeři (*Junkers*) nosili na Řádových hradech hořčicově hnědé stejnokroje a hnědý opasek. Čepice byla se štítkem a hnědým okolkem, na levém rukávě měli studenti na manžetové stuze název Řádového hradu – například „*Vogelsang*", pokud navštěvovali akademii v Eifelu.

Běžní smrtelníci vstoupili na střední školu ve 12 letech a pak ve věku 14 vstoupili do Hitlerovy mládeže (HJ – *Hitler Jugend*) nebo do Svazu německých dívek (BDM – *Bund Deutscher Mädel*). Členství trvalo do 18 nebo 19 let. Chlapci byli oprávněni nosit v pochvě nůž bajonetového typu s nápisem „Krev a čest". Ze všech chladných zbraní, které se za dobu existence Třetí říše vyráběly, byl nůž HJ nejrozšířenější. V letech 1934–1945 jich bylo vyrobeno na 20 milionů a výrobci pokračovali v produkci i po válce, pouze nahradili hákový kříž skautským trojlístkem. Vstup do Hitlerovy mládeže byl pro mladé lidi povinností na základě zákona o Hitlerově mládeži z prosince 1936, který zakázal všechny jiné mládežnické organizace. V jistém smyslu byla HJ radikální organizací, která usilovala o vydělení mladých lidí z jejich sociálního zázemí, o jejich vzájemné propojení, což mělo

STR. 40, VLEVO NAHOŘE: Studentky dívčí školy zdraví vlajku. Brzy se stanou členkami Svazu německých dívek (BDM – *Bund Deutscher Mädel).*

VLEVO: Dívky na pochodu ve stejnokrojích BDM a s praporci HJ.

VLEVO DOLE: Členka BDM za války. Tato cyklistická spojka má civilní ochrannou masku a na levém rukávu kosočtverečné označení HJ.

STR. 41, VPRAVO NAHOŘE: Čepice vz. 43 pomocníka protiletadlového dělostřelectva (FLAK) z řad Hitlerovy mládeže (HJ). Kosočtverec HJ je na čepici tam, kde by měl voják říšské výsostné označení, orlici s hákovým křížem a kokardu.

VPRAVO: Předválečný vzor čepice poddůstojníka HJ. Kožený podbradník ji charakterizuje jako poddůstojnickou pokrývku hlavy.

DOLE: Čepice se štítkem leteckého důstojnického typu s pochybnou kombinací orlice armádního vzoru a kosočtverce HJ.

VLEVO: „Všechny desetileté dívky přidejte se k nám“ – hlásá plakát BDM. Zdůrazňuje nacistický ideál souručenství všech vrstev společnosti, který patřil už v 1. světové válce k předním hodnotám. Ženy hrály v nacistickém systému vždy druhotnou roli a jejich postavení je možné shrnout pod heslo „Kinder, Kirche, Küche“ (děti, kostel, kuchyň).

VPRAVO NAHOŘE: Růže, růže na cestu – dívky BDM v letních halenkách rozhazují květy po trase, kterou v roce 1940 pochodovali vojáci při vítězné přehlídce v Berlíně.

VPRAVO DOLE: Letní služební stejnokroj HJ. Na opasku s charakteristickou niklovou přezkou HJ visí nůž s krátkou čepelí (*HJ-Fahrtenmesser).* Oblasti (*JH-Gebiete*) lze určit podle čísel na náramenících a podle názvu v trojúhelníku na rukávě. Malý kosočtvercový odznak HJ někdy vojáci – příslušníci HJ – nosili na levé kapse blůzy.

chlapcům z venkova usnadnit přístup ke sportovním aktivitám, které povětšině byly dostupné jen chlapcům z měst.

HJ sehrálo hlavní roli ve filmu Triumf vůle *(Triumph des Willens)*, v propagandistickém dokumentu Leni Riefenstahlové z prostředí norimberského sjezdu nacistické strany v září 1934. Masové zástupy mladých bubeníků s bubny ozdobenými plameny a řady trubačů s runovými praporky na trumpetách, k tomu ještě stadion zcela vyplněný HJ, působí nesmírným dojmem dokonce i na diváky ke konci 20. století. Příslušníci HJ měli na sobě letní uniformu, černé krátké kalhoty, hořčicově hnědé košile s dlouhými rukávy, černé šátky kolem krku, opasek s náprsním řemenem a lodičku s červeným lemováním. Nárameníky a barevná trojúhelníková označení na levém nadloktí rukávu udávaly oblast HJ. Územní organizace HJ byla založena na oblastech (*Gebiete*), které se dále dělily na obvody, kmeny, oddíly, roty a čety (*Bann, Stamm, Gefolgschaft*, *Schar a Kameradschaft).* Na dolní část rukávu se umísťovalo označení, které prozrazovalo, jaké znalosti a odbornosti si mladý člověk osvojil. Dospělí vůdci nosili jednořadovou hořčicově hnědou blůzu se čtyřmi kapsami, černé kalhoty a čepcici se štítkem se stranickou orlicí nad odznakem HJ v podobě kosočtverečné-

ho hákového kříže. Podobně jako na uniformách nováčků označoval černý trojúhelník na levém rukávě oblast a černé nárameníky hodnost. Rukávová páska s hákovým křížem v charakteristickém kosočtverci HJ a středovým bílým pruhem se nosila na levém rukávu. Dívky nosily hořčicově hnědý přiléhavý krátký kabátek, bílou halenku s černým šátkem a tmavě modrou sukni. Vedoucí i členové měli na opasku přezku s orlicí, která v pařátech třímala odznak HJ, nad nímž bylo heslo „Krev a čest“ (BLUT UND EHRE). Pojem „krev“ patřil k základnímu nacistickému světovému názoru, který zahrnoval rasismus, vlastenectví a loajalitu každého, kdo ctí vlastní kořeny a původ. Chlapci se účastnili dlouhých pochodů, vybaveni tornami, polními lahvemi, lopatkami a jídelními miskami stejně jako vojáci v poli. Byla pro ně založena vyznamenání za zručnost a zásluhy: Čestný odznak Hitlerovy mládeže (*Hitler Jugend Ehrenabzeichen*), který se udílel ve dvou stupních, cennější měl na okrajích dubové listy. Svaz německých dívek (BDM a JM – *Jungmädel*) měl neokázalé čestné odznaky v podobě brože s iniciálami BDM nebo JM. Existovaly také odznaky za jízdu na koni nebo za řízení koňských spřežení, a to jak pro dospělé, tak pro mládež – odznak HJ byl prostě zmenšenou verzí odznaku pro dospělého člověka. Nacističtí „myslitelé“ byli u vytržení nad pravdě nepodobnou představou německé árijské elity klusající po svém panství na území východní Evropy. HJ pro své členy také zavedla střelecké odznaky (*Hitler Jugend – Schiessauszeichnung*): udílely se odstupňovaně, pro střelce, ostrostřelce (stříbrné dubové listy) a mistry (pozlacené dubové listy).

VLEVO: Označení odborností Hitlerovy mládeže a BDM a označení župy. Označení *Luftwaffe* s orlicí a s písmeny „FH“ byl vyhrazen pro pomocníky protiletadlového dělostřelectva *(Flak Helfer).*

DOLE: Rukávová páska HJ a označení odbornosti DJ. Dokazují, jak byla jejich podoba ovlivněna nordickými runami.

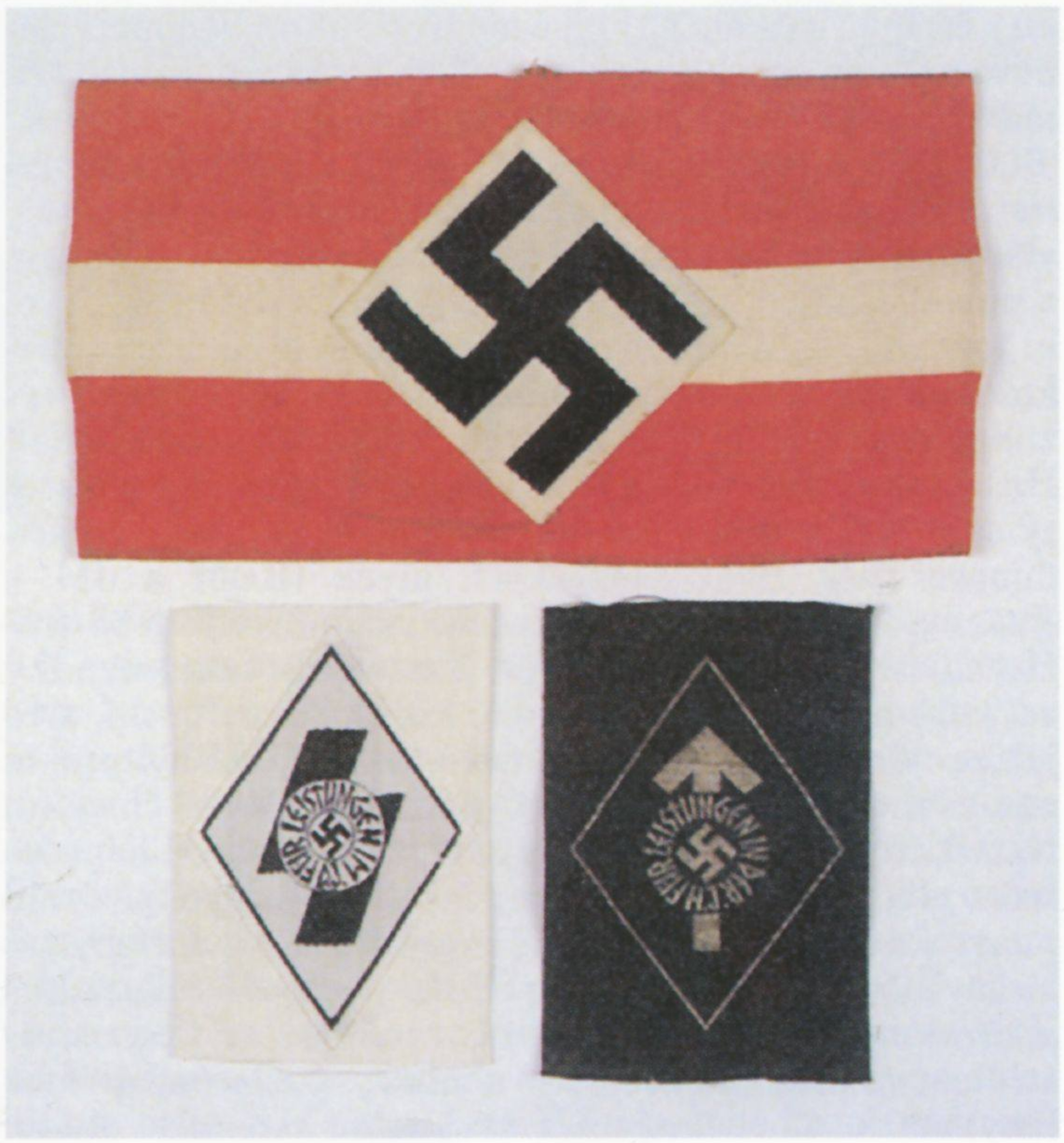
STR. 45, NAHOŘE: Manžetová páska HJ (nahoře) a označení důstojníků jedné ze 43 žup (*Gau*), které nacisté zřídili po převzetí moci. Župy byly také identické s oblastmi protiletecké obrany. Dodatečně byly župy vyhlášeny po anexi Rakouska *(Ostmark)* a Československa *(Sudetengau).*

DOLE, VLEVO: Vůdcův portrét na kapesním noži. Nože, dýky a tesáky byly důležitými doplňky nacistických i vojenských stejnokrojů.

DOLE, VPRAVO: Muži SA a starší příslušníci HJ zpívají v souboru, který zahajoval První německý týden zpěvu, jenž proběhl od 7. do 12. května 1934. Vlastenecké, sentimentální a politické písně byly populární v NSDAP jak při schůzích, tak během služby.

Z *Triumfu vůle* vytvořila slavnost Hitlerovy mládeže působivé filmové dílo. Baldur von Schirach, říšský vedoucí mládeže, uvítal Hitlera před nastoupenými řadami HJ slovy: „Věrnost. Budeme ti věrni vždy a navždycky.“ Hitler předstoupil a v charakteristicky zajíkavém strojeném projevu odpověděl: „Jste jenom částí milionů, které tu nejsou. Musíte se sami vychovat k poslušnosti. Milujte mír a statečnost. Nebuďte změkčilí. Buďte tvrdí a nezdolní. Žijte odříkavě. My zemřeme, ale vy jste budoucnost. Vlajku, kterou jsme pozdvihli z ničeho, předáme vám, tělu z našeho těla. Následujte nás kamkoli. Před námi, kolem nás, za námi je Německo.“ Údery bubnů ze shromážděných zástupů HJ byly synchronizovány s bouřemi souhlasů.

Když se válečná štěstěna obrátila proti Německu, HJ převzala při obraně Říše ještě větší úlohu. Nejproslulejší součástí HJ byla 12. tanková divize SS „Hitlerjugend“ *(12. SS-Panzer-Division „Hitlerjugend“).* Byla zformována v roce 1943, kdy se Německo dostalo do úzkých při hledání nových vojenských posil. Průměrný věk příslušníků této divize byl 18 let, protože všichni absolvovali přípravný základní výcvik již v HJ. Do první akce nastoupili 6. června 1944 proti spojeneckým silám, které se vylodily v Normandii. Přestože proti britským a kanadským oddílům bojovali s fanatickou odvahou, byli

odpovědni za vraždy neozbrojených válečných zajatců. Celá divize byla během zuřivých bojů v Normandii téměř zničena. V roce 1944–1945 byla nově doplněná a vybavená divize znovu nasazena v Belgii proti americkým oddílům v ardenské ofenzivě. Později byla odvelena do Maďarska a Rakouska, kde bojovala beznadějný boj proti sovětskému nástupu. Ke konci války zůstalo z celé divize, která na svém vrcholu v prosinci 1944 čítala 23 244 příslušníků, jen 455 mužů a jeden tank. Ti, kteří přežili, se snažili dostat mimo dosah Rusů. Na území sotva míli od amerických linií, při posledním nástupu, provedl generálmajor *Waffen-SS* Hugo Krass inspekci zbytku své divize předtím, než se s ní vzdal Američanům.

Členové HJ, kteří se dobrovolně nehlásili do *Waffen-SS* nebo nenastoupili do armády, měli příkaz podílet se v době zvýšené letecké ofenzivy Spojenců aktivně na obraně Říše. Mladé ženy a mládež obsluhovaly protiletadlová děla nebo se zapojily do protiletecké a zdravotní služby.

Ve věku 19 nebo 20 let mohli mladí Němci vstoupit do NSDAP, což je opravňovalo nosit na klopě stranický odznak. Byl to kulatý odznak s hákovým křížem uprostřed věnce, který obtáčel vnitřní opis tvořený slovy „NÁRODNĚ SOCIALISTICKÁ NĚMECKÁ DĚLNICKÁ STRANA“ (*National Sozialistische DAP*). Prvních 100 000 členů NSDAP bylo oprávněno nosit zlatý stranický odznak (*Goldenes Parteiabzeichen*). Čím nižší číslo měl vlastník odznaku, tím blíže byl k Hitlerově okruhu (ten měl odznak číslo 7). Zlatý odznak byl udělován ve dvou velikostech – velký byl určen na stejnokroj a malý pro civilní oblečení. Členské číslo zároveň udávalo, zda se vlastník k nacistům připojil před jejich příchodem k moci nebo až po něm. Nízké stranické číslo prokazovalo, že příslušník je opravdový nacista, zatímco vyšší mohlo naznačovat, že on nebo ona byli vedeni vlastním prospěchem. Čísla se však mohla všelijak přizpůsobovat a pozdní, ale zasloužilý příchozí, mohl získat číslo nízké. Jiní privilegovaní straníci nosili Řád krve (*Blutorden*), medaili, která vznikla v roce 1933 a byla předána 1 500

NAHOŘE: Vůdce se podepisuje mladým členům HJ a „civilnímu“ chlapci v kožených kalhotech.

VLEVO: Hitlerova mládež na každoročním táboře s puškami vz. 98k při výcviku ve střelbě vleže. Mají na sobě zimní služební stejnokroj HJ.

DOLE: Zlatý stranický odznak NSDAP. Existovaly dvě verze, větší na uniformu a menší na civilní oděv. Stranická příslušnost poskytovala výhody i privilegia, ale také s sebou nesla odpovědnost vůči společnosti. Muži SS – „Zasloužilí bojovníci“, kteří vstoupili do NSDAP ještě dříve, než se strana dostala k moci, nosili charakteristický klín na nadloktí pravého rukávu *(SS-Armwinkel für alte Kämpfer).*

1 2 3 4 5 6 7 8

NAHOŘE: Sbírka politických příležitostných odznaků, která obsahuje: (1) *Stahlhelm*, nacionalistická organizace veteránů založená 1918. (2) NSBO, Národně socialistická podniková odborová organizace (*Nationalzocialistische Betriebsorganisation*), předchůdce DAF. (3) DJV, *Deutsches Jungvolk,* dětská součást HJ. (4) NSF, *Nationalsozialistische-Frauenschaft,* ženská organizace. (5) NSFK, *Nationalsozialistisches Fliegerkorps*, organizace aeroklubů. (6) NSLB, *NS-Lehrerbund*, Svaz učitelů. (7) Odznak nacistické křesťanské asociace. (8) Malý stranický odznak NSDAP.

VLEVO: Padesát národních socialistů uspořádalo v roce 1936 hromadnou svatbu v kostele sv. Lazara v Berlíně. Zasloužilý člen SA, s mnoha vyznamenáními z 1. světové války, jde v čele „slavnostního průvodu“. Postarší ženich vyhlíží poněkud ustaraně a jiný za ním, navzdory své černé uniformě, není příslušníkem SS, ale členem bezpočetných organizací NSDAP.

nacistům, kteří se 9. listopadu 1923 účastnili *mnichovského puče*. Každá medaile byla vyrobena ze stříbra, opatřena pořadovým číslem a červenou stuhou s bílým lemováním. Dlouhodobě registrovaní straníci mohli získat Služební stranické vyznamenání *(Dienstauszeichnungen der NSDAP)*. Bylo to vyznamenání v podobě tlapatého kříže, které se udělovalo ve třech stupních, bronzové za 10 let služby, s modrým emailem za 15 let a s bílým emailem za 25 let. Na reverzové straně byl nápis „Věrnost Vůdci a národu" *(Treue für Führer und Volk)*.

Nacistická strana pronikla do celé německé společnosti a byla organizována jako důmyslná pyramidová struktura, na vrcholu s Hitlerem, jako Vůdcem a říšským kancléřem. Vládu nad Říší provádělo 17 říšských vedoucích, kteří řídili ministerstva *(Reichsleiter)* rozhodující o financích, spravedlnosti, zbrojení a válečné výrobě a mezi jiným i o propagandě. Každý říšský vedoucí byl osobně odpovědný Hitlerovi. Strana byla strukturalizována a organizována tak, že nacistická politická rozhod-

VLEVO NAHOŘE: Mladí i staří členové SA v národním souručenství (*Volksgemeinschaft*).

NAHOŘE: Rukávová páska pro členky Národně socialistického svazu žen – Německé ženské spolky, a manžetová páska z podnikové skupiny této organizace.

VLEVO: Adolf Hitler a Albert Speer (vlevo vpředu) hodnotí nový tank. V pozadí důstojníci *Waffen-SS* a horských jednotek. Vyznamenání – Spona za boj zblízka, Medaile za zimní tažení 1941–1942 a Německý kříž, který má jeden z důstojníků *Waffen-SS*, prozrazuje, že se inspekce konala v roce 1943.

VPRAVO NAHOŘE: „Hnědá košile" SA se sportovním odznakem a rukávovou páskou. Košile byla vyrobena z kvalitního gabardénu.

DÁLE VPRAVO: Košile vedoucího Hlavní úřadovny *(Hauptstellenleiter)* NSDAP na župní úrovni. Na ní EK1 z 1. světové války a odznak za zranění 2. stupně. Nad kapsou stužky vyznamenání z 1. světové války a na vázance odznak NSDAP.

nutí mohla být uplatněna do nejnižšího stupně v posloupnosti: župa (*Gau*), kraj (*Kreis*), místní skupina (*Ortsgruppe*), uliční organizace (*Zelle*) a bloková organizace (*Block*). Dále existovalo deset zemských inspektorátů *(Landesinspekteure)*, devět v Německu a jeden v Rakousku. Podobně bylo i 32 žup přímo v Německu a 10 na obsazených územích. Zemský inspektor předával hlášení říšskému vedoucímu a byl odpovědný za čtyři župy. Pod župním vedoucím (*Gauleiter*) byla armáda nižších funkcionářů: krajský vedoucí (*Kreisleiter*), vedoucí místní skupiny (*Ortsgruppenleiter*), vedoucí uliční organizace nebo pracovní organizace (*Zellenleiter*) a konečně blokový vedoucí (*Blockleiter*) odpovědný za 7 stranických domácností. Jednotlivě se o stranících hovořilo jako o stranickém soudruhovi (*Parteigenosse* – „PG"). V ideálním nacistickém světě měl tento systém zaručovat, že nedojde k opomíjení lidí starších a nemocných a že jednota společnosti zůstane pevná. Toto uspořádání naneštěstí rovněž umožňovalo nejnižším funkcionářům, aby vyzvídali a obtěžovali a aby vnitřní bezpečnostní systém uvalil na společnost všeobecnou kontrolu. Úředníci a funkcionáři NSDAP nosili hnědý stejnokroj s hákovým křížem na rukávové pásce. Čepice měla tmavohnědý okolek a zlatý (před válkou stříbrný) pletený podbradník. Opasek byl z hnědé kůže. Hodnost byla vyznačena na límcových výložkách. Vedoucí funkcionář NSDAP nosil mimo službu dvouřadové sako a černé dlouhé kalhoty – ve stylu, kterému dával Hitler přednost.

Organizace SS měla svou vlastní charakteristickou uniformu. Zajišťovala osobní stráže v hlavních veřejných budovách i čestnou stráž při návštěvách důležitých osobností. Příslušníci armády nazývali SS „asfaltovými vojáky", neboť původně se předváděli jen na slavnostních přehlídkách. Jak válka pokračovala a *Waffen-SS* byly používány jako „záplata" po ztrátách na bojišti a vedly i útoky, začala armáda pozvolna uznávat její bojovou způsobilost. Příslušníci *Waffen-SS* byli během bojů vyznamenáni řadou nejrůznějších dekorací, ale měli také své vlastní Služební vyznamenání SS (SS *Dienstauszeichnungen*). Udělovalo se ve čtyřech stupních – černá medaile za čtyři roky, bronzová medaile za osm, stříbrná verze hákového kříže s runami SS na stuze za 12 let a pozlacený hákový kříž podobného vzoru za 25 let.

V mnoha směrech se původní nacistická strana zdála být vytvořena z „úderných oddílů" (SA – *Sturmabteilung*). Jméno bylo odvozeno z útočných oddílů z období 1. světové války, jejichž posláním byl boj na zákopové linie Spojenců. SA si vysloužily přezdívku „hnědé košile" podle barvy původní uniformy, která byla tehdy velmi neobvyklá. Stejnokroje byly hořčicově hnědé a skládaly se z košile, jezdeckých kalhot a vysokých bot. Pokrývka hlavy byla čepice stylu képi, dýnko a límcové výložky měly barevný odstín podle zemských skupin *(Gruppe)*. Kožená výstroj byla hnědá. Dýka SA měla tmavohnědý jílec s orlicí s hákovým křížem a hnědou kovovou pochvou. Na čepeli bylo heslo „ALLES FÜR DEUTSCHLAND" (Vše pro

VLEVO: Říšský vedoucí SS H. Himmler na návštěvě v květnu 1936 v koncentračním táboře v Dachau. Na pravé náprsní kapse má Řád krve 9. listopadu *(Blutorden)*.

VLEVO DOLE: Blůza vedoucího místní skupiny NSDAP *(Ortsgruppenleiter)* 1936–1938 (3. vzor). Nad EK1 je starý stranický bojový odznak. Blůza má čtyři kapsy a je zhotovena z gabardénu dobré kvality, hnědého odstínu. Podobá se vojenským uniformám.

DOLE: Blůza hlavního vedoucího místní skupiny NSDAP *(Haupt-Gemeinschaftsleiter Ortsgruppe)* 1939–1945 (4. vzor). Knoflíky jsou už nahnědlé, mdlé barvy, na rozdíl od předválečných, jež byly pozlacené a ozdobené malou „politickou“ orlicí. Opasek je ze zlatého dracounu. Čepice má světle modrou lemovku označující místní skupinu *(Ortsgruppe)*.

NAHOŘE: Sportovní textilní označení SA, která se našívala na trička a teplákové bundy *(Kurpfalz a Wartheland).*

VLEVO NAHOŘE: Manžetová páska SA, rukávová páska, nárameník a límcová výložka. Růžová barva na výložce a černá číslovka znamenají, že označení jsou z bývalého Rakouska *(Gruppe Ostmark).* V období války, kdy se Říše rozpínala a SA byly pověřeny novými úkoly, se označení měnila.

VLEVO: SS pálí v březnu 1933 v Berlíně černo-červeno-žlutou státní vlajku Výmarské republiky. Pravděpodobně jde o vlajku ukořistěnou z městského komunistického ústředí. Vlajky, uniformy a odznaky byly ve dvacátých a třicátých letech pro komunisty a pro nacionalistická hnutí v Evropě důležitými rekvizitami.

VLEVO NAHOŘE: Čepice SA ze zemské skupiny Kurpfalz se zeleným dýnkem, s černobílou lemovkou, stříbrným knoflíkem a stříbrným čepicovým odznakem – orlicí 1929–1934.

NAHOŘE: Původní čepice politického vedoucího NSDAP. Dá se dobře poznat podle stříbrné lemovky a stříbrného podbradníku.

VLEVO: Čepice letního vzoru – pro říšské vedoucí NSDAP, provedení a vzor orlice dokládají, že jde o čepici z válečného období. Říšští vedoucí stáli v čele orgánů výkonné moci NSDAP.

DOLE: Čepice župního vedoucího z válečného období. Župní vedoucí *(Gauleiter)* byl jmenován A. Hitlerem a jemu byl osobně odpovědný.

STR. 53, VPRAVO NAHOŘE: Čepice se štítkem patřila krajskému vedoucímu *(Kreisleiter)*. Kraj *(Kreis)* byl hlavním podčlánkem župy *(Gau)*. Čepice vz. 43 byla pro frekventanty Řádového hradu *(Ordensburg)*. Čtyři řádové hrady byly výcvikovými středisky pro budoucí nacistické vedoucí.

VPRAVO: Čepice úředníka tzv. ministerstva Východ *(Ostministerium)* s velkým „politickým“ orlem. Tmavozlatá barva stejnokrojů příslušníků tohoto ministerstva si od frontových vojáků vysloužila přezdívku „zlatí bažanti“.

Německo). Příslušníci SA, kteří sloužili v 1. světové válce, nosili svá vyznamenání, ale navíc měli Branný odznak SA (SA *Wehrabzeichen*), římský meč na hákovém kříži ověnčený dubovým listím, který byl udělován v bronzu, stříbře a ve zlatě. Pro raněné příslušníky SA byla i zvláštní odměna v bronzu. Zajímavé je, že odznak sportovců připomínal bývalý Německý říšský tělovýchovný odznak (*Deutsches Reichsabzeichen für Leibesübungen*). Ten měl ve věnci písmena „DRL" a byl udělován v bronzu, ve stříbře a pozlacený. Později, když nacisti převzali moc, byl odznak doplněn hákovým křížem. Jak válka pokračovala, byli příslušníci SA nuceni odejít na frontu. Měli k dispozici uniformy v zemitě šedé barvě a čepice vzoru 1943, bylo však běžnější, že nosili stejnokroje ve standardní armádní polní šedi.

Ve věku 19 až 20 let byli muži povoláváni na manuální práci spojenou s vojenskou přípravou. Při ideálním postupu se mladíci zocelili během šestiměsíčního pracovního nasazení u Říšské pracovní služby (*Reichsarbeitsdienst* – RAD) a pak byli odvedeni k armádě. Tato pracovní služba byla schválena jako zákon 26. června 1935, což mělo svůj dopad na věkovou skupinu 19- až 20letých mužů i žen. Muži pracovali v zemědělství a na stavbách veřejného zájmu včetně obranných staveb a protileteckých krytů. Ženy byly do systému přibrány později a žádalo se od nich, aby organizovaně zvládly domácí

STR. 54, VLEVO NAHOŘE: Sportovní odznaky SA v bronzu a stříbře. Speciální vzor byl zaveden pro zraněné atlety SA.

STR. 54, VPRAVO NAHOŘE: Viktor Lutze, velitel štábu SA, převzal funkci po zavražděném Röhmovi. Má zlatou dracounovou manžetovou pásku za věrnou službu a vyznamenání, které získal jako důstojník v 1. světové válce.

STR. 54, DOLE: Přílba pro příslušníky protiletecké obrany *(Luftschutz)* ve stylu gladiátorů, natřená v barvách SA a s obtisky SA po stranách.

STR. 55, NAHOŘE: Označení Říšské pracovní služby (*Reichsarbeitdienst* – RAD) zobrazující rýč a motiv klasů. Napravo označení bez čísel jednotky.

STR. 55, DOLE: Muži RAD ve slavnostním stejnokroji – povšimněte si nápadných čepic v lyžařském stylu.

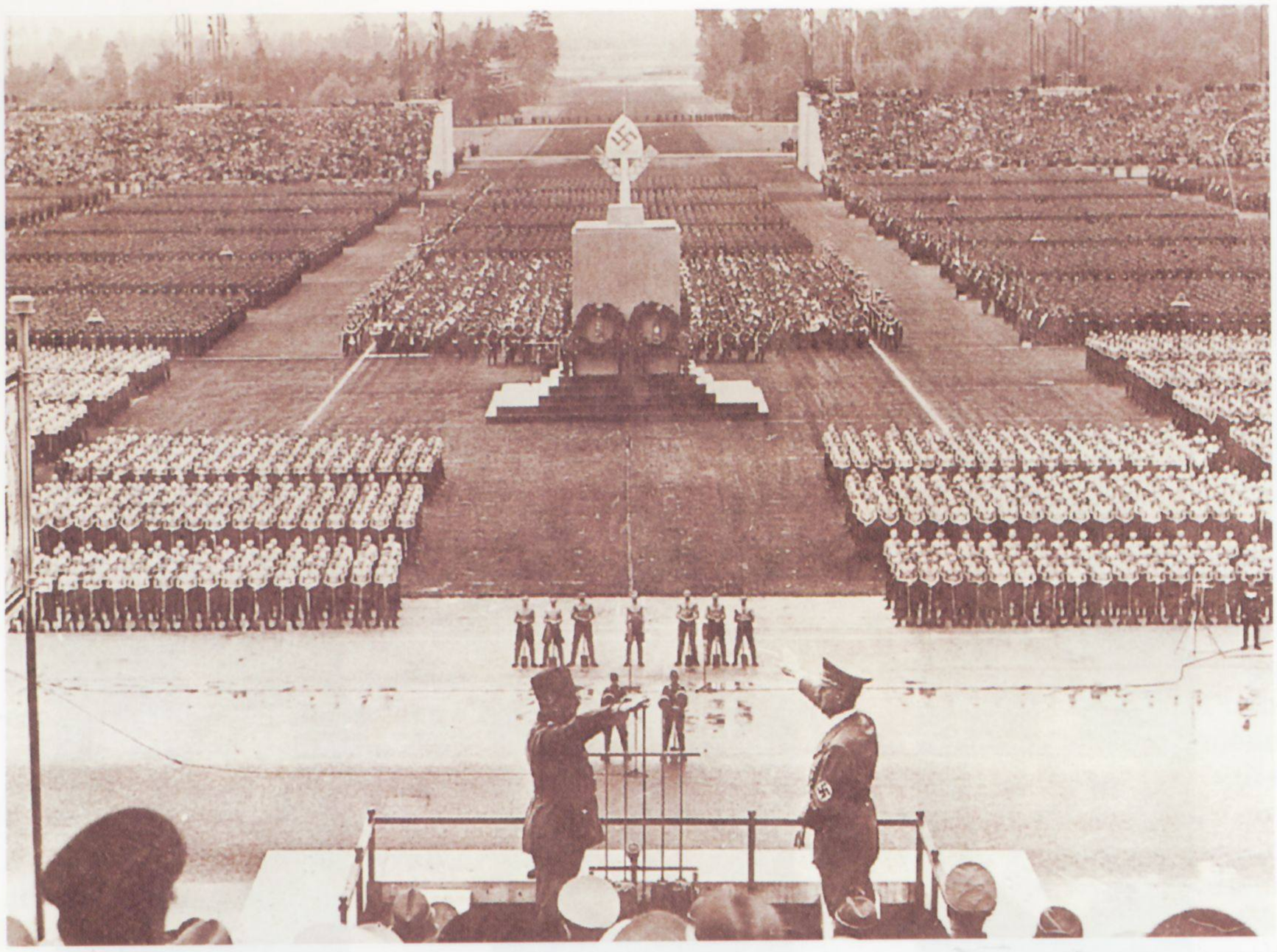

pomocné práce a naučily se tradiční ženské zemědělské práce. První roční přírůstek vzrostl na 200 000 mužů, kteří vytvořili dvě jednotky. Činnost RAD okamžitě snížila nezaměstnanost, což jen znásobilo Hitlerovu popularitu.

O RAD také pojednává film *Triumf vůle.* S rýčem přes rameno, stejně jako by nesli pušky, zpívali jako v řeckém sboru: „Stojíme zde. Jsme připraveni.“ Zástupci žup sborově opakovali a jejich zpěv končil: „Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer. Sázíme stromy. Budujeme ulice. Zemědělcům dáváme více polností. Vše pro Německo.“ Skandování „Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer“ (Jeden národ, jedna říše, jeden Vůdce) podobně jako „Sieg Heil“ (Vítězství zdar!) se na nacistických sjezdech stalo efektní podívanou a jako všechna masová skandování působilo na shromážděné publikum až hypnoticky. „Sieg Heil“ byl také stranickým pozdravem a stal se i bojovým heslem útočících německých vojáků.

V sekvenci *Triumfu vůle*, v níž jsou zachyceny záběry Říšské pracovní služby v Norimberku, doprovází pomalá hudba sborový zpěv a vlajky se slavnostně spouštějí. Rýče jsou vztyčeny proti obrysům říšské orlice, mohutně čnící nad norimberským stadionem. Hitler vše pozoruje s „chmurně shovívavým soustředěním“ a pak přítomné osloví: „Země a práce nás všechny spojuje. Celému národu ukazujete cestu. Německo je šťastné, že vidí své syny na pochodu.“

Stejnokroje a odznaky Říšské pracovní služby byly stylové a podněcovaly fantazii. Tvořily je zemitě hnědé blůzy, kalhoty a vysoké boty. Ke služebnímu stejnokroji nosili muži lyžařskou čepici s označením rýče a se dvěma obilnými klasy, při práci ji nahrazovali lodičkou.

VLEVO: RAD na sjezdu strany v Norimberku – rýče a obilné klasy jsou stavěny na odiv a 900 nešťastných a polosvlečených mužů stojí v dešti. Vůdce přijímá pozdrav od Konstantina Hierla, říšského vedoucího Říšské pracovní služby.

DOLE VLEVO: Odznak Říšské pracovní služby pro dívčí mládež *(Weihliche Jugend)* a brož pro ženy.

DOLE: RAD na slavnostním shromáždění pod heslem „Krev a země".

STR. 57 NAHOŘE: Čepice důstojníka Německého svazu leteckých sportů *(Deutsche Luftsport Verein)*. Tato organizace sloužila jako výcviková základna pro vojenské letectvo *(Luftwaffe)*.

DOLE: Poddůstojnická čapka RAD – vyšší funkcionáři RAD nosili tesáky s nápisem na čepeli „Práce šlechtí" (Arbeit adelt).

Ženy nosily jednoduché kostýmy, k tomu poněkud beztvarý klobouk. Silueta rýče se také objevila na levém rukávu, ale se špičkou rýče směřující dolů, k číslu jednotky RAD. Na rukávu nosily obvyklou rukávovou pásku s hákovým křížem. Hodnosti byly vyznačeny na límci blůzy a odrážely podstatu práce RAD, totiž motivy obilných klasů nebo rýče. Obdobně jako v dalších organizacích nacistické strany měli i příslušníci RAD svou poboční zbraň. K zachování charakteru pracovního nasazení používala tesák se širokou čepelí s jílcem z rohoviny. Na čepeli bylo heslo „Práce šlechtí" (ARBEIT ADELT).

RAD zavedla Vyznamenání za službu v Říšské pracovní službě (*Dienstauszeichnung für den Reichsarbeitsdienst*). Bylo vyhotoveno ve čtyřech stupních, v rozdílném provedení pro muže a pro ženy. Vzor pro ženy byl ve formě brože zavěšené na motýlové stuze a představoval hákový kříž podepřený dvěma obilnými klasy. Pro muže to byla medaile s motivem rýče a obilných klasů. Odznaky byly v kategorii pro čtyři roky, 12 let, 18 let

a 25 let. Přestože životnost Říše byla předpovídána na tisíc let, mohly být uděleny jen bronzové odznaky za čtyři služební léta. Další kategorie vyznamenání byly vyrobeny ze stříbra, se stříbrnou orlicí na stuze a konečně pozlacené s pozlacenou orlicí na stuze. Zbytek stejnokroje RAD se skládal z košile hořčicové barvy a černé vázanky. Opasek a další výstroj byly z černé kůže. Polovojenský způsob vystrojení, který začínal už od HJ, pokračoval u mužů RAD, kteří byli vybaveni tornami, lahvemi na vodu a polními miskami. Dost možná, že tento vojenský výcvik měl svůj smysl, neboť muži byli nasazováni na stavební práce na venkově, což předpokládalo značnou samostatnost.

Místo služby v Říšské pracovní službě mohl mladý muž (ženám byly doporučovány „činnosti pro ně vhodnější“) buď vstoupit do nacistické strany, SA, SS, nebo do Národně socialistického motoristického sboru (NSKK – *Nationalsozialistische Kraftfahrkorps)* či Národně socialistického leteckého sboru (NSFK – *Nationalsozialistische Fliegerkorps).* NSKK byla založena v roce 1931 s myšlenkou zaopatřit pro SA přepravce a spolehlivé řidiče. Sbor přežil „noc dlouhých nožů“ a po roce 1933 se soustředil na výcvik vojenských řidičů. Jako součást strany měl NSKK své vlastní územní organizace, jež byly rozděleny na „motoristické nadskupiny“ *(Motorobergruppen)* a dále na motoristické skupiny *(Motorgruppen).* Po vypuknutí války měl NSKK tři úkoly. Organizoval předvojenský výcvik v motoristické sekci Hitlerovy mládeže, zajišťoval pomocné transporty v zázemí na podporu branné moci a pro armádu školil tankové posádky. Ke konci války si NSKK vzal na starost výcvik členů domobrany *(Volkssturm),* která se začala formovat v roce 1944.

Původně nosili příslušníci NSKK olivově zelenou blůzu, černé jezdecké kalhoty, hnědou košili hořčicové barvy a černou vázanku. Jejich příbuznost s SA byla zdůrazněna olivově zelenou čepicí podle vzoru SA, která měla černé dýnko. Černý kosočtverec na předloktí levého rukávu měl motiv bílého kola a na nadloktí povinnou rukávovou pásku s hákovým křížem. Hodnost byla na výložce na límci a černý kožený opasek měl náprsní řemen. Přílby z černé kůže patřily k vybavení motocyklistů a řidičů. Příslušníci NSKK nosili dýky SA, které však měly hnědý jílec a pochvu z černého kovu.

Po vypuknutí války NSKK racionalizoval svůj stejnokroj a muži nosili olivově zelenou blůzu s hnědým límcem v barvě, která se opakovala na okolku čepice. Hodnost byla vyznačena na zavřeném límci. Charakteristická orlice NSKK s hákovým křížem (státní emblém) se objevila na čepici a na nadloktí rukávu. Kromě orlice a hákového kříže byl součástí emblému ještě věnec se stuhou s písmeny NSKK. Tento odznak se opakoval na přezce důstojnického opasku a na přezkách mužstva, které také nosilo kosočtverec NSKK na předloktí rukávu. Když se válka více rozhořela, NSKK zformoval

VLEVO: Jeden z klasických plakátů představuje Vůdce, Adolfa Hitlera, s heslem „Jeden národ, jedna říše, jeden Vůdce!“. Podobná hesla se skandovala na sjezdech a dokázala přivést posluchače až na pokraj transu. Plakát dává také určitou představu o hypnotické síle Hitlerových upřených očí.

VLEVO DOLE: Národně socialistický motoristický sbor (NSKK – *Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps),* který obhospodařoval vozidla, školil tankové posádky a také, jak dokazuje nápis na manžetě, se starali o letecké transporty. Byl jedinou vyloženě nacistickou organizací, která se jako součást Německého afrického sboru *(Deutsches Afrika Korps* – DAK) v letech 1941–1943 starala o údržbu i provoz vozidel.

VPRAVO: Na tomto nacistickém plakátu neohroženě kráčí člen tankové posádky, spolu s příslušníkem NSKK a členem Hitlerovy mládeže do neprobádané budoucnosti. Cesta od mládeže přes NSKK až po nasazení jako tankista byla logickým vývojem německého muže. Tankové vojsko *(Panzerwaffe)* bylo elitou armády a Waffen-SS.

VLEVO: Motoristická přílba pro příslušníky NSKK s typickou orlicí.

VLEVO DOLE: Pamětní plakety NSKK z 30. let. Připomínají automobilové závody, kterých se řidič s vozidlem účastnil jako havarijní služba. Nacisté si pohotově uvědomili, že řízení vozidel, letectví i parašutismus jsou znalosti budoucnosti, proto je začali podporovat, a tak i zlepšili obraz nového národa.

VPRAVO NAHOŘE: Automobilový praporek – plamen NSKK.

VPRAVO: Odznaky stupně výcviku v kluzákovém létání – třetí třída s jedním mořským rackem, druhá se dvěma a první se třemi. Kluzákové létání, které navíc poskytovalo vzrušení, byl způsob, jak přivést německou mládež k základům znalostí o létání, což byl první krok k výcviku pilotů pro vojenské letectvo. Označení Národně socialistického říšského svazu tělovýchovy – NSRL (dole) – odrážejí péči o fyzickou zdatnost, která měla zajistit nezdolnost německých vojáků při náročných pochodech na východní frontě.

Letecký dopravní pluk, který se staral o přepravu mužů i výzbroje. Příslušníci tohoto pluku nosili stejnokroje v barvě a střihu vojenského letectva *(Luftwaffe)*, měli však černé polní čepice s orlicí NSKK nalevo a rovněž na rukávě měli kosočtverec. Na manžetě byla páska s číslem a nápisem: „1. NSKK Transport Regiment Luftwaffe".

Národně socialistický letecký sbor (*Nationalsozialistische Fliegerkorps* – NSFK) vznikl v dubnu 1937, kdy nacistická vláda propojila existující Klub aviatiků a Asociaci v jednu organizaci. Jejím posláním se stal výcvik potenciálních letců pro *Luftwaffe,* trénink záložníků po jejich odchodu z armády a prohlubování zájmu o letectví mezi německým obyvatelstvem. Největším předválečným úspěchem bylo vyškolení posádek kluzáků z řad HJ. Jednoduchý kluzák na navijáku dokázal dát mladému pilotovi první letovou zkušenost a vyvolat u něj výraznou představu obrozeného národa stoupajícího k oblakům.

V nacistickém Německu měla každá organizace svou

uniformu, tedy i NSFK. Jejich služební oděv byl šedý, s bleděmodrou košilí a černou vázankou. Čepice vzoru SA téže barvy byla lemována žlutou barvou leteckých posádek a parašutistů vojenského letectva *(Luftwaffe)*. Nad pravou kapsou byl nápadný motiv – nad černým hákovým křížem bílý okřídlený muž na světlemodrém pozadí. Límcové výložky vyznačovaly hodnost i údaj o jednotce. Letní uniforma se skládala z hnědé košile hořčicové barvy, z černé vázanky, rukávové pásky s hákovým křížem a hodností na šedé výložce na límci. Kalhoty byly šedé a opasek i doplňky z černé kůže. NSFK zavedla vyznamenání pro motorové, balonové i kluzákové létání. Za motorové lety byla původně udělována orlice ve věnci, byla však nahrazena odznakem se symbolickým

letadlem a v malé verzi s okřídleným mužem NSFK. Odznaky za balonové lety prošly rovněž změnami. Nejdříve na odznaku převládal obraz balonu. Pozdější verze redukovala balon a místo něj zdůraznila okřídlený hákový kříž a dubový věnec. Odznak pro pilota kluzáku se nezměnil a měl stále elegantní design se třemi mořskými racky ve věnci nad znakem NSFK.

Ve věku 21 až 23 let plnili mladí občané nacistického Německa svou základní vojenskou službu. Jak válka pokračovala, prodlužovala se tato služba až na pět let a muži, kteří sloužili ve 30. letech, byli přirozeně mobilizováni.

Po ukončení vojenské služby mohl občan vstoupit do státní služby nebo průmyslu. Dokonce i tam zavedl nacistický stát uniformy, odznaky a vnější pozlátko moci. Existoval dokonce i odznak pro Národně socialistickou organizaci podnikových buněk (NSBO – *Nationalsozialische Betriebszellenorganisation*), která nahradila v továrnách a závodech propagační funkci dřívějších odborů. Podle soudobého vtipu písmena NSBO ve skutečnosti

zkracovala „Noch sind die Bonzen oben“ – „Partajní bossové jsou stále ještě nahoře“. Motivem odznaku NSBO byla ruka držící kladivo, které mělo hákový kříž a bylo položeno na ozubeném kole s písmeny NSBO.

Na pracovištích však měla největší vliv Německá pracovní fronta *(Deutsche Arbeitsfront* – DAF). Příslušníci DAF nosívali černou uniformu s čepicí se štítkem se světlemodrými lemovkami, které byly i na náramenících. Přezka DAF na opasku představovala hákový kříž v ozubeném kole a funkcionáři měli kolo ve věnci. DAF byla rozsáhlá organizace s nominálním počtem členů 20 milionů. Pro nacistickou vládu plnila funkci dohlížitele na to, že podmínky na pracovišti vyhovují a že nejsou obavy z neshod či ze stávek. Placené volno a sportovní vyžití bylo organizováno za pomoci hnutí „Radostí k síle“ *(Kraft durch Freude* – KdF). Volkswagen (lidový vůz) byl výrobek hnutí KdF a pracující si ho mohli pořídit na týdenní splátky. Vůz však nemohl být vyráběn ve větším množství, neboť továrna musela brzy přejít na výrobu vojenských vozidel.

Hnutí KdF bylo považováno za pokus o zavedení beztřídní, pilně pracující společnosti, která obrodí Německo. Velká část stejnokrojů byla koncipována jako blůza s jezdeckými kalhotami a holínkami nebo dlouhými kalhotami a střevíci, s důstojnickou čepicí se štítkem nebo čepicí poddůstojnického vzoru. Některé kabáty, zvláště pokud je nosil diplomatický sbor nebo Pořádková policie *(Ordnungspolizei* – ORPO), byly dvouřadové. Horské četnictvo však mělo lyžařské čepici s odznakem protěže *(Edelweiss)*, podobné jako nosily horské oddíly, armáda i Waffen-SS. Běžně měl odznak Pořádkové policie podobu orlice v dubovém věnci. Objevovala se na levém rukávu a na čepici. Odznak byl rovněž přenesen na jilec poboční zbraně bajonetového typu, který nosila policie. Tento vzor měl hlavu orlice jako hlavici s rohovinovým jilcem a chromovanou čepelí. Ochranná policie (*Schutzpolizei*) měla šedozelené blůzy s límcem a manžetami zemitě hnědými a šedozelenými kalhotami. Límcové výložky pro různé druhy policie byly podobné vzorům, které nosila armáda. Blůzy, kalhoty, nárameníky a čepice byly lemovány barvou odvětví *(Truppenfarbe),* aby se identifikovala služební oblast. Vodní pořádková policie *(Wasserchutzpolizei* – ORPO) měla uniformy námořnické barvy s knoflíky ze žlutého kovu, bílou košili, černou vázanku a hodnostmi ve žluté barvě. Vodní pořádková policie střežila v rychlých člunech doky

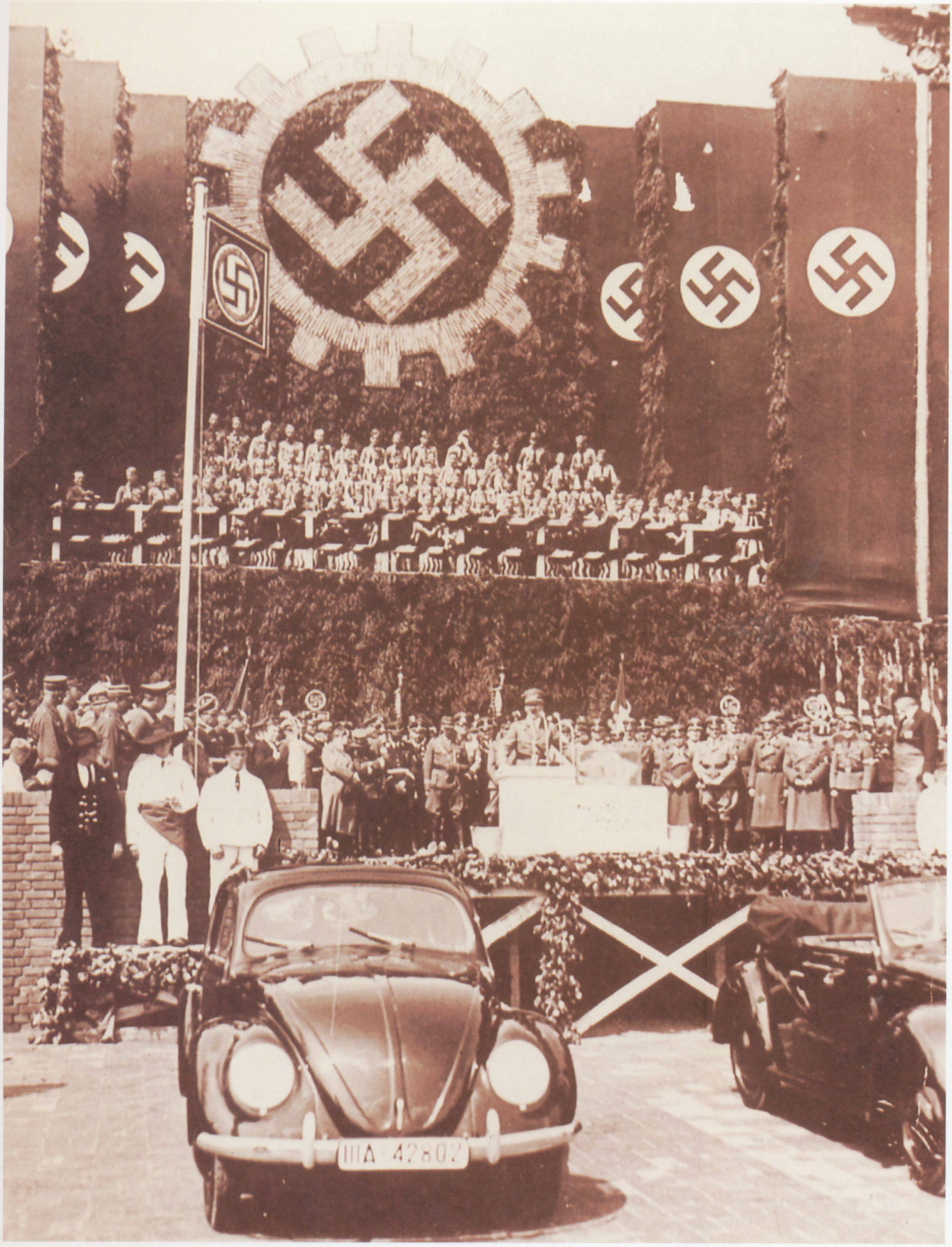
NA STR. 62
VLEVO NAHOŘE: Zlatovlasá a usměvavá pomocnice letecké hlásné služby *Luftwaffe* má na své čepici – lodičce – červené lemovky protiletadlového dělostřelectva.

VLEVO: Označení Říšské protiletecké obrany *(Reichs Luftschutzbund* – RLB) – límcové výložky a nárameníky důstojníka. Důstojníci RLB nosili také zvláštní dýky.

VLEVO DOLE: Stejnokroj příslušníka Německé pracovní fronty *(Deutsche Arbeitsfront* – DAF) – „praporčíka podnikové skupiny milice“ *(Werkscharmeister).* Odznak DAF – hákový kříž v ozubeném kole, se objevuje na výložkách, náramenících, na jehlici ve vázance a na některých přezkách na opasku.

NA STR. 63
VPRAVO: Nárameníky, výložky a označení na blůzu Národně socialistického leteckého sboru *(Nationalsozialistisches Fliegerkorps* – NSFK). „Okřídlený muž“ NSFK byl překvapivý motiv pro organizaci, která si předsevzala podporovat ve veřejnosti zájem o letectví. NSFK vyrostlo z bývalého Německého spolku vzdušných sportů *(Deutsche Luftsports Verein* – DLV).

IIIA 42802

1 2 3

4 5

6

VLEVO: 26. května 1938 uvedl Hitler za podpory orchestru, sboru HJ a symbolu Německé pracovní fronty (odborů) na veřejnost „lidové vozidlo“ (Volkswagen). VW „brouk“ vydržel déle než tisíciletá Říše, která mu dala život. Volkswagen byl jedním z projektů KDF, který umožňoval, aby si pracující, který bude po dlouhou dobu nakupovat velké množství spořitelních známek, pořídil auto.

VPRAVO: Policejní označení (1 – 3): Označení rukávová Požární ochrany, četnictva a Vodní pořádkové policie; nárameníky pro strážmistra Ochranné policie (Schupo) a praporčíka četnictva (4–5); označení Ochranné policie na sportovní tričko (6).

DOLE: Hitler ve své „uniformě“ – v neutrálním dvouřadovém kabátu vojenského vzoru se zlatými knoflíky. Na levém rukávu měl říšskou orlici umístěnou po způsobu SS. Pokud si to situace vyžádala, mohl se stejnokroj doplnit o Železný kříž 1. třídy,

a vodní cesty. Důstojníci nosili elegantní dýku námořnického vzoru s motivem kotvy na pochvě. Protiletecká policie *(Luftschutzpolizei)* měla stejnokroj barvy polní šedi s břidlicově šedivými lemovkami, pouze na čepici byl černý okolek.

Blízkým spojencem této síly byla dobrovolná Technická záchranná služba *(Technische Nothilfe* – TeNo), která kdysi zajišťovala vypracování i expertní posouzení průmyslových a stavebních projektů a později byla pověřena odstraňováním následků leteckého bombardování. TeNo se stala hrdinou letecké války vedené proti Říši. Na jejích šedých uniformách byla dobře znatelná charakteristická orlice na rukávu, s hákovým křížem a ozubeným kolem, v němž byla umístěna silueta perlíku překrytá písmenem „N“, což vytvářelo kombinaci „TN“. Důstojníci TeNo nosili přezky s odznakem TeNo, který byl obtočen vavřínovým věncem. Vzhledem ke svým náročným úkolům nosili příslušníci TeNo tesák s širokou čepelí. Důstojnická dýka TeNo byla elegantní dvouostrá zbraň s orlicí TeNo na pochvě. Existovaly zvláštní vyznamenání TeNo. V průběhu války byla jejich práce natolik uznávána, že mohli získat Čestný odznak protiletecké obrany *(Luftschutz Ehrenzeichen)*, který existoval ve dvou stupních, nebo Medaili za záchranu života *(Rettungsmedaille)*.

Ochranná policie *(Schutzpolizei)* v Prusku, která byla největší policejní silou v Německu v době, kdy se nacisté dostávali k moci, měla přezku na opasku s velkou orlicí. Důstojníci měli opis „FREISTAAT PREUSSEN“

VLEVO NAHOŘE: Policejní čepice vzor 43 – státní kokarda v barvě červené, bílé a černé je zajímavě umístěna nad státním policejním emblémem.

NAHOŘE: Čepice důstojníka policejní správy, tvarově velmi podobná standardní vojenské čepici.

VLEVO: Čepice se štítkem inspektora Německých říšských drah *(Deutsche Reichsbahn)* s charakteristickým okřídleným kolem a červeným dýnkem pro výpravčí.

VLEVO DOLE: Čepice se štítkem důstojníka Technické záchranné služby *(Technische Nothilfe)*. TeNo byla dobrovolnou organizací, která zajišťovala vypracování expertního posouzení průmyslových a stavebních projektů. Tesák, který byl doplňkem stejnokroje, měl na hlavici ozubené kolo a na křížové záštitě byla orlice držící ozubené kolo a hákový kříž.

VLEVO: Nápadná čáka Německé policie – tato je určena Obecní policii. Německo mělo různé policejní síly včetně Pořádkové policie *(Ordnungspolizei* – ORPO), Bezpečnostní policie *(Sicherheitspolizei* – SIPO), která se skládala ze Státní tajné policie (gestapa – *Geheime Staatspolizie*) a z Kriminální policie *(Kriminalpolizei* – KRIPO).

DOLE: Rukávová páska Todtovy organizace *(Organization Todt* – OT) se zvláštními označeními pro zedníky a tesaře. OT byla státní polovojenská stavební organizace založená v roce 1938. Stavěla silnice a v okupované Francii a na německých hranicích většinu masivních obranných linií z betonu, stejně jako bunkry a protiletecké kryty. Administrativně byla podřízena dr. Fritzu Todtovi až do jeho smrti v roce 1942, kdy správu převzal Albert Speer.

kolem jejího okraje, zatímco policie měla dubový věnec. Obyčejný městský strážník (*Schupo*) měl na přezce hákový kříž a heslo „Bůh s námi" (GOTT MIT UNS). Zemská policie *(Landespolizei),* která strážila 15 zemí *(Land),* z nichž se skládala Třetí říše, měla přezky s ověnčenou říšskou orlicí. Policie měla řadu vyznamenání za dlouholetou službu *(Polizeidienstauszeichnungen):* stříbrnou medaili za osm let, stříbrný kříž za 18 let a pozlacený kříž za 25 let. Medaile i kříž měly jako ústřední motiv charakteristickou policejní orlici a dubový věnec.

Ve světě, kde se každý pohyboval v uniformě, vzbuzovali muž či žena v civilu podezření, že jsou flákači. Dokonce i diplomatický sbor chodil v tmavých, modročerných uniformách, s hnědým koženým opaskem s náprsním řemenem a čepicí s extravagantním diplomatickým státním znakem (orlice měla přehnaně velká křídla, roztažená pod okrajem dýnka čepice). Nezdá se to pravděpodobné, ale kordíky a dýky byly vyráběny i pro vězeňskou ostrahu a soudcovský sbor. Na čepeli, záštitě či rukojeti neměly obvyklý symbol, ale odrážely touhu občanů nacistického Německa vzít si na sebe oblečení, které by se podobalo vojenské uniformě.

Diplomatický sbor měl stejnokroje s pozlacenými knoflíky, podobné vzorům, které oblékali vládní úředníci, s výjimkou opasků. Hodnosti byly rozeznatelné na rukávech i na náramenících a stejně tak dobře i z odznaků na čepicích, které byly ze žlutého kovu. Kordíky a dýky byly rovněž součástí uniforem – dýky měly svůj půvab v tom, že se mohly nosit jako součást oblečení, ale byly méně pohodlné než kordíky. Obě chladné zbraně měly na hlavici stylizovanou hlavu orlice.

VLEVO: Rukávová páska TeNo a rukávová manžetová páska s nápisem. Rukávová páska byla sice užívána jako politická identifikace, byla však zároveň užitečná v tom, že označila muže, který pracoval na vybombardovaném místě a odklízel trosky, a byl oblečen do anonymní kombinézy.

DOLE UPROSTŘED: Manžetová rukávová páska TeNo. Manžetové označení na německých vojenských nebo polovojenských stejnokrojích bylo buď čestné pamětní, nebo identifikovalo divizi či pluk. Čestná bojová označení dosahovala stejného uznání jako pamětní stuhy za válečné tažení. U jednotek byly obdobné jako odznaky na britských čepicích či jako náramenní označení pluku nebo jako rukávová označení americké armády.

DOLE: Rukávové manžetové pásky oddílů Říšské pracovní služby (RAD).

VLEVO: Nárameníky a označení Říšského dopravního ředitelství (RVD). Zajímavé je, že označení je pro ukrajinské město Dněpropetrovsk, v němž mělo RVD na starosti železniční spoje. Razítko na rukávové pásce Říšských drah mohlo být ověřeno srovnáním se stejným v pracovní průkazce.

DOLE: Rukávové manžetové pásky pro úředníky Říšských drah *(Reichsbahn),* kteří pracovali v Bruselu a Paříži. Železnice v okupované Evropě byly podstatné pro pohyb německých sil, jejich tanků a dělostřelectva z východní fronty do Itálie nebo na pobřeží, kde se mohly podílet na obraně.

Celní úředníci měli také stejnokroje – šedozelené s tmavším zeleným límcem a okolkem na čepici. Měli rovněž charakteristické německé rukávové manžetové pásky. Ty se běžně nosily na levém rukávu asi 15 až 20 cm nad okrajem rukávu. Uniformy celníků měly speciální státní emblém na zeleném podkladu. Tato složka měla svou vlastní dýku odvozenou z modelu armádní dýky vzor 1935. Nacistická vláda racionalizovala počet administrativních organizací, které byly kdysi dotovány ze státního rozpočtu. Zavedení a standardizace stejnokrojů a výstroje dokončily proces uniformity. Službou u Celní stráže se mohl její příslušník kvalifikovat k udělení Čestného vyznamenání Celní stráže *(Zollgrenzschutz Ehrenzeichen)* – což bylo uznání za čtyři roky služby v uniformovaném

VLEVO: Nárameníky Říšské železniční ochrany *(Reichsbahnschutz)*, rukávové označení a výložky Říšské pošty *(Reichspost)*. Počátky Říšské železniční ochrany spadají do počátku 20. století, kdy se železnice a vodní spoje staly důležitými pro vznik průmyslových velmocí v Evropě. Zvláštní dohled byl vyčleněn k ochraně tranzitního zboží a struktury systému. Během války se objevil ve vybombardovaných oblastech problém rabování a sabotáží v okupovaných zemích.

VLEVO DOLE: Čepice poddůstojníka Technické záchranné služby. TeNo byla nedocenitelná po leteckých útocích na Říši, kdy operovala za použití těžké techniky a zasahovala při odstraňování vzniklých škod.

DOLE: Masy SA a SS při nástupu na předválečném sjezdu NSDAP.

VLEVO: Rukávové manžetové pásky ženských organizací. Odshora: Svaz německých dívek *(Bund Deutscher Mädel)* – Nasazení na Východě (1). Podniková skupina žen (2). Dvě pásky pomocnic štábu armády (3, 4). Označení pomocnice válečného loďstva (5).

VLEVO DOLE: Albert Speer (vpravo) rozmlouvá s majorem vojenského letectva *(Luftwaffe),* který má zavěšený Rytířský kříž s dubovými listy, dále Německý kříž, Odznak za zranění a Železný kříž I. třídy. Speer má rukávovou pásku Todtovy organizace.

DOLE: Propustka na jméno vrchního střelce *(Oberschütze)* Williho Haupta, která mu umožnila od března do října 1944 vycházky v Paříži. Je na ní razítko s nezbytnou orlicí, hákovým křížem a číslo vojenské knížky.

službením postavení nebo za osm let práce jako civilní zaměstnanec.

Zaměstnanci Říšských drah nosili čepice a blůzy v barvě pruské modře a černé kalhoty. Lemovky na čepici a na kalhotách byly červené. Tato líbivá uniforma přežila s určitou úpravou do poválečných let. Přezka na opasku měla okřídlené kolo nad hákovým křížem s opisem Říšskoněmecké dráhy (DEUTSCHE REICHSBAHN). V roce 1938 byly založeny speciální jednotky pro ochranu říšských železnic a vodních cest. Jejich posláním bylo ochránit hromadící se zásoby a přístavy. Říšská železniční ochrana *(Reichsbahnschutz)* měla svou vlastní dýku ozdobenou na pochvě okřídleným kolem.

Doly, v soukromém i státním vlastnictví, měly svou výstroj i medaile. Existovaly dvě varianty Čestného vyznamenání důlní záchranářské služby *(Grubenwehr Ehrenzeichen)*, špendlík i verze na stuze. Oba typy představovaly konvenční říšskou orlici překrývající zkřížená hornická kladiva. Odznak Národního důlního úřadu představoval orlici držící meč v jednom pařátu a štít a blesky ve druhém. Na štítu byla zkřížená hornická kladiva.

Dokonce i organizace tak nevinná jako poštovní služba měla cosi jako policejní síly. Říšská poštovní ochrana *(Reichspostschutz)* měla za úkol chránit vnitřní poštovní styk i říšské komunikace. Příslušníci nosili břidlicově šedé uniformy s tmavě šedými manžetami a límci. Výložky a lemovky byly šarlatové, s nápadnou šarlatovou říšskou orlicí na rukávu, která třímala čtyři blesky a trubku. Příslušníci Říšské poštovní ochrany měli vlastní dýky s hákovým křížem na pochvě a s poštovní orlicí na rukojeti. Přezka na opasku jak pro důstojníky, tak pro mužstvo měla opis „POSTSCHUTZ“ s orlicí, blesky a trubkou.

NAHOŘE: Německá pošťačka využívala civilní oblečení. Její „uniforma“ se skládala z čepice a z rukávové pásky.

VLEVO: Výložky a brožové odznaky zdravotních sester Německého červeného kříže. Členové Německého červeného kříže mohli nosit zubaté tesáky, tupě zakončené, vhodné na zhotovení fixačních dlah ze dřeva.

NA STR. 73
VLEVO NAHOŘE: Nárameník a rukávové označení Spolku německých myslivců *(Deutsche Jägerschaft)* – hákový kříž v paroží nahradil původní křesťanský kříž. Jako součást stejnokroje nosili členové také tradiční krátký lovecký nůž.

VPRAVO NAHOŘE: Rukávová páska pro pomocné nosiče raněných, která se nosila na pravé paži, a páska občanského zaměstnance pracujícího pro armádu, která se nosila na levé paži.

Ani Německý červený kříž neunikl procesu nacifikace. Členové nosili tmavě šedou uniformu s bledě šedým okolkem na čepici a výložkami s červeným křížem. Nechyběla ani nevyhnutelná orlice s hákovým křížem – na čepici třímala černá orlice ve svých drápech červený kříž a na prsou měla hákový kříž. Totéž bylo na přezce opasku. Výstroj byla z černé kůže a členové Červeného kříže měli nápadné tesáky se širokou čepelí. Jejich posláním bylo životy zachraňovat a pomáhat trpícím, proto neměl tesák ostrý hrot jako běžná zbraň, ale spíše rovné ukončení. Měl však jednu stranu zubatou jako list pily, což umožňovalo řezat větve a dělat improvizované dřevěné dlahy. Důstojníci měli obvyklé dýky. Německý červený kříž uděloval mužům i ženám svá zvláštní vyznamenání. Hlavním motivem na těchto medailích byla říšská orlice uprostřed červeného kříže. Udělovaly se za různé zásluhy. Existoval např. Čestný odznak Červeného kříže, který se nosil na stuze (první třída se nosila na náhrdelní stuze), hvězda, Dámský kříž *(Damenkreuz),* který se nosil na motýlové stuze, a také Ženský kříž *(Frauenkreuz),* zřejmě určený pro členky Červeného kříže, které teprve nastoupily zdravotnickou službu.

Vpád nacistické moci do soukromého a domácího života v Německu neznal hranic. Honební, lesnické a střelecké společnosti byly spojeny a dostaly nové úkoly. Göring, který rád lovil, si dal titul Říšský lovčí čili Říšský mistr lovu *(Reichsjägermeister)* a to mu dalo příležitost pyšnit se různými typy loveckých nožů i nákladným loveckým vybavením. Početné myslivecké organizace v Německu byly v roce 1936 sloučeny do Spolku německých myslivců *(Deutsche Jägerschaft)*, a tak byly nuceny přijmout i standardní uniformu. Tradiční lovecký emblém, který představoval jelena s křížem v paroží, byl nahrazen jelenem s hákovým křížem místo křesťanského kříže.

Tento odznak se také objevil na loveckém tesáku, chladné zbrani, která původně sloužila k obraně, pokud byl lovec zároveň vlastníkem revíru.

Zatímco byl občanský život zasažen stále silnější militarizací, vláda v ničem nezanedbávala ozbrojené síly. Snadné předválečné úspěchy v oblasti Rýna, v Rakousku a Československu byly patřičně připomínány. Civilisté a stejně tak i příslušníci ozbrojených složek, kteří se podíleli na invazi do Rakouska, Československa a Klajpedy (Memelu), obdrželi morálně povznášející vyznamenání.

Rakouská „anšlusová“ medaile byla vyražena v matném stříbře a měla červenou stuhu s černými a bílými okrajovými proužky. Pamětní medaile na 13. březen 1938 *(Medaille zur Erinnerung an der 13. März 1938)* zpodobnila dvě postavy třímající prapory národního socialismu, reprezentanty etnických Němců, kteří rozlamují okovy rakouského otroctví. Rubová strana měla opis „JEDEN NÁROD, JEDNA ŘÍŠE, JEDEN VŮDCE“ (EIN VOLK, EIN REICH, EIN FÜHRER) s datem „13. března 1938“ uprostřed. Celkem bylo odměněno 318 689 jednotlivců.

Když německá soldateska vnikla do Československa, odehrála se druhá „květinová válka“, jak tuto nekrvavou agresi vojáci nazývali. Pamětní medaile na 1. říjen 1938 *(Medaille zur Erinnerung an der 1. Oktober 1938)* byla podobná „anšlusové“ medaili, ale byla ražena z bronzu a zavěšena na stuze ze stejných pruhů černé, červené a černé s úzkými bílými okrajovými proužky. Medailí byly odměněny všechny osoby, kteří se účastnily obsazení

NAHOŘE: Smaltovaná plaketa Německého automobilového klubu *(Der Deutsche Automobil Club* – DDAC) pro lékaře, na níž je Aeskulapova hůl s černou orlicí a hákovým křížem.

VLEVO: Když se válka obrátila proti Německu, rozjela se mašinerie propagandy na plné obrátky. Na obrázku je plastika říšské orlice, která nad norimberským stadionem rozepíná křídla nad heslem – „Na konci je vítězství!".

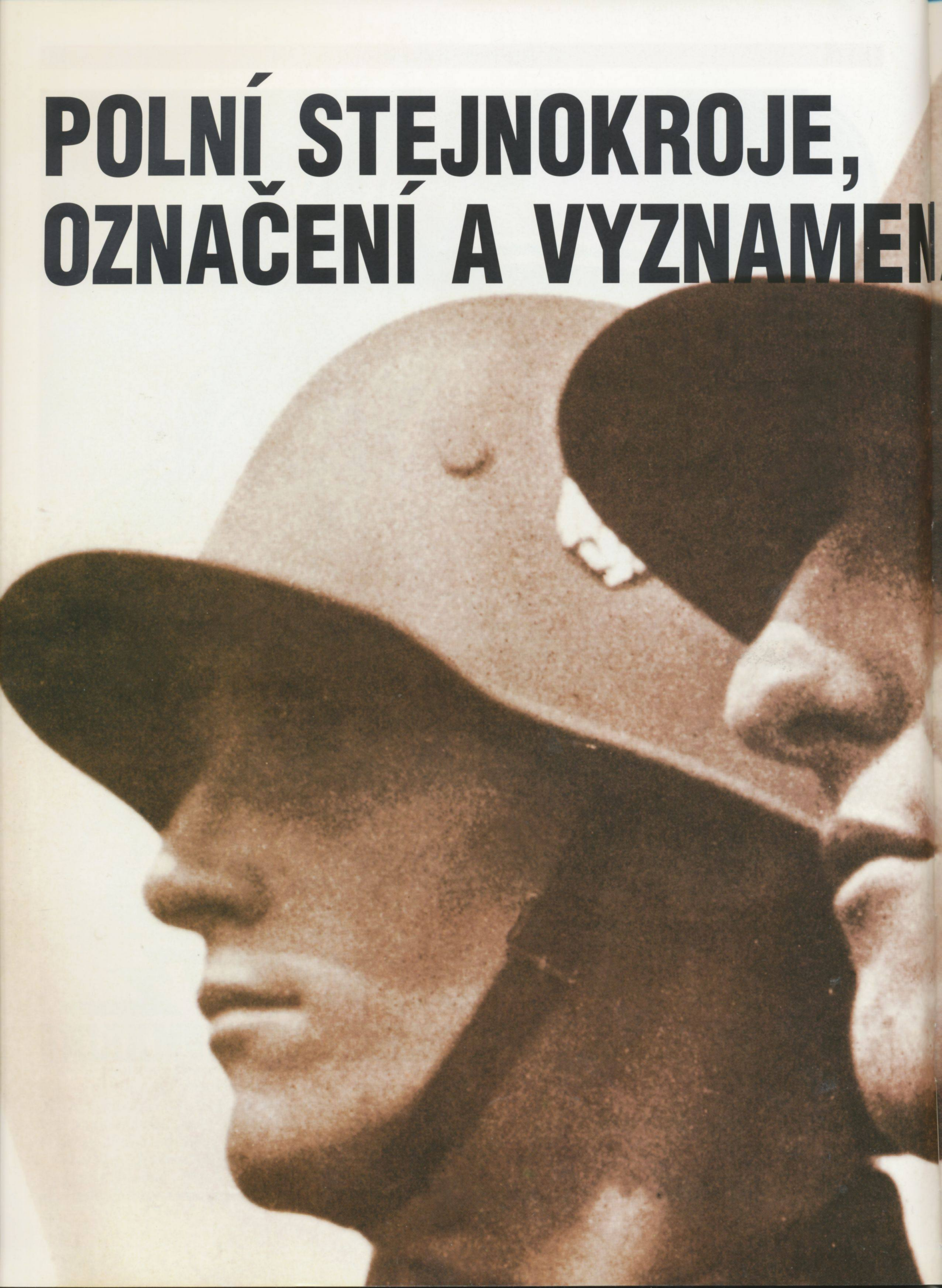
VPRAVO: Plakát s říšskou válečnou vlajkou vlající nad skupinou stylizovaných válečných lodí měl být oslavou operací německého válečného loďstva. Plakát připomínal událost z 12. února 1942 v průplavu La Manche, kdy bitevní loď *Scharnhorst* a těžký křižník *Prinz Eugen* propluly z francouzského přístavu Brest do Wilhelmshavenu. Pod kódovým označením „Operace Cerberus" to byl dílčí úspěch *Luftwaffe* a *Kriegsmarine*, které přelstily Royal Navy, RAF i pobřežní obranu, když obě lodě za denního světla propluly kanálem. Lodě byly sice v Německu v bezpečí před leteckými nálety, pro lodě Spojenců v Severním Atlantiku však přestaly znamenat hrozbu – jejich manévr se tak stal spíše prohrou.

českého pohraničí *(Sudetenland)* a počet byl později rozšířen o ty, které se zasloužily o vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Vojáci, kteří se podíleli na obou operacích, byli vyznamenáni Sponou „Pražského hradu" na stuze *(Spange „Prager Burg")*.

Poslední „květinovou válkou" bylo zabrání oblasti Klajpedy (Memel), která byla v roce 1924 svěřena Litvě. Hitler Klajpedu požadoval a pod tlakem SSSR a nacistického Německa Litva kapitulovala. Německé oddíly okupovaly Klajpedu 22. března 1939 a účastníci obdrželi Pamětní medaili na návrat území Memel *(Medaille zur Erinnerung an die Heimkehr des Memellandes)*. Bronzová medaile byla až na nápis a datum stejná jako rakouská a česká, ale stuha měla pruhy bílé, červené a zelené, a je ironické, že šlo o barvy pozdější sovětské Litevské republiky.

EINSATZ
DER DEUTSCHEN KRIEGSMARINE

POLNÍ STEJNOKROJE, OZNAČENÍ A VYZNAMEN

NÁNÍ

Španělská předehra

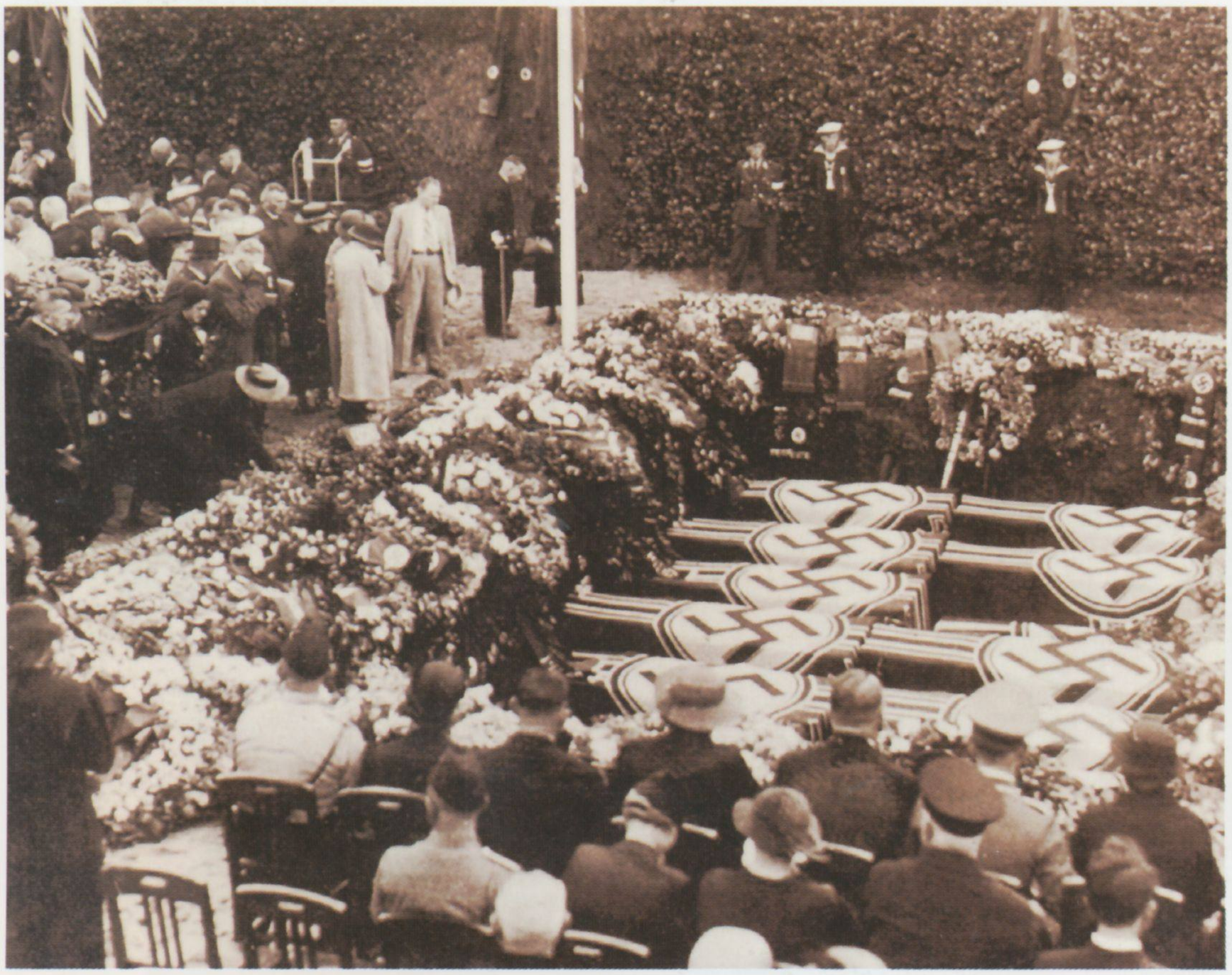
Občanská válka ve Španělsku, která začala v červnu 1936 ve španělském Maroku jako pravicové povstání, v jehož čele stál generál Mola a Franco, se stala svědkem vědomého vměšování ze strany Německa a Itálie, nacistické i fašistické vlády. Sovětské síly podporovaly levicovou vládu Lidové fronty.

Španělská občanská válka bývá chápána jako generální zkouška na 2. světovou válku, neboť umožnila zahraničním armádám vyzkoušet letadla, lodě a zbraně, i vystřídat postupně na území Španělska jednotky, které tak získaly operační bojové zkušenosti. Neopěvovanými hrdiny se stali příslušníci *Luftwaffe*, především piloti dvaceti transportních letadel Ju52, kteří přemístili Frankovy marocké oddíly a muže ze španělské cizinecké legie z Tetuanu na letiště Tablada v Seville. Do konce září 1936 odtransportovali 8 899 vojáků, 44 polních děl, 90 kulometů a 137 tun munice a výzbroje.

Legie Kondor byla mezi prosincem 1936 až lednem 1937 posílena specialisty *Luftwaffe*, leteckými posádkami, protiletadlovým dělostřelectvem a armádními specialisty včetně dvou tankových rot. Její celková síla byla kolem 20 000 mužů, srovnatelných s 60 000–80 000 muži, které vyslala bojovat po boku nacionalistů Itálie. Německé válečné lodě včetně těžkého křižníku *Deutschland* a ponorek *U33* a *U34*, operujících mimo španělské pobřeží, intenzivně ostřelovaly pobřeží a rušily zásobovací spoje.

Legie Kondor měla tři velitele: generálmajora Huga Sperrla, který se do Německa vrátil v listopadu 1937,

NAHOŘE: Legie Kondor při slavnostním pochodu Brandenburskou bránou 6. června 1936 s vlajícími španělskými a německými vlajkami. Důstojníci v první řadě byli dekorováni Španělským křížem *(Spanienkreuz)*.

VLEVO: Nejvyšší vojenské pocty při pohřbu obětí z válečné lodě *Deutschland* v roce 1937.

VPRAVO: Blůza vz. 43 s EK1, Útočným pěchotním odznakem *(Infanterie-Sturmabzeichen)*, Sponou za boj zblízka *(Nahkampfspange)* a se stuhou Pamětní medaile pro španělské dobrovolníky v boji proti bolševismu *(Erinnerungs Medaille für die Spanischen Freiwilligen im Kampf gegen den Bolschewismus)*, která je provlečena knoflíkovou dírkou.

NA STR. 77:
Vojáci s přílbou vzor 1916 s emblémem armádní orlice.

generálporučíka Helmuta Volkmanna a generálmajora Wolframa barona von Richthofena, který se ke konci války vrátil s Legií Kondor do Německa. Von Richthofen byl bratrancem „Rudého barona", esa 1. světové války, a přestože nebyl výrazný bojový expert, jeho střemhlavé bombardéry z 8. leteckého sboru *(Fliegerkorps 8)* se úspěšně podílely na vítězných střetnutích v letech 1939–1941.

Legie Kondor obdržela za své výkony vysoké uznání od španělské i německé vlády. Španělská vláda jí předala čestnou standartu *(Ehrenstandarte)*, s níž v dubnu 1939 slavnostně pochodovala v Barajas. Nesla ji také v Madridu i při konečné oslavě ve španělském Leone. V Německu se představila na oficiálním přijetí v Hamburku a na slavnostní přehlídce v Berlíně. Na samém konci války byla standarda ukořistěna Sovětskou armádou a je uložena v Ústředním muzeu ozbrojených sil SSSR.

Standarta má na hrotu žerdě orlici *Luftwaffe* a barvy listu jsou červená a žlutá – barvy nacionalistického Španělska. Na líci listu je Železný kříž s postříbřenými okraji, který má uprostřed orlici *Luftwaffe*. Na rubu listu jsou červené a žluté pruhy se státním znakem Španělska uprostřed. Znak tvoří černá orlice mezi

VLEVO: Pilot *Luftwaffe* se stuhami, Německým křížem, EK1 a Frontovou sponou pro bojové letce.

DOLE: Odznak za zranění z 1. světové války a (dole) ze španělské občanské války.

NA STR. 81 VLEVO: Německá medaile určená španělským dobrovolníkům na východní frontě. Je nesprávně zavěšena na stuze Medaile zimního tažení do Ruska 1941–1942.

VPRAVO: Francie v roce 1940. Rommel, který má zavěšené řády *Pour le Mérite* a Rytířský kříž, rozmlouvá s důstojníkem, který byl dekorován Odznakem tankové jednotky *(Panzertruppen-abzeichen)* Legie Kondor ze španělské občanské války (vpravo).

Herkulovými sloupy, opěrnými body na Gibraltaru a v Ceutě. Sloupy jsou ovinuty stuhami se slovy „Plus“ a „Ultra“, které jsou odvozeny od latinského „non plus ultra“, („za tím již nic neexistuje“), odpovídajícího antické představě, že za Herkulovými sloupy končí svět. Orlice třímá jho tyranie a svazek pěti šípů. Orlice a šípy se objevují také na líci standarty v rozích. Šípy zřejmě představují lučištníky, kteří zachránili Španělsko před Maury, nebo pět dávných španělských království. Jho představuje buď Maury, nebo sloučení Aragonie a Kastilie. Orlice má za hlavou stuhu s nápisem „Une Grande Libre“ – „Jeden velký svobodný (národ)“.

Muži z Legie Kondor obdrželi za svůj výkon vyznamenání. Španělský kříž *(Spanienkreuz)* na blůze připomínal maltézský kříž s hákovým křížem v mezikruží. Orlice *Luftwaffe* byly umístěny mezi každým ze čtyř ramen kříže. Bojoví účastníci obdrželi verzi doplněnou zkříženými meči, muži, kteří se přímých bojů nezúčastnili, obdrželi kříž bez mečů.

Vyznamenání bylo vydáno v šesti kategoriích a uděleno v počtech: bronzových s meči – 8 462, bronzových bez mečů – 7 869, stříbrných s meči – 8 304, stříbrných bez mečů – 327, zlatých s meči – 1 126 a zlatých s meči a brilianty – 27. Španělský kříž ve zlatě s brilianty byl vzhledem k mimořádným zásluhám předáván osobně Hitlerem. Kříž s meči mohl získat pouze dobrovolník Legie Kondor nebo účastník jedné z námořních bitev: leteckého útoku, který 29. května 1937 směřoval na bitevní loď *Deutschland* ve vodách u Ibizy, nebo odvetného bombardování Almeiry 31. května 1937 či bombových útoků v květnu 1937 na německé lodě poblíž Palmy. Muži, kteří do přímých střetů nezasáhli, létali jako kurýrní piloti nebo sloužili ve funkci civilních poradců.

Menší verzi Španělského kříže bez mečů, zavěšenou na 30 mm široké stuze, zavedl Hitler 14. dubna 1939 pro nejbližšího příbuzného muže, který padl jako dobrovolník ve Španělsku. Vyznamenáno bylo na 350 pozůstalých. Pokud stuhu obdržela žena, nosila ji na dámské motýlové stuze.

Plukovník rytíř von Thoma, které velel všem německým ozbrojeným silám ve Španělsku, zavedl na podzim roku 1936 Odznak tankové jednotky. Von Thoma později bojoval v Polsku, Francii, Sovětském svazu a severní Africe. Odznak byl z bílého kovu a tvořil ho věnec z dubových listů s tradiční lebkou a zkříženými hnáty a se symbolickým tankem v dolní části. Odznaků tankové jednotky bylo uděleno pouze 415. Nosil se na levé straně prsou a býval umístěn pod Železným křížem 1. třídy a pod jinými válečnými vyznamenáními.

Odznak za zranění, který vycházel z obdobného odznaku z 1. světové války schváleného v březnu 1918, byl za španělského tažení znovu zaveden. Odznak za zranění 1936–1939 tvořil oválný vavřínový věnec s přílbou překrývající zkřížené meče a hákovým křížem na přílbě. Černá verze byla udělována za dvě zranění, stříbrná za tři až čtyři a zlatá za pět a více. Bylo vydáno pouze 182 černých odznaků a jeden stříbrný.

Sbohem, Polsko, Sbohem, Francie

Ke konci 30. let překvapilo nacistické Německo Evropu nemilosrdnou vojenskou výkonností, která byla jen částečně účinná. Mělo moderní letectvo, ale námořní síly byly slabé, přestože vlastnilo úctyhodný počet ponorek. Armáda měla ve svých řadách obrovský počet vojáků, ale jejich výzbroj a mechanizované síly nebyly tak ohromující, jak se nezasvěcení obávali. Na počátku války bylo reálnou skutečností, že značné množství vojáků pochodovalo nebo se přesunovalo na koních či na kolech.

Německý triumf v letech 1939–1940 se opíral o taktiku, která byla naprostou novinkou – svět předpokládal zdlouhavý zápas statických obran ve stylu 1. světové války. Němci využili konvenční pěchotu, aby provedla jen „drtivé údery", a tak přilákala pozornost nejvyššího velení nepřítele, zatímco současně použili letectvo, které zničilo nepřátelské letectvo ve vzduchu i na zemi. Nepřítel zbavený letecké podpory a průzkumu byl oslepen a zmaten zprávami o útocích po celé délce fronty. V této kritické chvíli se mechanizované a tankové síly soustředily v úzkém úseku fronty, v němž střemhlavá letadla drtila nepřátelské pozice. Tanky a mechanizovaná pěchota se prodraly vpřed a pronikly hluboko do zázemí nepřátelského území. Současně údery na frontové linii se spojily a vytvořily kotel, v němž uvízl značný počet nepřátelských jednotek.

První příklad takové taktiky se odehrál v září 1939 v Polsku. Ohromený svět zíral, jak „vnější obchvaty" a „vnitřní obchvaty" rozedraly zemi během jediného měsíce. Při popisu úspěchů německé armády v boji proti spojeneckým silám Francie a Británie v květnu 1940 charakterizoval jeden italský reportér tuto taktiku jako „bleskovou válku". Tuto frázi převzali Němci a zrodila se *Blitzkrieg*.

Ministerstvo propagandy si pospíšilo, aby vylíčilo obraz německé všemoci. Písně, filmy, knihy a časopisy opěvovaly všechny triumfy. Jedna pochodová píseň, zkomponovaná ke konci roku 1940, zaujala jednoduchým textem:

VLEVO: Dokonalý příklad nacistického „hrdinského umění“, které odpovídalo sovětskému, japonskému, a dokonce i britskému a americkému vkusu té doby. Zachycuje představitele tří složek německé branné moci za 2. světové války.

VPRAVO: Řidič a radista tanku PzKpfw IV, oba v letním oblečení. Růžová barva druhu vojska *(Waffenfarbe)* je rozeznatelná na nárameních řidiče, radista má na hlavě tankistickou lodičku.

DOLE: Kulomet MG 34 v palebné pozici, s obsluhou Policejní granátnické divize Zbraní SS *(Polizei-Grenadier-Division Waffen-SS)*. Obsluha má na rukávu orlici SS a na přílbách orlici policejního vzoru.

Ade Polenland, Ade Frankreichland – Sbohem, Polsko, sbohem, Francie. Bylo zkomponováno i mnoho jiných – Píseň parašutistů *(Das Lied der Fallschirmjäger)*, Kamarádi na moři *(Kameraden auf See)* a asi nejpopulárnější Píseň tankistů *(Der Panzerlied)*.

Stejnokroje byly dokonale navrženy, byly trvanlivé a často i líbivé. Tankové vojsko *(Panzerwaffe)* nosilo stejnokroje a označení, které byly praktické, ale přesto podtrhující elitní charakter této zbraně. Černé dvouřadové blůzy s krytým zapínáním, volné dlouhé kalhoty a šněrovací boty v barvě, na níž nebyly znatelné olejové skvrny. Uniforma postrádala vnější knoflíky, které by se mohly zachytávat za vybavení uvnitř tanku. Tankisté původně nosili volně padnoucí baret *(Schutzmütze)*, který zakrýval ochrannou přílbu s gumovou výztuží. Baret s výztuží vymizel po válečném tažení v roce 1940 a až do konce války nosili vojáci polní čepici *(Feldmütze)*. Košile byla šedá s černou vázankou a důstojníci nosili šedé kožené rukavice. Výložky byly velmi nápadné, neboť měly umrlčí lebku z bílého kovu a růžové lemovky. Růžová byla barvou *(Waffenfarbe)* tankových jednotek. Kombinace černých uniforem s výložkami s umrlčí lebkou byla dramatická a naháněla hrůzu.

VLEVO: Blůza vz. 43, která byla vyrobena pro střelce z Tankové divize „Grossdeutschland". Nárameníky jsou z šedého sukna s bílou lemovkou pěšáků a s písmeny „GD" na návlecích. Manžetová páska „Grossdeutschland" je z šedého sukna. Na blůze je Odznak za zranění a stuha od Medaile zimního tažení do Ruska 1941/1942 *(Winterschlacht im Osten 1941–1942)*. Tato medaile byla také známá jako „medaile omrzlého masa", neboť jedním z kritérií pro její udělení bylo utrpět omrzlinu končetiny, což byl vlastní důvod pro její zavedení. První zima v Rusku byla velice krutá, ale v plánech německého velení se počítalo s tím, že tažení skončí na podzim, takže armáda na zimní boje nebyla ani vybavena, ani oblečena.

VPRAVO: Kvalitní blůza vz. 34 určená pro šikovatele *(Feldwebel)* 21. pěší divize. Je doplněna EK1 a černým Odznakem za zranění, který se uděloval za jedno nebo dvě zranění. Stříbrný odznak se dával za tři nebo čtyři zranění a zlatý za pět a více. Nositel měl vyznamenání zapsáno do služebních záznamů. Na území Říše existovalo 24 různých výrobců vyznamenání, takže se dají rozeznat různé malé odchylky v návrhu nebo ve výrobě. Armádní přezka na opasku s heslem „Bůh s námi" („Gott mit uns") je zřetelná. Opasek byl vyroben z pevné kůže, která udržela sumky, láhev na vodu, polní lopatku, bodák a chlebník.

GOTT MIT UNS

VLEVO: Důstojnická blůza zhotovená na míru pro hejtmana *(Hauptmann)* pěšího výcvikového pluku. Čepice se štítkem, která nemá podbradník, je polní služební čepicí „starého typu“ a má výsostné označení a říšskou kokardu strojově vyšitou. Stuhy EK2 a Medaile zimního tažení do Ruska 1941–1942 jsou na blůze provlečeny knoflíkovou dírkou, stuha EK2 má přitom přednost.

VPRAVO NAHOŘE: Polní služební čepice „starého typu“. Zajímavostí je, že dýnko bylo vyztužené. Oficiálně se předpokládalo, že čepice bude v dubnu 1942 stažena, ale byla používána až do konce války.

VPRAVO: Polní služební čepice „starého typu“ se zlatožlutou barvou jezdectva, která už vybledla. Nejzajímavější na ní je malý kovový odznak představující polooficiální emblém „Windhund“ 16. tankové divize.

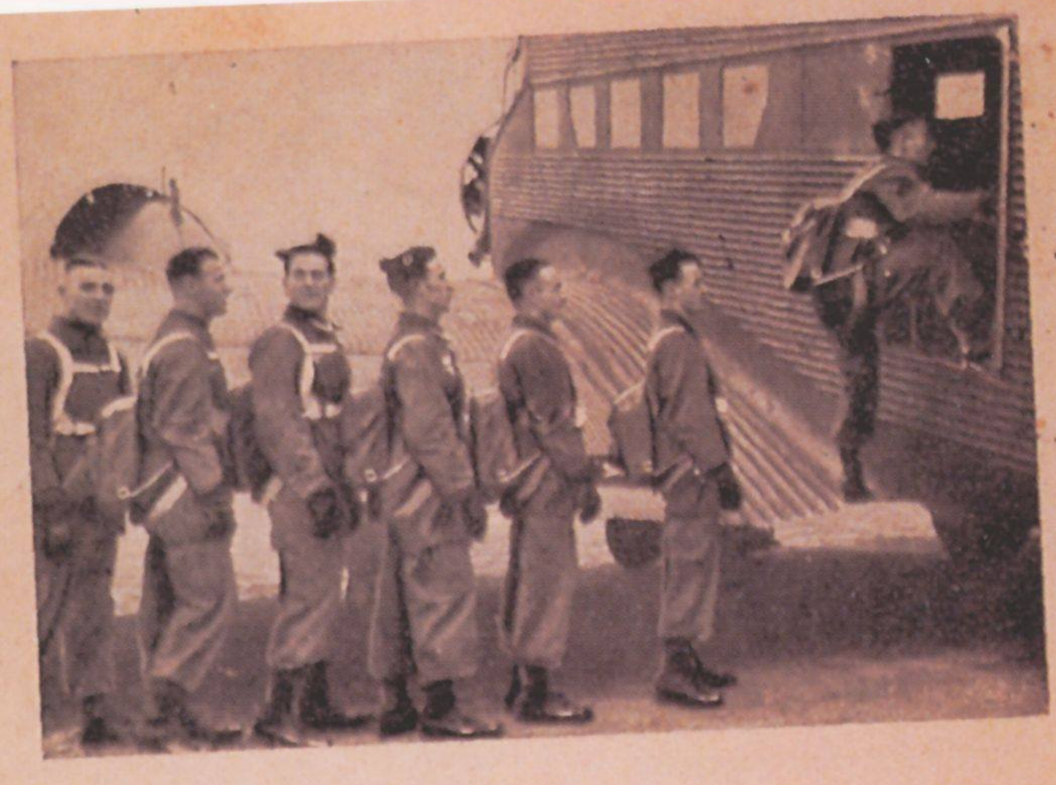
VPRAVO DOLE: Označení horských myslivců – protěž *(Gebirgsjäger Edelweiss)* z hliníkového vlákna, které bylo zavedeno v květnu 1939 pro horské oddíly. Je připevněno na horské čepici *(Bergmütze)*, která byla později přijata jako praktická jednotná polní čepice vz. 43 *(Einheitsfeldmütze 1943)* do běžné výstroje. Čepice se mohla rozepnout a přetáhnout přes uši, aby ochránila krk a tváře. Tento typ se stal po válce součástí polních stejnokrojů různých armád NATO.

Das Lied der Fallschirmjäger

Worte und Musik von Friedrich Schäfer

Rot scheint die Sonne, fertig gemacht,
wer weiß, ob sie morgen für uns auch noch lacht?
Werft an die Motoren, schiebt Vollgas hinein,
startet los, flieget an, heute geht es zum Feind!
In die Maschinen, in die Maschinen!

Kamerad, da gibt es kein Zurück,
fern im Westen
stehen dunkle Wolken,
komm mit und zage nicht, komm mit!

Donnern Motoren — Gedanken allein,
denkt jeder noch schnell an die Lieben daheim.
Dann kommt, Kameraden, zum Sprung das Signal,
und wir schweben zum Feind, zünden dort das Fanal.
Schnell wird gelandet, schnell wird gelandet.

Klein unser Häuflein, wild unser Blut,
wir fürchten den Feind nicht und auch nicht den Tod.
Wir wissen nur eines, wenn Deutschland in Not,
zu kämpfen, zu siegen, zu sterben den Tod.
An die Gewehre, an die Gewehre.

VLEVO NAHOŘE: Tankista u tanku PzKpfw IV Ausf D, SdKfz 161 má speciální tankový stejnokroj *(Sonderbekleidung der Deutschen Panzertruppen)* a baret původního vzoru, který kryl ochrannou přilbu s gumovou výztuží. Černá barva byla zvolena proto, že na ní nebyly nápadné olejové skvrny z motoru a stopy mazadel.

NAHOŘE: Propagační pohlednice s textem „Písně parašutistů“.

VLEVO: Černá tankistická polní čepice – lodička, která nahradila baret, má růžovou tankistickou lemovku.

VPRAVO: Tank PzKpfw IV Ausf B SDKf 161 s velitelem v černém tankistickém stejnokroji. Odznak umrlčí lebky byl někdy zaměňován s typem, který nosili příslušníci SS.

VLEVO:
Tankistická blůza kapitána *(Hauptsturmführera) Waffen-SS* s důstojnickým opaskem, EK1, stříbrným Odznakem za zranění *(Verwundeten-Abzeichen 1939*, za tři nebo čtyři zranění, nebo za vážné zranění, jakým byla ztráta končetiny či oka). Tankový bojový odznak *(Panzerkampfabzeichen)* udělovaný osádce, která se zúčastnila tří samostatných tankových útoků ve třech různých dnech.
Šedá polní čepice má růžovou lemovku tankistů a umrlčí lebku jednotek SS. Byla praktická a pohodlná, neboť dýnko nemělo v horní části vypínací pružinu.

NA STR. 91 NAHOŘE: Nárameníky poddůstojníka a důstojníka tankistů, vyšitá kokarda, výložky, rukávové ramenní označení pro praporečníky tankistů a pruh nerozstřižených výsostných označení.

VLEVO DOLE: Blůza vz. 37 a čepice pro desátníka 3. tanková divize SS „Totenkopf“ *(SS-Rottenführer 3. Panzer Division SS Totenkopf)*. Jeho hodnost je zřejmá z límcové výložky i z hodnostního klínu na rukávu. Má Útočný pěchotní odznak *(Infanterie-Sturmabzeichen)*, který byl udělován za tři zteče pěší jednotky, za ozbrojený průzkum, boj zblízka nebo udržení frontové linie po tři dny. Původně byl vyráběn z postříbřeného bronzu, ke konci války pak z náhradní slitiny.

VPRAVO DOLE: Šikovatel *(Feldwebel)* – tankista se stuhou EK2. Jeho černá blůza byla navržena s vnitřním zapínáním, aby se nemohly knoflíky uvnitř tanku utrhnout. Poddůstojník má košili šedé barvy a černou vázanku. Rákosově zelená keprová uniforma s velikými kapsami na prsou byla odvozena z černé uniformy pro letní využití. Černá uniforma měla jednu stinnou stránku, jednoznačně totiž identifikovala v majiteli tankistu. Jakmile nepřítel zpozoroval na frontové linii černou uniformu, bylo pravděpodobné, že tankista před tankovým útokem provádí pěšky průzkum terénu.

Pod dojmem vítězství v Polsku zavedl generálplukovník von Brauchitsch, vrchní velitel armády *(Oberbefehlshaber des Heeres)* v letech 1938–1941, Tankový bojový odznak *(Panzerkampfabzeichen).* Původně byl pouze stříbrný a byl udělován výhradně důstojníkům a mužům, kteří se jako velitelé, nabíječi, řidiči nebo radisté, účastnili alespoň tří samostatných tankových útoků ve třech dnech. Od 1. června 1940 byla zavedena bronzová verze pro příslušníky pluku pancéřových granátníků *(Panzer-Grenadier Regiment)* a také pro lékaře a zdravotníky, kteří se zúčastnili bojů v obrněných vozech, aby ošetřili raněné. Udělení bronzových odznaků bylo rozšířeno také pro osádky obrněných vozů.

Odznak na obrázku představuje tank typu PzKpfw III ověnčený dubovým listím, nahoře s armádní orlicí. Po červnu 1943 byl odznak upraven tak, aby ukázal celkový počet dnů trvání konkrétní bitvy. Počet byl vyznačen dole na odznaku na malém obdélníku a udával počet od 25, přes 75 až do 100. Verze 25 a 50 měly černý tank se stříbrným věncem a výsostným označením a byly o něco větší než standardní odznak. Verze 75 a 100 byly ještě větší a pozlacené. Pro doprovázející pancéřové granátníky byl odznak za 25 a 50 dnů bronzový, při 75 a 100 byl věnec pozlacen.

Odznak za zranění 1939 se držel podmínek stanovených pro udělení v období občanské války ve Španělsku. Byl téměř identický, pouze přílba odpovídala vzoru 1935. Nosil se na levé kapse pod Železným křížem 1. tř. Jako připomínka na nezdařený atentát na Hitlera z 20. června 1944 byl zaveden speciální Odznak za zranění, který měl pod přílbou datum s Hitlerovým podpisem. Vdovy po zabitých při explozi obdržely vyznamenání vyhotovené ve zlatě.

Stejně jako tankové jednotky obdržely bojová vyznamenání i příslušníci pěchoty. Útočný pěchotní odznak *(Infanterie-Sturmabzeichen),* zavedený v lednu 1940, měl pušku vz. Kar98k s nasazeným bodákem v dubovém věnci a s armádní orlicí. Byl udělován vojákům, kteří bojovali ve třech pěších ztečích (včetně protiútoků), za průzkum bojem, v bojích muže proti muži nebo těm, kteří obnovili obranné postavení ve třech různých dnech. Původně byl z postříbřeného bronzu, později ze zinku. Bronzová verze byla vyhrazena pro motorizované oddíly pěších jednotek. Vyznamenání se nosilo dole na levé kapse blůzy.

Všeobecný útočný odznak *(Allgemeines Sturmabzeichen)* byl založen v červnu 1940 pro muže, kteří se nekvalifikovali na Útočný pěchotní odznak nebo Tankový bojový odznak. Všeobecný útočný odznak byl z bílého kovu a měl armádní orlici nad zkříženým ručním granátem a bodákem uprostřed dubového věnce.

NA STR. 92 VLEVO: Bronzový Tankový bojový odznak *(Panzerkampfabzeichen)*, který byl zaveden v červnu 1940 pro příslušníky pluků pancéřových granátníků *(Panzer-Grenadier)* a zdravotnický personál.

VPRAVO: Protiletadlový dělostřelecký armádní odznak *(Heeres-Flakabzeichen)* byl zaveden v červnu 1940. Byl přiznán buď za hrdinství, nebo na základě bodů – 16 bodů stačilo. Každá protiletadlová baterie, která sestřelila nepřátelské letadlo bez podpory jiných baterií, obdržela čtyři body. Zatímco *Luftwaffe* získávala uznání za zničené cíle na zemi, armáda prosadila, že tento odznak byl udělován za zničené letecké cíle.

NA STR. 93 NAHOŘE: Černý, stříbrný a zlatý Odznak za zranění. Existovala i verze vyrobená z textilií, pravděpodobně na sportovní oblečení. Speciální Odznak za zranění byl vyroben pro oběti bombového atentátu na Hitlera z 20. června 1944. Byl zhotoven jako černá, stříbrná a zlatá verze s dodatečnou úpravou – s datem a podpisem „Adolf Hitler".

VPRAVO: Útočný pěchotní odznak *(Infanterie-Sturmabzeichen)* zhotovený ve stříbře a bronzu. Všeobecný útočný odznak *(Allgemeines Sturmabzeichen*, dole) byl předáván příslušníkům dělostřeleckých, ženijních a protileteckých jednotek, které podporovaly pěchotu nebo tanky. Existoval ve čtyřech stupních od I do IV, podle počtu akcí, od 25 do 100.

NA STR. 94 NAHOŘE: Himmler, Heydrich a Hans Prutzmann v předválečných černých uniformách SS.

VLEVO DOLE: Tanková blůza vz. 43 a čepice kapitána pluku tělesné stráže SS „Adolf Hitler“ *(SS-Hauptsturmführer Leibstandarte--SS Adolf Hitler – LSSAH).* Majitel byl nositelem Rytířského kříže i EK1, Odznaku za zranění a Tankového bojového odznaku.

VPRAVO DOLE: Rekonstrukce uniformy kapitána SS 7. dobrovolnické horské divize „Princ Eugen“ (SS-Hauptssturmführer 7. Freiwilligen-Gebirgs-Division „Prinz Eugen“). Na pravé límcové výložce je tzv. odalová runa, která nahradila runy SS, neboť jednotka nebyla sestavena z říšských Němců, ale z etnických Němců žijících v Chorvatsku.

Na STR. 95 NAHOŘE: Přílba vz. 43 s runami SS.

DOLE: Kurt „Panzer“ Meyer z pluku tělesné stráže SS „Adolf Hitler“ (LSSAH) dává rozkazy během přepadení Sovětského svazu v létě 1941.

Původně bylo toto vyznamenání určeno pro frontové ženisty, ale bylo rozšířeno i na dělostřelecké a další jednotky nasazené na zteč. Získat se mohlo za podmínky trojnásobného bojového nasazení ve třech různých dnech. V roce 1943 bylo doplněno o další tři stupně: II. stupeň byl na spodním okraji označen číslem 25, III. měl 50 a stejně jako II. stupeň byl černý se stříbrným věncem. IV. stupeň – vyznamenání označené 75 nebo 100, byl nejen větší, ale měl i pozlacený věnec.

Za účast v bojích na ruské frontě bylo toto vyznamenání udíleno zpětně. Služba se započítávala 22. června 1941, tedy od prvního dne vojenského tažení. Osmiměsíční služba se rovnala 10 akcím, 12 měsíců 15 akcím a 15 měsíců se rovnalo 25 akcím. Takže, jak poznamenává John Angolia v práci *Vojenská vyznamenání Třetí říše,* „každá kvalifikovaní osoba, která se na ruském tažení podílela od prvního dne, se od dne vyhlášení platnosti automaticky kvalifikovala na II. stupeň“.

Spona za boj zblízka *(Nähkampfspange)* byla vyznamenáním určeným pro důstojníky a mužstvo, kteří prošli bojem muže proti muži, bez podpory obrněných jednotek. Při nedostatku Železných křížů 2. třídy (EK2) se hodila jako jejich náhrada a byla vyrobena z bronzu, bílého kovu a žlutého kovu za 15, 30 a 50 dní bojů muže proti muži nebo přímých střetů. Pokud byl voják v boji zraněn, počet potřebných dnů se snížil na 10, 20 a 40. Kvota bojové účasti se stanovila od června 1941 na 5 bojových dní, což se rovnalo 8 měsícům, 10 bojových dní 12 měsícům a 15 bojových dní 15 měsícům služby.

Hitler shledal, že tato spona ve „zlatě“ se svým charakterem blíží Rytířskému kříži Železného kříže, a proto si vyhradil právo udělovat ji osobně. Ke konci války byli v armádě, ve *Waffen-SS* a v pozemních silách vojenského letectva *(Luftwaffe)* vyznamenáni Sponou za boj zblízka ve zlatě na stuze celkem 403 muži. Spona měla zkřížený bodák a ruční granát, nad nimiž byla umístěna říšská orlice, a po stranách byly vějíře dubového listí. Poněkud zlověstné vyznamenání, založené v posledních měsících války říšským vedoucím SS H. Himmlerem,

NA STR. 96 VLEVO: Blůza desátníka 3. tankové divize SS „Totenkopf“ *(SS-Rottenführer z 3. Panzer--Division SS „Totenkopf“)*. Horizontálně umístěná umrlčí lebka na výložce byla zavedena v květnu 1940. Předtím byla umístěna vertikálně. Vycházela z výložek, které původně nosili příslušníci SS útvarů umrlčích lebek (SS-Totenkopfverbände).

VPRAVO: Příslušníci Jezdecké divize SS *(Kavallerie-Division)* během přepadení Sovětského svazu. V roce 1944 byla divize poctěna čestným titulem „Florian Geyer“ a současně i manžetovou páskou. Od roku 1942 do 1944 nosili někteří její příslušníci na rukávu neoficiální manžetovou pásku „Kavallerie Division“.

DOLE: Čepice poddůstojníka Bezpečnostní služby *(Sicherheitsdienst – SD)*, což byla vnitřní zpravodajská služba SS a NSDAP.

NA STR. 97 VPRAVO: Blůza střelce SS (nejnižší hodnost u *Waffen-SS* v letech 1941–1945) 1. tankové divize SS tělesné stráže „Adolf Hitler“ *(SS-Schütze 1. SS-Panzer-Division Leibstandarte-SS „Adolf Hitler“)*.

VLEVO DOLE: Čepice vz. 43 důstojníka *Waffen-SS* se stříbrným lemováním. Zajímavý je jediný knoflík místo dvou předpisových.

VPRAVO DOLE: Čepice se štítkem poddůstojníka Všeobecných SS *(Allgemeine-SS)*. Černá uniforma byla na počátku války vyřazena z běžného užívání a byla nahrazena stejnokrojem v polní šedi.

VLEVO: Dělostřelci 13. horské divize SS „Handžár“ *(13. Waffen-Gebirgs-Division der SS „Handschar“).* Tato chorvatsko--muslimská jednotka SS nosila šedozelené fezy v poli a kaštanově hnědé při slavnostech nebo na vycházkách.

VLEVO DOLE: Polní čepice-lodička SS *(Feldmütze)*, tvarem odpovídající čepici, kterou nosili příslušníci *Luftwaffe* a která byla mnohem oblíbenější než armádní polní čepice.

VPRAVO: Husté řady *Allgemeine--SS* na předválečném sjezdu NSDAP. SS *(Schutzstaffel)* – ochranné oddíly – se rozrostly z vybrané skupiny 280 mužů, kteří původně chránili Hitlera.

VPRAVO DOLE: Svobodník SS *(Sturmann-SS)* se dvěma střelci SS z 13. horské divize SS „Handžár“. Na výložkách měli divizní označení ruky držící zakřivenou šavli a hákový kříž. Muži, chorvatští muslimové, čtou antisemitský pamflet v němčině.

V nacistických kruzích proběhla polemika o formování divize SS, která se vytvářela na etnických a náboženských základech. Říšský vedoucí SS Himmler však konstatoval, že islám je pro bojovníky dobrou vírou. Úmyslem bylo využít v Jugoslávii etnických rozporů a vehnat muslimy do protipartyzánských operací proti srbským komunistům. Faktem je, že muži Handžáru nepatřili k nejlepším jednotkám.

ISLAM
und
JUDENTUM

VLEVO: Náborový plakát pro vstup do *Waffen-SS*. Organizace se během válečných let rozrostla a její agresivní taktika i těžké ztráty si žádaly neustálé doplňování novými kádry. *Waffen-SS* se pokoušely přilákat etnické Němce ze spojeneckých nebo okupovaných zemí v Evropě, ale nakonec byly často donuceny přijímat i árijské rekruty jiného než německého původu.

VPRAVO NAHOŘE: Tři důstojníci SS *(Hauptsturmführer)* identifikovaní jako příslušníci 23. Chorvatské divize „Kama". Důstojník uprostřed byl zřejmě příslušníkem divize „Handžár" ještě v době, kdy nebyly povoleny chorvatské rukávové štíty a charakteristické výložky. Důstojník napravo má sportovní odznak SA a navíc Říšský odznak tělesné výchovy *(Reichsabzeichen für Leibesübungen)*.

VPRAVO DOLE: Vojenské střelecké šňůry. Zleva doprava – původní základní vzor pro armádní střelce z období před rokem 1939, základní odznak nového vzoru – pokud střelec postoupil o jeden stupeň, byl vždy přidán jeden žalud.

bylo přiznáváno vojákům, kteří se podíleli na protipartyzánských operacích. Protipartyzánský bojový odznak *(Bandenkampfabzeichen)* byl oválný, s neodmyslitelným dubovým věncem a starogermánským mečem s hákovým křížem v kotouči zabodnutým do hnízda pěti svíjejících se kober, s umrlčí lebkou na hrotu meče. Odznak se uděloval od začátku února 1944 a je neuvěřitelné, že západoněmecká vláda po válce svolila, aby vyznamenání – bez hákového kříže – nosili účastníci operací, v nichž se na obou stranách postupovalo s nesmírnou brutalitou.

Armáda, *Waffen-SS* a pozemní síly *Luftwaffe* se také kvalifikovaly na tři vyznamenání, která byla udělována jako uznání za individuální dovednost a statečnost. Americká armádní příručka o německých branných silách, která vyšla v březnu 1945, uvádí domněnku, že vyznamenání, jako Zvláštní odznak za zničení tanku jednotlivcem *(Sonderabzeichen für das Niederkämpfen von Panzerkampfwagen durch Einzelkämpfer)*, byla zavedena z důvodu váhavosti německých jednotek vrhat se do přímých střetů. Když se zamýšlíme nad některými z důvodů pro udělení odznaků za chrabrost, zvláště na

východní frontě, je čtenář zmaten směsicí neochvějné odvahy v drsných podmínkách i příležitostných momentů nadlidských výkonů.

Kvalifikací na získání Zvláštního odznaku za zničení tanku jednotlivcem bylo vyřazení obrněného vozidla pancéřovou pěstí, ručním granátem, minou nebo trhavinovou náloží. Dostat se do blízkosti tanku T34 a při jízdě přichytit talířovou minu pod otočnou věž nebo vhodit trhavinovou nálož pod poklop průlezu, to vyžadovalo nervy zdatného lovce zvěře. Odznak se nosil na pravém nadloktí rukávu a skládal se kovové siluety PzKpfw III na stříbrně lemované stuze s černým podkladem. Za každý pátý úspěch obdržel vojín odznak na zlatém podkladu. Odznak byl zaveden v březnu 1942 se zpětnou platností k počátku války se Sovětským svazem. Rekordmanem na tento druh protitankových zásahů byl podplukovník Gunter Viezenz, který měl čtyři zlaté a jeden stříbrný odznak, celkem za 21 tank.

Obdobný odznak byl zaveden v lednu 1945 za sestřelení nepřátelského letadla za použití zbraně menší ráže než 12 mm – což ve skutečnosti znamenalo použít standardní pušku, samopal nebo kulomet používající munici ráže 7,92 mm. Místo tanku byla na stuze silueta letadla.

Pletené střelecké šňůry na blůze, skládající se z hliníkové dracounové šňůrky a odznaku, byly sice v armádě zavedeny již v roce 1936, označení ostřelovače bylo však zavedeno až v srpnu 1944. Mělo tři třídy a byli jím odměňováni vojíni, kteří se účastnili tvrdých obranných bojů v Normandii v červnu 1944 proti spojenecké invazní armádě. Textilní oválné označení znázorňovalo orlí

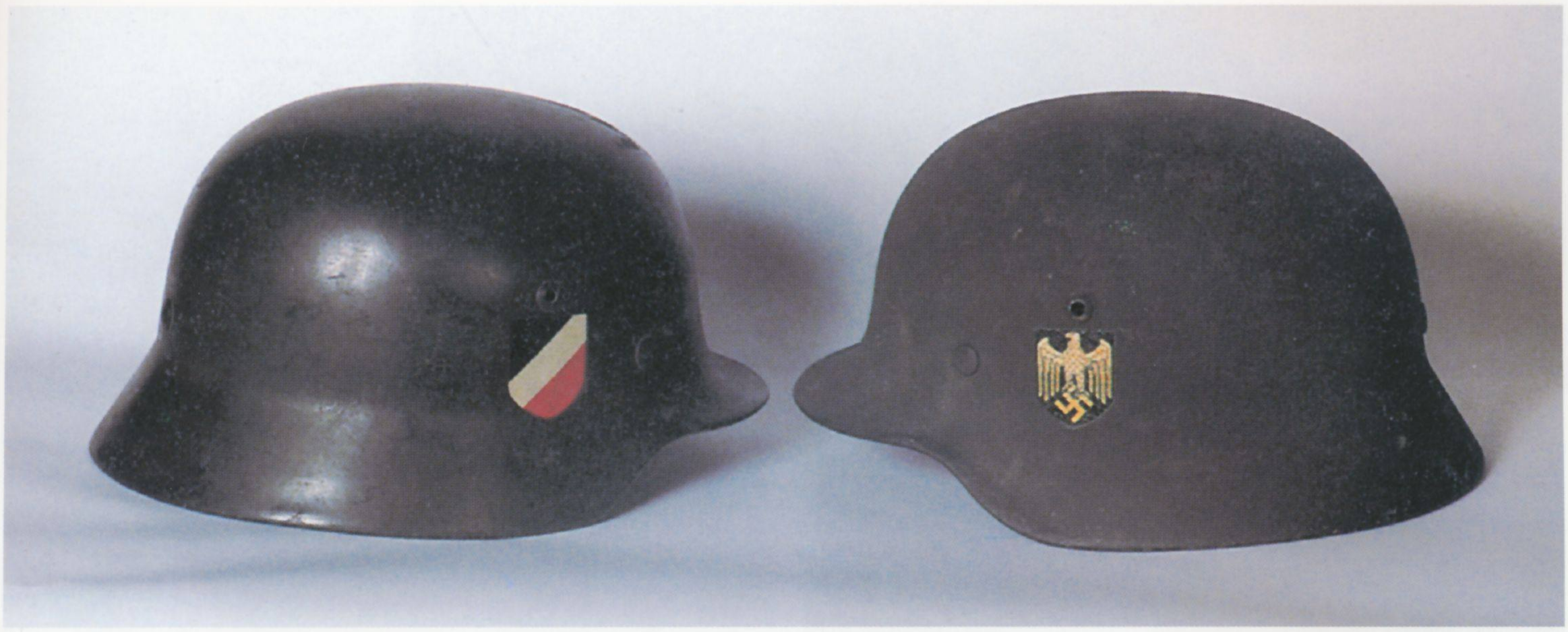

VLEVO: Blůza vz. 43, která patřila poddůstojníkovi pěchoty. Má původní tmavozelené nárameníky a hodnostní označení poddůstojníka. Výložky jsou druhého typu z roku 1940, v polní šedi na tmavé zeleni s šedými středy. Nad levou náprsní kapsou je orlice vzor 1935. Na levé kapse je EK1 se stříbrným Odznakem za zranění a stužka označující nositele Medaile zimního tažení do Ruska 1941–1942 a EK2. Čepice je vzor M43 s orlicí a říšskou kokardou, vyšitými z umělého hedvábí vcelku.

VPRAVO NAHOŘE: Jedním z největších výdobytků Třetí říše byla ocelová přilba. Přilba M35 měla tříbarevné štítové označení v říšskoněmeckých státních barvách, orlice a hákový kříž byly potisky. Ke konci roku 1940 byly oba potisky postupně vyřazeny a barva přilby, na vnější straně i uvnitř, byla matově šedá. Barevnost přilby se různě měnila, od světlé až po tmavě šedivou. Vložka přilby byla z kůže a přilby se vydávaly v pěti základních velikostech, které vážily od 0,82 kg do 1,20 kg. Z ekonomických výrobních důvodů neměla přilba M43 zaoblený okrajový lem.

VPAVO DOLE: Přilbu vz.16 užívala *Reichswehr* (do r. 1935) a s potisky poté i *Wehrmacht*. Měla se až do roku 1945 nadále využívat ve druhé linii a mohly ji používat i cizí a polovojenské jednotky.

hlavu nad dubovými listy se žaludem. Třetí třída byla za 20 zabitých nepřátel, druhá za 40 a první třída za 60. Když odstřelovač dosáhl 50 zásahů, dostal 20 dní dovolené a Železný kříž 1. třídy.

Během války se střih i kvalita stejnokrojů pro pěší jednotky postupně horšily, v letech 1939–1941 se základní výstroj skládala z ocelové přilby, ze čtyřkapsové soukenné blůzy v polní šedé barvě s tmavozeleným límcem a z dlouhých kalhot, zastrčených do pochodových vysokých bot. Další výstroj byla zavěšena na černém opasku ze solidní kůže, na němž voják nosil šest sumek na náboje, stanový dílec, polní láhev na vodu, chlebník, polní lopatku, bodák a ochrannou masku v kovovém pouzdře. Pouzdra měli vojáci často obalené protichemickou pláštěnkou, částečně proto, aby měli oba důležité předměty pohromadě a zároveň jim pláštěnka jako podložka tlumila nárazy na kovové pouzdro. Příslušníci *Waffen-SS* byli průkopníky při zavádění maskovacích stejnokrojů. Kabáty, kalhoty, tankistické kombinézy i potahy na přilbu byly vyráběny v jarních a podzimních barvách, vytvořených kombinací tištěných vzorů ze tří odstínů zelené, hnědé a béžové. Armáda a parašutisté *Luftwaffe* zavedli

NA STR. 104 VLEVO NAHOŘE: Německý pěšák při zteči zdolává překážku z ostnatého drátu.

VPRAVO: Desátník *(Obergefreiter)*, který byl vyznamenán EK2 a „Zimní" medailí 1941–1942, nese dvě protitankové talířové miny.

DOLE: Střelecké šňůry tankistů a střelecká šňůra pěchoty 9. až 12. stupně.

VPRAVO: Poručík dohlíží na osádku protiletadlového kanonu ve Francii v roce 1940. Vrchní střelec *(Oberschütze)* připravuje střelivo.

DOLE: Podšikovatel (rotný, *Unterfeldwebel)* s Rytířským křížem. Pravděpodobně je mužem číslo jedna kulometného družstva, neboť je vyzbrojen pistolí, má triedr a dokonce i pouzdro s optickým zaměřovačem pro kulomet.

vlastní maskovací vzory, kabáty i uniformy, a přestože byly důmyslně navržené, jejich různorodost odrážela protichůdné kompetenční zájmy uvnitř branných sil a nedostatek srozumitelných nařízení.

Výstroj se lišila podle toho, jakou zbraň voják nosil – pokud byl vyzbrojen samopalem MP38 nebo MP40, měl dvě sumková pouzdra se třemi zásobníky připevněná tak, aby je měl snadno v dosahu, a podobná opatření praktikoval i při samonabíjecí pušce MP44.

K další výstroji patřilo pouzdro s mapou a triedr (u poddůstojníka nebo důstojníka). Důstojníci mohli mít jezdecké boty, šedé jezdecké kalhoty a polní šedivou blůzu spolu s černým koženým opaskem s náprsním řemenem, přestože se tak stávali zřetelným cílem pro ostřelovače, zvláště na východní frontě. Při bojích v městě nebo zastavěné oblasti bývali pěšáci vybaveni ručními násadcovými nebo „vejčitými" granáty, kterými čistili budovy, a na opascích byli ověšeni střelivem pro kulomety – pro nenasytné M34 nebo MG42.

Dělostřelci, spojaři a ostatní podpůrné armádní složky, vyhlíželi v polní šedi podobně, ale byli vyzbrojeni lehčeji a pohybovali se dále od frontové linie – pokud ovšem nedošlo k velkému průlomu, pak bojovali jako pěšáci.

Pro kontrolu jednotek a řízení dopravy bylo na místě polní četnictvo *(Feldgendarmerie)* neboli vojenská policie. Její příslušníci se snadno rozeznali, neboť jako označení nosili na rukávu oranžově lemovanou policejní orlici s hákovým křížem, ještě snadněji se však poznali podle závěsného půlměsícového odznaku nošeného na krku. Na něm byl namalován svítící barvou nápis FELDGENDARMERIE a říšská orlice, což umožňovalo rozpoznat polního četníka řídícího dopravu i v případě, kdy byla světla projíždějícího konvoje zatemněna. Polní četnictvo nebylo oblíbené a řetěz, na němž visel půlměsíc, vysloužil jeho příslušníkům přezdívku „psi na řetězu" *(Kettenhunde)*.

NAHOŘE: Rukávové označení, závěsný půlměsícový odznak a manžetová páska pro polní četnictvo. Nápis na odznaku byl vyhotoven svítící barvou.

VLEVO: Polní maršál Fedor von Bock, který v roce 1941 velel při invazi do SSSR Armádní skupině Střed, naslouchá hlášení vrchního šikovatele (nadrotmistr, *Oberfeldwebel*) polního četnictva *(Feldgendarmerie).*

VPRAVO: Blůza vz. 43 poddůstojníka polního četnictva ze slabé letní směsi vlny a umělé tkaniny. Výložky jsou v barvě polní šedi s oranžovou barvou polního četnictva. Závěsný půlměsícový odznak nosili polní četníci jen ve službě, ale i tak si vysloužili mezi vojáky, kteří nesnášeli kontroly totožnosti, přezdívku „psi na řetězu“.

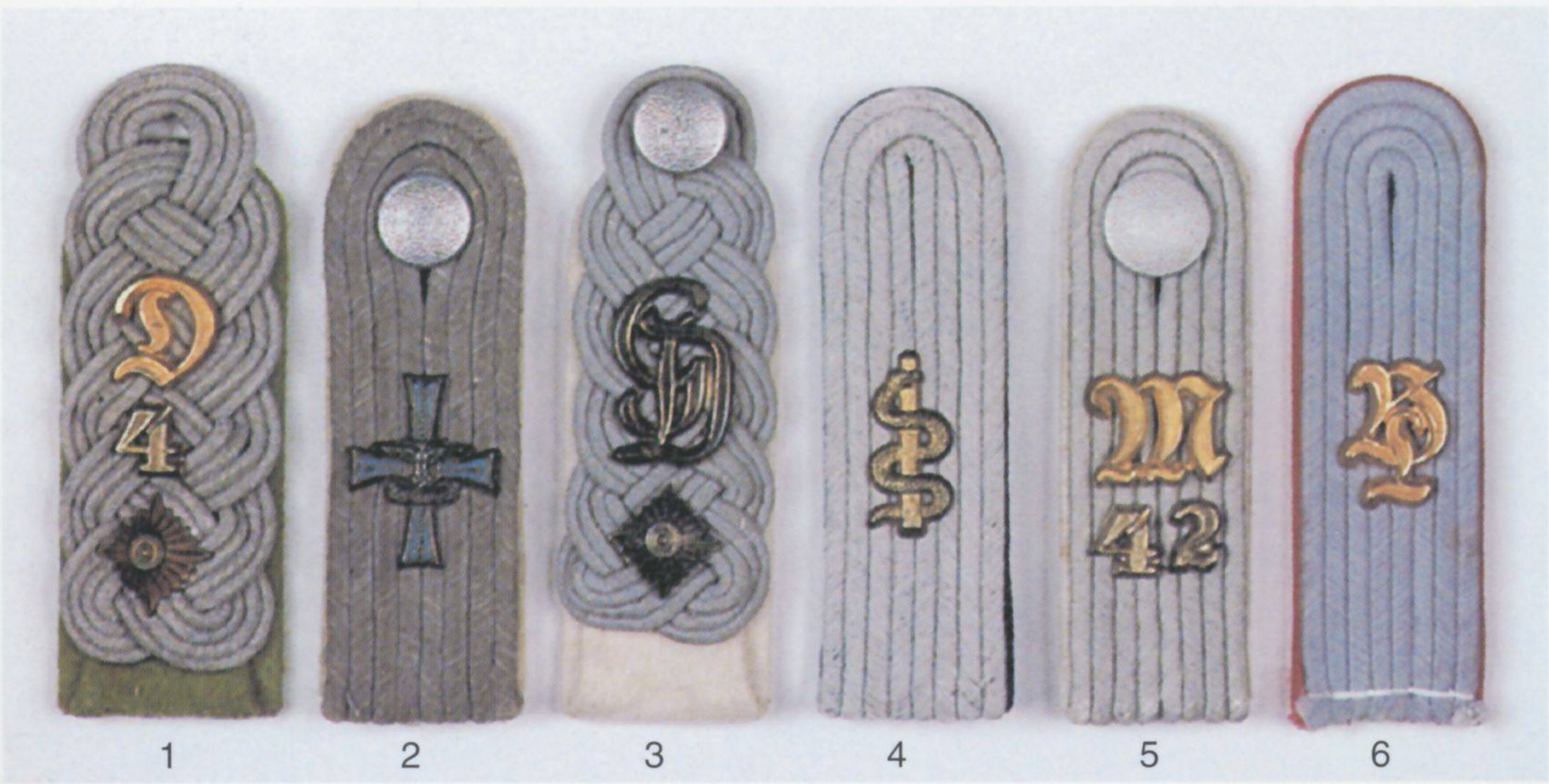

Feldgendarmerie

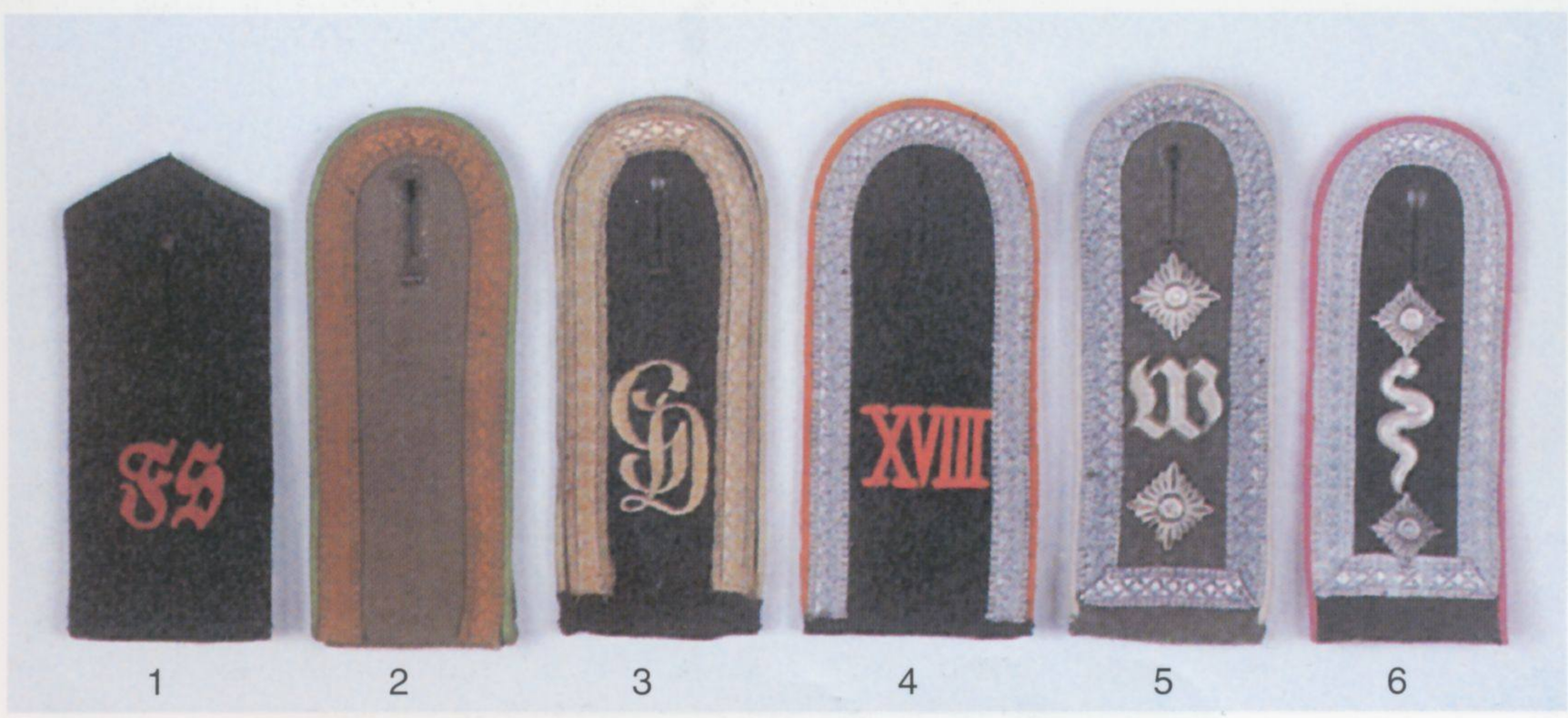

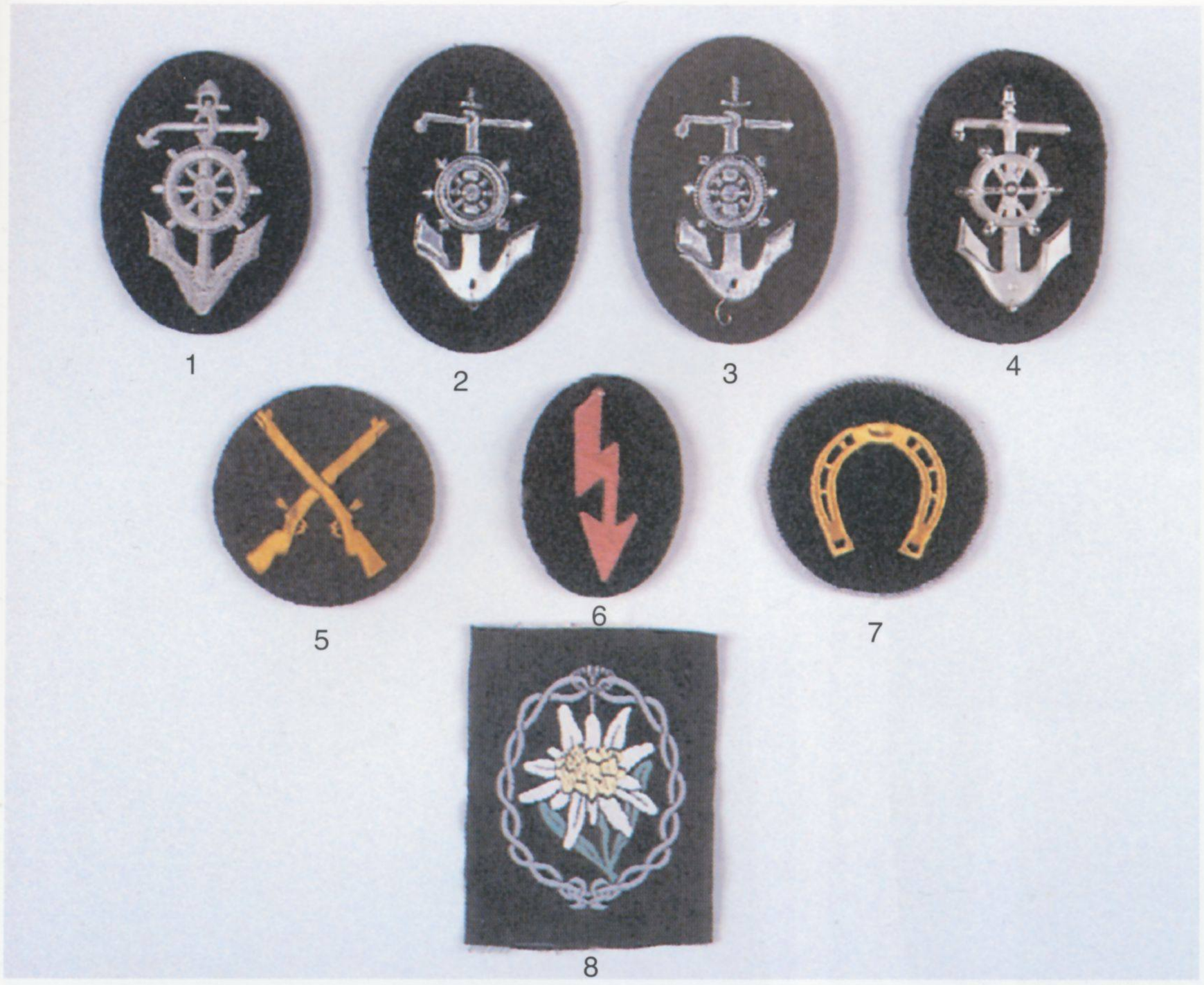
NAHOŘE: Nárameníky a výložky generálporučíka s dubovými listy.

VLEVO: Důstojnické nárameníky: (1) podplukovník štábu 4. divize horských myslivců, (2) poručík 134. granátnického pluku, (3) podplukovník pěšího pluku „Grossdeutschland“, (4) poručík zdravotní služby, (5) poručík 42. kulometného oddílu, (6) poručík dělostřeleckého pozorovacího pluku.

VLEVO DOLE: Nárameníky armádních poddůstojníků a mužstva: (1) žák Dělostřelecké školy, (2) poddůstojník *Afrika Korps*, (3) poddůstojník pěšího pluku „Grossdeutschland“, (4) poddůstojník doplňovacího okruhu XVIII, (5) podpraporčík strážního pluku „Berlin“, (6) podpraporčík veterinární služby.

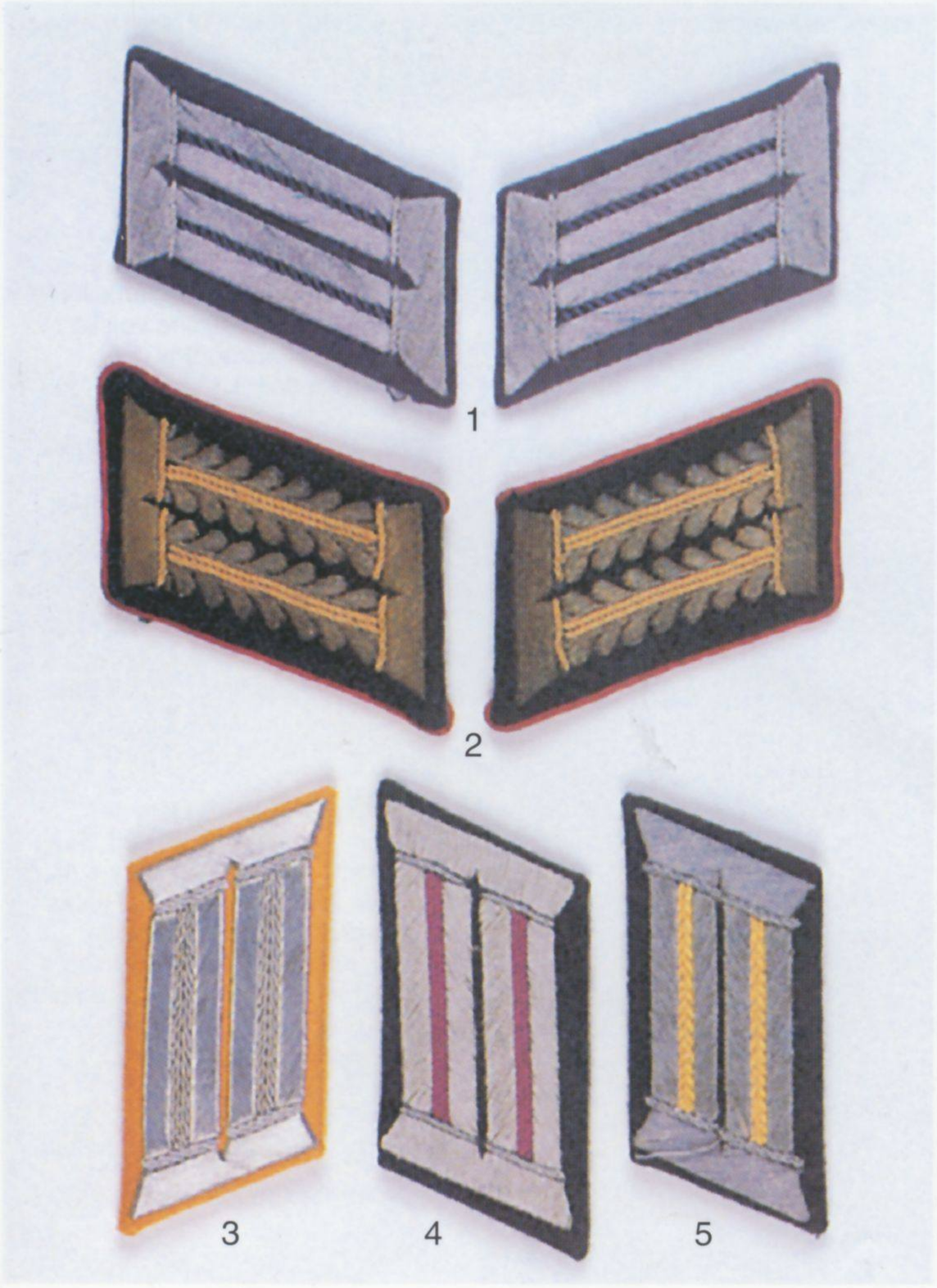

VLEVO: (1–4) Rukávové označení kormidelníka útočných člunů ženijního vojska *(Steuermann)*, (5) poddůstojník-zbrojař *(Waffenunteroffizier)*, (6) spojař *(Nachrichtenpersonal)*, (7) zkoušený podkovář *(Geprüftes Hufbeschlagpersonal)*, (8) odznak protěž *(Edelweiss)* na rukáv pro horské myslivce *(Gebirgsjäger)*.

VLEVO DOLE: Límcové výložky *(Litzen)* armádních důstojníků: vojenský kněz (1), vyšší vojenský úředník (2), jezdectvo (3), chemické jednotky (4), spojaři (5).

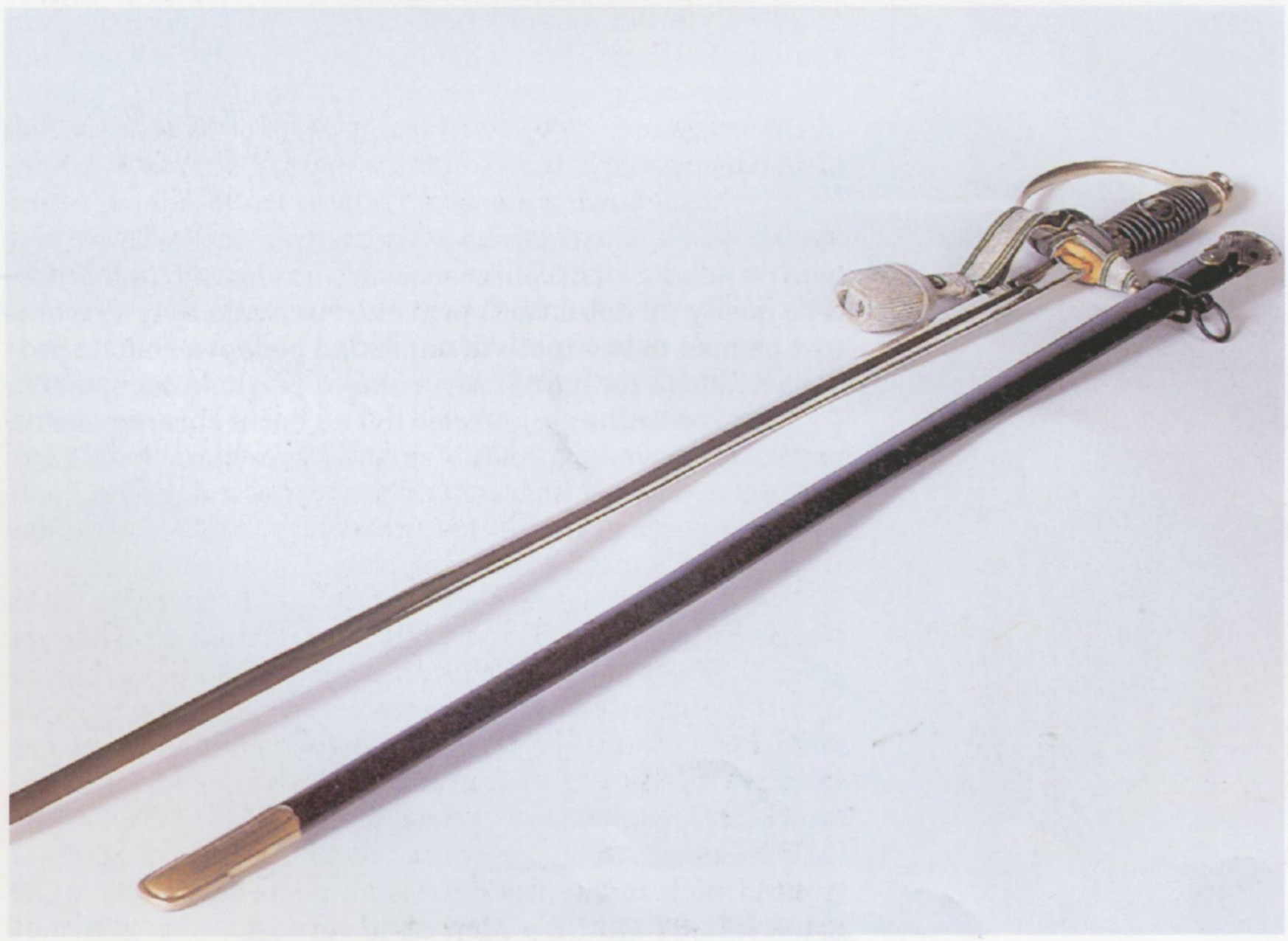

Armáda umístila hodnosti na nárameníky a doplnila je systémem barevných lemovek včetně pošití okrajů límců a nárameníků portami z hliníkově stříbřitých pásků pro poddůstojníky. Důstojníci měli na náramenících hvězdičky čtyřcípé a někdy kovové číslice nebo označení, které určovaly pluk nebo zbraň. Pěší jednotky měly bílé lemovky (*Waffenfarbe* – barva zbraně), jezdectvo a cyklistický průzkum zlatožluté. Generálové a dělostřelectvo měli karmínovou, horské jednotky světle zelenou, pancéřoví granátníci a motorizovaná pěchota trávově zelenou, zdravotníci modrou, ženisté a technické jednotky černou, spojaři citronově žlutou. Na maskovací uniformě byla hodnost umístěna na horní části rukávu jako nášivka se zeleným označením na černém podkladu. Označení zásobovačů a zvláštních odborností se nosily na dolní části pravého rukávu a byly vytvořeny z písmen nebo z motivů: například podkova značila podkováře, blesk na horní části rukávu příslušníka spojařů.

U slavnostního stejnokroje byl na boční zbrani nebo na bodáku připevněn třapec. V závislosti na barvě mohla být u vojína rozlišena hodnost, druh vojska, a dokonce i jednotka. Důstojníci, kteří vlastnili osobní poboční chladnou zbraň, měli zápěstní řemínek třapce provlečený ochranným košem nebo kolem záštity. Důstojnická šavle měla tradiční lví hlavu na hlavici a orlici s hákovým křížem na záštitě. Jiné verze měly gravírovanou čepel s vyobrazením děla taženého koňským spřežením v cvalu či orlice lemované runami nebo nordickým ornamentem. Některé šavle měly na pochvě motivy vytvořené v basreliéfu, např. houfnici nebo zkřížené šavle. Důstojníci *Waffen-SS* měli podobné šavle, ale místo tradičních armádních motivů na nich měli runy SS. Čepel nesla heslo SS: MEIN EHRE HEISST TREUE – Mojí ctí je věrnost.

VLEVO NAHOŘE: Slavnostní kabát *(Waffenrock)* nadporučíka *(Oberleutnant)* ženijního vojska se slavnostními šňůrami a vyznamenáními „in natura“.

NAHOŘE: Blůza vz. 43 desátníka *(Stabsgefreiter)* s Krymským pamětním štítkem, EK2 a Medailí zimního tažení do Ruska 1941–1942.

VLEVO: Čestný kord SS, který byl zaveden v roce 1936. Byl předáván důstojníkům SS na úrovni velitele roty a měl runy SS na rukojeti a třapec ze stříbrného hliníku.

VPRAVO NAHOŘE: Lišta se stužkami. Železného kříže II. třídy, Válečného záslužného kříže s meči. Medaile zimního tažení do Ruska 1941–1942, Služební medaile a Čestného odznaku západního valu. Dole rub a líc Medaile zimního tažení do Ruska 1941–1942 a Služební armádní medaile.

VPRAVO: Náramenník a límcová výložka generála-polního maršála.

Boje v kruté ruské zimě daly podnět k výrobě ošacení do studeného počasí, které mělo být oboustranné, jak bílé tak i maskovací, a stejně tak i čepice, palčáky a válenky. Výroba byla zavedena až poté, co mužstvo protrpělo krutou zimu 1941–1942. Ti, kteří tuto náročnou fázi války přežili, byli vyznamenáni Medailí zimního tažení do Ruska 1941–1942 *(Medaille Winterschlacht im Osten 1941–42)*. Mezi vojáky byla s trpkostí nazývána „medailí omrzlého masa" a kritéria pro její udělení byla: minimálně dvoutýdenní akce (bitva), pro letecký personál 130 dní na nepřátelském území, za zranění nebo omrzlou končetinu. Stejně hodnocena bylo i 60 dní nepřetržité služby v bitevní zoně.

Služba musela proběhnout mezi 15. listopadem 1941 a dubnem 1942. Běžně se medaile nosila jako stuha diagonálně provlečená dírkou druhého knoflíku blůzy. Stuha byla červená s úzkým středním bíle lemovaným černým proužkem. Medaile byla černá se stříbrným okrajem, nahoře převýšená přílbou s granátem a na líci s říšskou orlicí. Na rubové straně byl nápis „WINTERSCHLACHT IM OSTEN 1941–42" a zkřížený meč s vavřínovou ratolestí.

Jiným vyznamenáním za válečné tažení vydaným pro německé branné síly byla Medaile italsko-německého

VLEVO: Manžetové pásky. Nahoře: Název „Afrika“ byl zaveden v roce 1943 a nahradil název „Afrika Korps“. Páska „Vůdcův hlavní stan“ *(Führerhauptquartier)* byla zavedena v lednu 1941 pro příslušníky jeho štábu. Manžetové pásky „Velkoněmecko“ *(Grossdeutschland)* a „Vůdcův doprovodný prapor“ *(Führer-Begleitsbatallion)* byly určeny pro pěší armádní jednotky.

DOLE: Narvický pamětní štítek *(Narvikschild)* bylo vyznamenání z 19. srpna 1941, vyrobené z šedého plechu pro armádu a letecky dopravované jednotky, z měděného plechu pro námořní síly, které bojovaly v roce 1940 u norského Narviku.

VPRAVO: Rukávové textilní označení a manžetové pásky zahraničních dobrovolníků, kteří sloužili v armádě a u *Waffen-SS*. Pozdější vzor označení Ruské osvobozenecké armády neboli Vlasovovy armády (1), Lotyšsko (2), Ázerbájdžán (3), Turkestán (4), Arménie (5), Gruzie (6), Chorvatsko (7), Ukrajina (8), manžetová páska pro 1. Muslimský pluk SS, složený z muslimů Turkestánské oblasti (9).

tažení v Africe *(Medaille für den Italienisch-Deutschen Feldzug in Afrika)* – což byl ve srovnání s „Africkou hvězdou“, zavedenou v řadách ozbrojených sil Velké Británie a Commonwealthu, poněkud těžkopádný název. Italsko-německé vyznamenání mělo stuhu v barevné kombinaci italsko-německé, v černé, bílé, červené a zelené. Italský návrh zpodobnil dva spojence Osy jako gladiátory, kteří pevně drží čelisti britského krokodýla – což symbolizovalo uzavření Suezského průplavu. Na opačné straně byl Feliniho oblouk, který byl zbudován Italy v Libyi jako druh triumfálního vítězného oblouku, na boku s hákovým křížem a liktorskými pruty. Když Itálie kapitulovala a přidala se ke Spojencům, bylo německým veteránům z války v severní Africe zakázáno medaili nosit.

Rukávové štítky za válečná tažení a manžetové pásky byly jedinečným německým pamětním vyznamenáním. Prvním vyrobeným štítkem byl Narvický pamětní štítek *(Narvikschild)*, určený pro jednotky, které bojovaly u Narviku v roce 1940. Následoval Cholmský pamětní štítek *(Cholmschild)* pro muže, kteří bojovali v roce 1942 v Cholmu, a veteráni tvrdých bojů na Krymu obdrželi Krymský pamětní štítek *(Krimschild)*. Demjanský pamětní štítek *(Demjanskschild)*, byl určen těm, kteří v roce 1942 přežili tvrdé boje v „kapse“ poblíž ruského městečka Demjansk. Kubáňský pamětní štítek *(Kubanschild)* si zasloužili ti, kteří v roce 1943 bojovali 60 dní na souši, na moři i ve vzduchu na kubáňském předmostí Krymu. Laponský pamětní štítek (Lapplanschild) z roku 1945 byl poslední z oficiálních štítků, který byl vyroben, a je zajímavé, že poněkud primitivní orlice

POA

1

LATVIJA

2

ASERBAIDSCHAN

3

TURKISTAN

4

ARMENIEN

5

GEORGIEN

6

HRVATSKA

7

УВВ

8

Osttürkischer Waffen-Verband der SS

9

NAHOŘE: Čepice se štítkem starého vzoru pro armádního důstojníka zdravotní služby s modrou lemovkou. Měla kožený štítek, měkké dýnko a vyšívané označení, byla velmi oblíbená v armádě i u *Waffen-SS*.

VLEVO: Manžetové pásky propagandistů byly zavedeny před rokem 1939. Armádní polní pošta získala svou pásku 29. září 1939. Manžetovou pásku *„Unteroffiziervorschule“*, která byla schválena před rokem 1939, nosili příslušníci štábu a posluchači výcvikové školy pro poddůstojníky.

NAHOŘE: Čepice se štítkem poddůstojníka pěchoty. Od důstojnického vzoru se lišila tím, že měla kožený podbradník. Od února 1936 měli poddůstojníci z povolání (od vrchního šikovatele) dovoleno nosit čepice se štítkem s důstojnickým stříbrným podbradníkem.

VLEVO: Krymský, Demjanský a Kubáňský pamětní štítek. Krymský štítek byl schválen v červenci 1942, aby připomínal boje v letech 1941–1942. Demjanský štítek, schválený v dubnu 1943, byl udělován za obranu v ruské „kapse“ v letech 1941–42. Kubáňský, schválený v září 1943, byl za obranné bitvy, které proběhly na Krymském poloostrově po únoru 1943.

NAHOŘE: Čepice se štítkem pro důstojníky SS.

VLEVO: Polní čepice vz. 38 se zlatožlutou lemovkou jezdectva. Nad ní velmi nápadný odznak pruské dragounské orlice, nošený na paměť 2. Braniborského dragounského pluku příslušníky jeho štábu, 2. a 4. eskadrony 6. jezdeckého pluku a 3. motocyklového praporu.

NA STR. 117 NAHOŘE: Čepice armádního kaplana s křížem a fialovými lemovkami.

VLEVO DOLE: Polní čepice vz. 38 důstojníka pěchoty.

VPRAVO DOLE: Generálové ve staré a nové čepici se štítkem při inspekci zahraniční jednotky dobrovolníků. (Částečně kolorovaná fotografie.)

VLEVO: Tropická čepice poddůstojníka *Luftwaffe*, kterou v severní Africe nosily parašutistické jednotky leteckých sil. Byla to ojedinělá výstroj, běžnější byly polní čepice DAK *(Deutsches Afrikakorps).*

VLEVO DOLE: Čepice DAK – odstíny byly různé, od hnědé khaki až po bledě zelenou. Barva lemovky prozrazuje, že majitel byl příslušníkem dopravní nebo zásobovací jednotky.

DOLE: Na motocyklu BMW R4M s přívěsem proklouzávají vojáci průzkumné jednotky v čepicích DAK v libyjském písku. Ve skutečnosti by si asi zakryli proti prachu oči i obličeje – šlo však zřejmě o propagační fotografii.

VPRAVO: Polní maršál Erwin Rommel při návštěvě jednotky v severní Africe. Pískově šedé polní oblečení pro službu v tropech bylo pro mnohé z těchto důstojníků zhotoveno na míru. Stejně jako jejich britští protivníci i Němci přijali na této frontě docela ležérní přístup k oblečení a dokonce oblékali šatstvo a výstroj ukořistěné zajatým Britům a Jihoafričanům.

postrádala hákový kříž. Varšavský pamětní štítek byl vyhrazen jednotkám, které bojovaly ve Varšavě v akci proti Polské zemské armádě (AK) v roce 1944. Výrobní matrice však byly při náletu zničeny, a tak nebyl štítek nikdy zhotoven. O balkánském štítku pro jednotky, jež bojovaly na území Řecka a Jugoslávie v letech 1944–1945, se uvažovalo, ale výroba nebyla nikdy zahájena. Opevněné přístavy Lorient a Dunkerque, které se udržely až do 9. května 1945, měly štítky navrženy, ale ani tato výroba se už nerealizovala.

Manžetové pásky, týkající se pluku nebo čestného bojového uznání, existovaly již před 1. světovou válkou. Hannoverský 73. fyzilýrský, 79. pěší pluk a 10. myslivecký prapor (které už bojovaly s britskými pluky v 19. stol.) šly proti Britům do války v letech 1914–1918 s označením *„Gibraltar“* na manžetě.

Ve 2. světové válce se manžetové pásky nosily na levém rukávu. První udělenou pamětní manžetovou páskou byla *„Kreta“*, pro jednotky, které v roce 1941 bojovaly na zemi a ve vzduchu na Krétě. Páska *„Afrika“* byla lemována palmami a schválena v roce 1943 pro veterány z Afrického sboru, kteří přežili, místo původního prostého názvu *„Afrikakorps“*. V roce 1944, po dlouhé a heroické obraně proti Američanům, byla německá posádka z města Méty oprávněna nosit titul *„Metz 1944“*. Kuronská kapsa na pobřeží Lotyšska vzdorovala vojskům sovětského 2. Baltického frontu od 26. ledna až do 9. května 1945. Bránící jednotky si vytvořily vlastní místní manžetovou pásku *„Kurland“* se štítem Velmistra řádu Německých rytířů a znakem města Mitau (Jeglava). Dlouhodobá obrana kapsy dovolila válečnému loďstvu evakuovat raněné a civilisty do Kielu a Dánska.

Kamarádi na moři

V prvních letech války byla přitažlivým záběrem pro kameramany ministerstva propagandy vousatá posádka ponorky pirátského vzhledu, která se po nečekaných útocích daleko v Atlantiku navrátila na svou francouzskou základnu. Smějící se posádka byla filmována při předávání medailí a čestných odznaků.

Válečný ponorkový odznak *(U-Boots-Kriegsabzeichen)* byl zaveden od roku 1939 a podobal se verzi, která byla schválena v 1. světové válce, s tím, že císařskou korunu nahradila orlice s hákovým křížem. Odznak představoval ponorku ve vavřínovém věnci. Udělena byla po dvou a více bojových plavbách. Ponorková frontová spona byla schválena od roku 1944. Podobala se armádní Sponě za boj zblízka, místo bodáku a granátu měla uprostřed ponorku, a také dubové listy byly poněkud odlišné. Posádka ponorky spony obdržela na základě určitého součtu vyplutí nebo za osobní statečnost.

Frontová spona válečného loďstva *(Marine-Frontspange)* byla založena v listopadu 1944 a vyráběla se na palubě těžkého křižníku *Prinz Eugen,* zpracování bylo proto poněkud hrubší. Na středu spony byla kotva obklopená dubovými listy. Podobala se jiným sponám, postrádala však orlici s hákovým křížem. Uvažovalo se o tom, že jí budou odměněny posádky za statečnost překračující

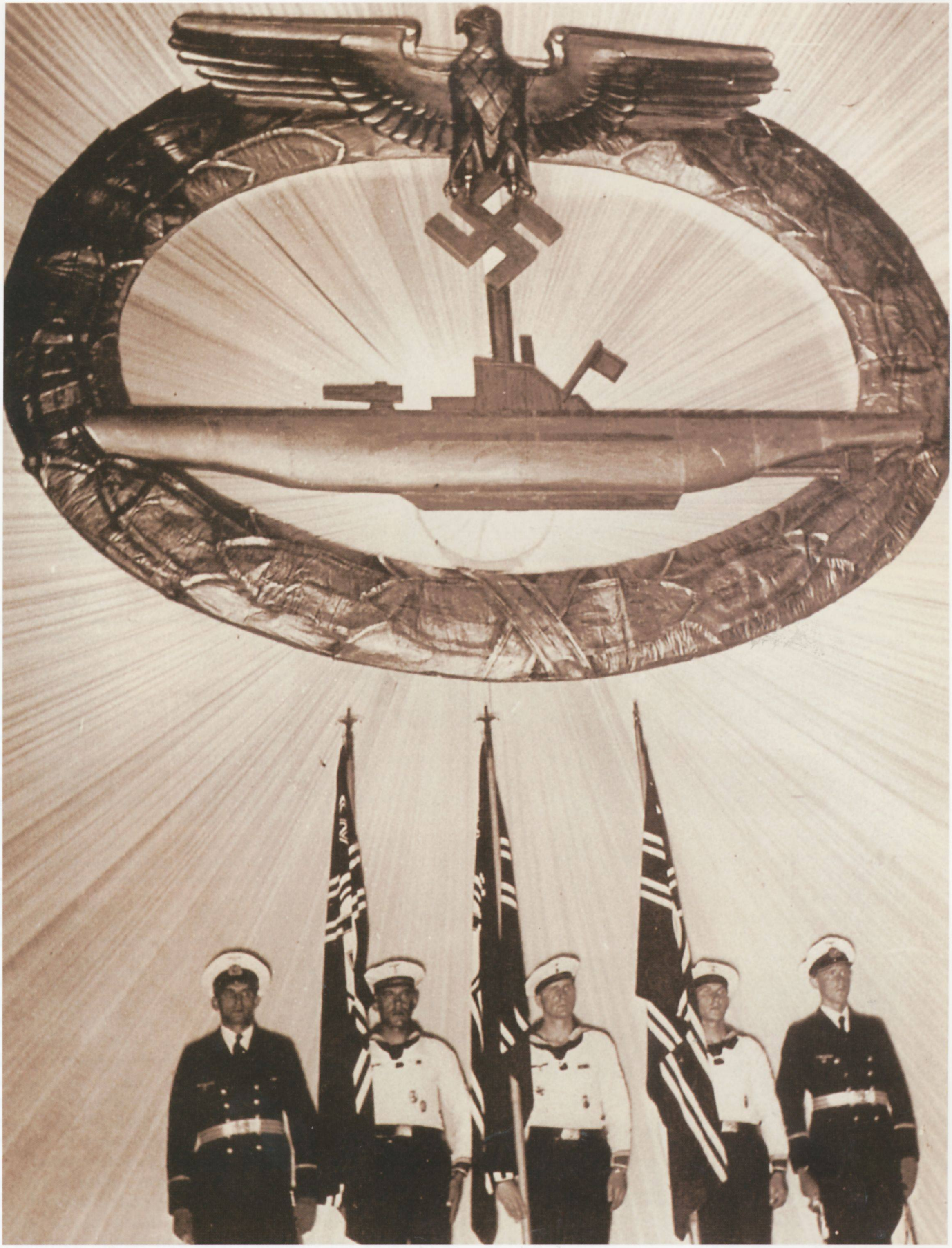

NAHOŘE: Velitel ponorky a jeho kormidelník při návratu z operace v Atlantiku. Důstojník má na čepici se štítkem bílý potah, což značí, že je to kapitán. Kormidelník má námořní verzi polní čepice – lodičky.

VLEVO: Velitel ponorky je vítán v Německu jako hrdina. Ze své čepice odstranil pružiny a oblékl si blůzu bundového střihu, podobnou britské polní uniformě.

VPRAVO: Námořníci drží čestnou stráž pod gigantickým Válečným ponorkovým odznakem *(U-Boots-Kriegsabzeichen)*, udělovaným posádkám, které absolvovaly dvě nebo více úspěšných plaveb nebo utrpěly zranění. Odznak byl vyroben jak v pozlacené, tak i v textilní verzi. Našitý odznak byl v ponorce mnohem praktičtější.

kriteria standardního válečného vyznamenání. Docela roztomilý odznak s chmurným názvem *Kampfabzeichen der Kleinkampfmittel,* neboli Bojový odznak malých námořních skupin, měl rybu mečouna obkrouženou lanem s plachetním uzlem. Byl zaveden v roce 1944 a byli jím odměňováni potápěči, „žabí muži" a muži v jednomístných ponorkách. Odznaky pro malé skupiny i ponorkové odznaky byly vyráběny z textilu.

Válečný odznak pro torpédoborce *(Zerstörer-Kriegsabzeichen)* se uděloval od roku 1940 posádkám torpédoborců i rychlých člunů. Od roku 1941 jim bylo určeno vlastní vyznamenání, Válečný odznak pro rychlé čluny *(Schnellboot-Kriegsabzeichen)*. Minolovky, narušovatelé blokády, pomocné křižníky, loďstvo na volném moři a pobřežní dělostřelectvo, dostaly odznaky, na nichž byl oválný věnec z dubového listí, nahoře s říšskou orlicí a se zvláštním symbolem uprostřed. Tzv. pomocné křižníky, známé spíše jako obchodní přepadové lodě, byly dobře vyzbrojeny, aby mohly napadnout spojenecké loďstvo. Vhodným symbolem odznaku byla vikinská loď. Kritériem pro udělení bylo i potopení vlastní lodě, které by zabránilo jejímu zajetí. Odznak měl podobu lodní přídě s orlicí a hákovým křížem, prorážející řetězový kruh. Válečný flotilový odznak *(Flotten-Kriegsabzeichen)* byl založen v roce 1941, znázorňoval příď bitevní lodě v plné rychlosti a byl určen posádkám bitevních lodí a křižníků za boj na širém moři.

Mezi držiteli byly posádky bitevních lodí „*Scharnhorst*" a „*Gneisenau*", které v roce 1942 následovaly těžký křiž-

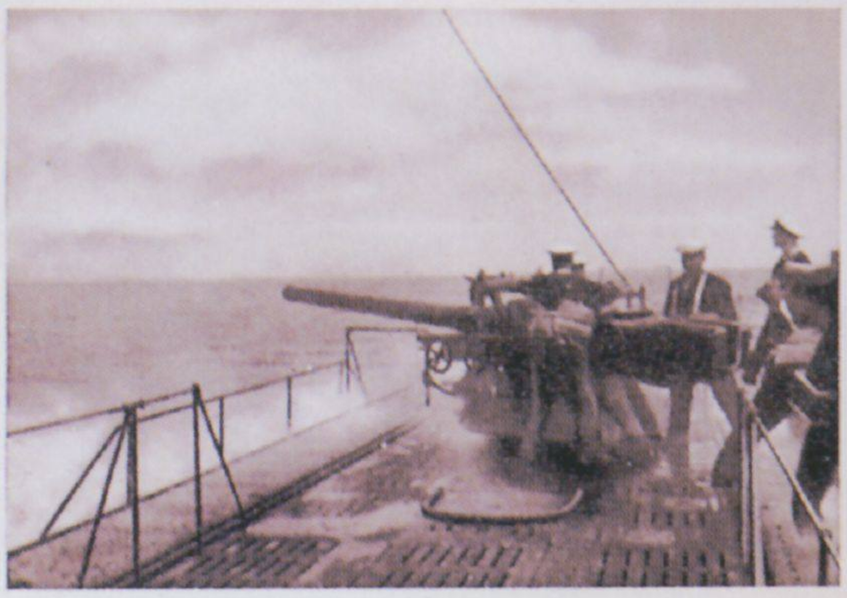

NAHOŘE: Válečný odznak pro minolovky, stíhače ponorek a doprovodná plavidla *(Kriegsabzeichen für Minensuch, „U-Bootsjagd" und Sicherungsverbände).*

VLEVO: Sportovní emblém na tričko (1) a orlice na blůzu pobřežního námořního dělostřelectva (2) s nárameníky (3) a výložkou armádního vzoru (4) pro generály, které se nosily na pevnině. Námořní jednotky obsazovaly postavení pobřežního dělostřelectva na Atlantickém valu.

NA STR. 123 VPRAVO:
Poddůstojník válečného loďstva se signální píšťalkou.

VLEVO: „Kamarádi na moři" – jedna z mnoha německých vlasteneckých písní reprodukovaných na pohlednicích před válkou i během války.

Kameraden auf See

Worte: Goetz Otto Stoffregen. Musik: Robert Küssel.

Wir sind Kameraden auf See,
wir sind Kameraden auf See!
Drum, Mädel, nun gib mir den Abschiedskuß,
sei tapfer und treu, wenn ich scheiden muß.
Und fahren wir heute hinaus,
wir kommen ja wieder nach Haus.
Wir stehen wie Felsen in Luv und Lee,
wir sind Kameraden auf See!

Wir sind Kameraden auf See,
wir sind Kameraden auf See!
Der Flagge, die stolz uns zu Häupten weht,
ihr gilt unser Gruß, wenn's zum Sterben geht.
Sie ist unser heiligstes Gut,
wir schützen sie mit unserm Blut.
Wir stehen wie Felsen in Luv und Lee,
wir sind Kameraden auf See!

ník „*Prinz Eugen*“ při úniku kanálem La Manche z francouzského Brestu do Německa. Německé řadové bitevní lodě představovaly pro spojenecké loďstvo trvalé nebezpečí a stávaly se cíli leteckých a námořních útoků.

Pobřežní dělostřelectvo mělo pozemní námořní personál. Mužstvo obsluhovalo protiletadlové zbraně, světlomety a zajišťovalo pobřežní ochranu. Vyhledávalo nalétávající spojenecká letadla a podílelo se na obraně přístavů, které byly napadány Brity v kombinovaných operacích diverzními komandy. V Den-D a v období po 6. červnu 1944 se střetávalo v soubojích se spojeneckými válečnými plavidly, které plnily své úkoly účinného bombardování celého pobřeží. Odznak pobřežního námořního dělostřelectva znázorňoval protiletadlový kanon ráže 88 mm.

Na Válečném odznaku pro minolovky byl vodní sloup, jako následek výbuchu miny. Uděloval se posádkám minolovek i stíhačům ponorek a doprovodným plavidlům. Nárok na udělení vznikal účastí na třech akcích.

Vzhledem ke spolupráci pobřežního velení RAF a Královského loďstva s námořními silami USA se operace německého válečného loďstva stávaly hazardem a provedení tří akcí bylo možné považovat za příkladný úspěch. Držitelé válečných námořních odznaků dostali také dekrety. Forma předání se měnila od téměř tichého předání dokumentu až po honosné oslavy. Němci byli vždy značně puntičkářští ve všem, co se týkalo potvrzení i příslušných dekretů, které provázely každé vyznamenání udělené pro tři druhy branné moci a *Waffen-SS*.

Námořní stejnokroje se měnily od konvenčních tmavěmodrých kalhot, svetru a čepice podle funkčního zařazení, dvouřadového kabátu a bílé důstojnické čepice se štítkem, až po šedou polní uniformu armádního vzoru s hodností vyznačenou na nárameníku pro pobřežní dělostřelectvo. Pobřežní námořní mužstvo mělo žlutou říšskou orlici na pravé straně blůzy. Bílé uniformy a khaki vzory ve stylu *Afrikakorps* byly vydávány lodním posádkám nebo mužům, kteří pracovali v zařízeních na tropickém pobřeží. Posádky ponorek měly speciální oblečení, od blůz bundového střihu, podobných britským polním uniformám, až po kožené kabáty a kalhoty – stejnokroj z kůže byl v roce 1944 přidělován také tankovým osádkám *Waffen-SS*. K vycházkovému a služebnímu stejnokroji náležel u válečného loďstva kordík s bílou nebo černou rukojetí. Na hlavici kordíku předepsaného modelu 1938 byla říšská orlice, zatímco na křížové záštitě zbraně byla kotva. Stejný motiv byl také vyryt na čepeli. Zlatý závěsník s třapcem byl uvázán na záštitě nebo na koši zbraně.

Hitler říkal, že má tradiční armádu, národněsocialistické letecké síly a křesťanské námořnictvo. Válečné loďstvo *(Kriegsmarine)* do svých odznaků a označení nemuselo vždy přijmout málo vkusné výstřelky nacistické výzdoby. Námořní vlajky velitele válečného loďstva, admirála, viceadmirála a kontradmirála měly jako základní motiv Železný kříž, bez orlic nebo hákových křížů. Vlajka nejvyššího velitele válečného loďstva *(Admiralinspekteur)*, schválená v roce 1943, podržela motiv Železného kříže, byla však doplněna žlutou říšskou orlicí na středu a v pozadí dvěma zkříženými admirálskými holemi. Námořní jednotky s trvalou službou na pobřeží měly tmavomodré prapory s bílým úhlopříčným křížem a s bílým kruhem uprostřed lemovaným zlatými dubovými listy. Na líci byl v kruhu hákový kříž a na rubu Železný kříž. Lícová strana měla na bílém kříži kotvy a Železné kříže, na rubu listu praporu byly kotvy a říšská orlice. Zmenšenou verzi praporu nosili praporečníci jako štítek na horní části rukávu. Na palubě lodě se říšská válečná vlajka vyvěšovala na stěžeň.

VLEVO: Rozlišovací a hodnostní označení válečného loďstva *(Kriegsmarine)*: Výsostné označení – orlice na blůzu (1), dělostřelecké rukávové označení (2), správně-administrativní rukávové letní označení (3), zdravotní služba (4), výložky kaplana (5), nárameník vrchního signálního loďmistra (6).

VLEVO DOLE: Manžetové pásky pro příslušníky pobřežních štábů – pomocník válečného loďstva, vrchní pomocník válečného loďstva a pobřežní policie válečného loďstva.

Pro každou loď, která vyplouvala na moře, a každé letadlo před odletem, existoval početný štáb mužů a žen, kteří se starali o administrativu a zásobování pohonnou hmotou, municí a potravinami, dále pak o výplaty žoldu, povýšení a vyznamenávání. Navíc bylo nutné zabezpečit pro plavidla spojení na značnou vzdálenost, což znamenalo sjednotit a luštit příslušné dorozumívací kódy. Mnohá z německých žen splnila svůj pracovní válečný závazek tím, že prováděla tyto životně důležité úkoly, a tak podporovala muže na frontové linii.

VLEVO NAHOŘE: Čepice se štítkem pro admirály a komodory, u níž byla odstraněna výztužná pružina. Důstojníci v hodnosti kapitána až korvetního kapitána měli na štítku jen jednu řadu dubových listů.

NAHOŘE: Čepice pro kapitána-poručíka, nadporučíka a poručíka, která má jen zlatě lemovaný okraj štítku.

VLEVO: Orlice na letní blůzu (1). Rukávové označení pomocníka velitele torpédometu (2). Bojový odznak I. stupně malých námořních skupin, kterým byli odměňováni muži, jež řídili jednoposádkovou ponorku neboli „lidské torpédo“ (3). Označení na letní blůzu elektromontéra 1. tř. (4). Vyšívaný Válečný flotilový odznak, který byl schválen v dubnu 1941 pro posádky, jež odsloužily 12 týdnů na moři (5). Letní nárameník štábního vrchního šikovatele pobřežního námořního dělostřelectva (6). Vyšívaný Válečný odznak pro torpédoborce, který se uděloval podle různých kritérií včetně zranění v akci, a dokonce i za 12 operací, aniž byl navázán dotyk s nepřítelem (7).

Kriegsmarine

VLEVO: Hitlerova návštěva na válečné lodi *Schleswig-Holstein* z 1. světové války, v hamburském přístavu.

VLEVO DOLE: Námořnická čepice s nápisem „*Kriegsmarine*“ (Válečné loďstvo), na níž byla v roce 1940 z důvodu utajení původního názvu lodě provedena změna.

VPRAVO: (1–2) Střelecké šňůry vojenského letectva (místo žaludu je náboj) a střelecká šňůra válečného loďstva (3).

DOLE: Korvetní kapitán, nositel Německého kříže, kontroluje nástup posádky na malé lodi.

VPRAVO DOLE: Velkoadmirál Erich Reader, vyznamenaný EK1 a stužkami z obou světových válek, držitel Zlatého odznaku nacistické strany.

VLEVO NAHOŘE: Obsluha protiletadlového rychlopalného děla ráže 20 mm. Námořníci mají přílby s orlicí, ale bez tříbarevných štítků.

NAHOŘE: Praktická čepice-lodička, která v roce 1940 nahradila námořnickou čepici. Odznak horské protěže *(Edelweiss)* – neoficiální odznak, který nosily některé posádky ponorek.

VLEVO: Admirál Karl Doenitz s kapitán-poručíkem Schnee a kapitánem Godtem v sekci ponorkových operací na Vrchním velitelství válečného loďstva v Berlíně.

VPRAVO: V prudkém větru vlaje v Severním Atlantiku říšská válečná vlajka *(Reichskriegflagge)* na stožáru velitelské věže ponorky. V prvních fázích války mohly ponorky plout na hladině, neboť letecké a námořní hlídky Spojenců je nebyly schopny ohrozit.

Bomby na Anglii

Na počátku války byla *Luftwaffe* v německé branné moci velmi populární. Dokázala snížit ztráty v pozemních oddílech, neboť se stačila přizpůsobit rychlosti válečných operací a v Hermannu Göringovi získala charismatického a nevyzpytatelného velitele. Vojenské letectvo, na rozdíl od armády a námořnictva, které přežily mírová jednání v roce 1918, začalo ve 30. letech budovat svůj věhlas z ničeho, především ze zájmu veteránů 1. světové války, z nichž mnozí byli Göringovi osobní přátelé. Všichni projevili obrovskou snahu vtisknout letectvu identitu a vybudovat tradice, takže navrhli nové vlajky, stejnokroje a odznaky. Mnohé z toho bylo poprvé uvedeno na veřejnost v březnu 1935, kdy Německo dalo světu vědět, jaké má letecké síly.

Britové rádi prohlašují, že to byli oni, kteří v roce 1940 vyhráli bitvu o Británii. Důvod k omezení leteckých útoků proti Anglii však nebyl v tom, že by došlo k „porážce" *Luftwaffe*, ale v tom, že se těžiště její aktivity přesunulo proti Sovětskému svazu, k plnění operace Barbarossa. Odborníci na nacistickou propagandu vytvořili na téma leteckých útoků proti Anglii pochodovou píseň „Bomby na Anglii" *(Bomben auf Engeland)*. Později se tíže války přehoupla na Německo a němečtí vojáci v poli se hořce ušklíbali: „Nedívej se na oblohu, náleží Spojencům." Nálety na Německo posunuly civilisty na frontovou linii a denní i noční stíhací esa *Luftwaffe* se mimoděk stávala novodobými hrdiny. Obsluhy protiletadlového dělostřelectva, radarů i světlometů, mezi nimiž se stále více místo mužů uplatňovaly ženy, byly odesílány na frontovou linii.

NA STR. 130 NAHOŘE: Svobodníkovi *(Gefreiter)*, vyznamenanému EK2, pomáhají do letecké kombinézy podšité beránkem. Žlutá barva jeho výložkek značí, že patří k létajícímu personálu nebo do parašutistické jednotky.

NA STR. 130–131 DOLE: Hermann Göring v čele slavnostní přehlídky důstojníků *Luftwaffe* v Berlíně v roce 1940. V přední řadě jsou čerstvě vyznamenaní nositelé Rytířských křížů, za nimi generálové vojenského letectva a v pozadí se dá rozeznat postava vysokého důstojníka RAD.

VLEVO NAHOŘE: Svobodník *(Gefreiter)* parašutistů vyzbrojený pistolí P.08 a samopalem MP.38, během tuhých bojů na Krétě v roce 1941.

NAHOŘE: Poddůstojníci *Luftwaffe* při předletové přípravě.

NA STR. 132 VLEVO NAHOŘE: Poddůstojnická čepice *Luftwaffe* se žlutou lemovkou letecké posádky nebo parašutistů.

VPRAVO NAHOŘE: Důstojnická čepice vz. 43 dobré kvality se stříbrnou lemovkou.

DOLE: Poddůstojnická čepice letního vzoru pro spojaře. Oblečení do extrémně teplého počasí se nosilo v Itálii, jižní Francii, dokonce i v některých částech Sovětského svazu, a také v severní Africe.

NA STR. 133 VPRAVO NAHOŘE: Tropická čepice *Luftwaffe* s vyšívaným označením, jež byla praktičtější než poddůstojnická čepice vlevo.

UPROSTŘED: Kvalitní čepice se štítkem důstojníka *Luftwaffe*.

DOLE: Světle zelené lemovky na této poddůstojnické čepici *Luftwaffe* znamenají, že majitel býval příslušníkem Říšského dozoru leteckého provozu.

Ke konci války nemohly být už mnohé perutě *Luftwaffe* nadále nasazovány a jejich příslušníci museli sloužit u pěších útvarů – což považovali za převelení do trestného oddílu.

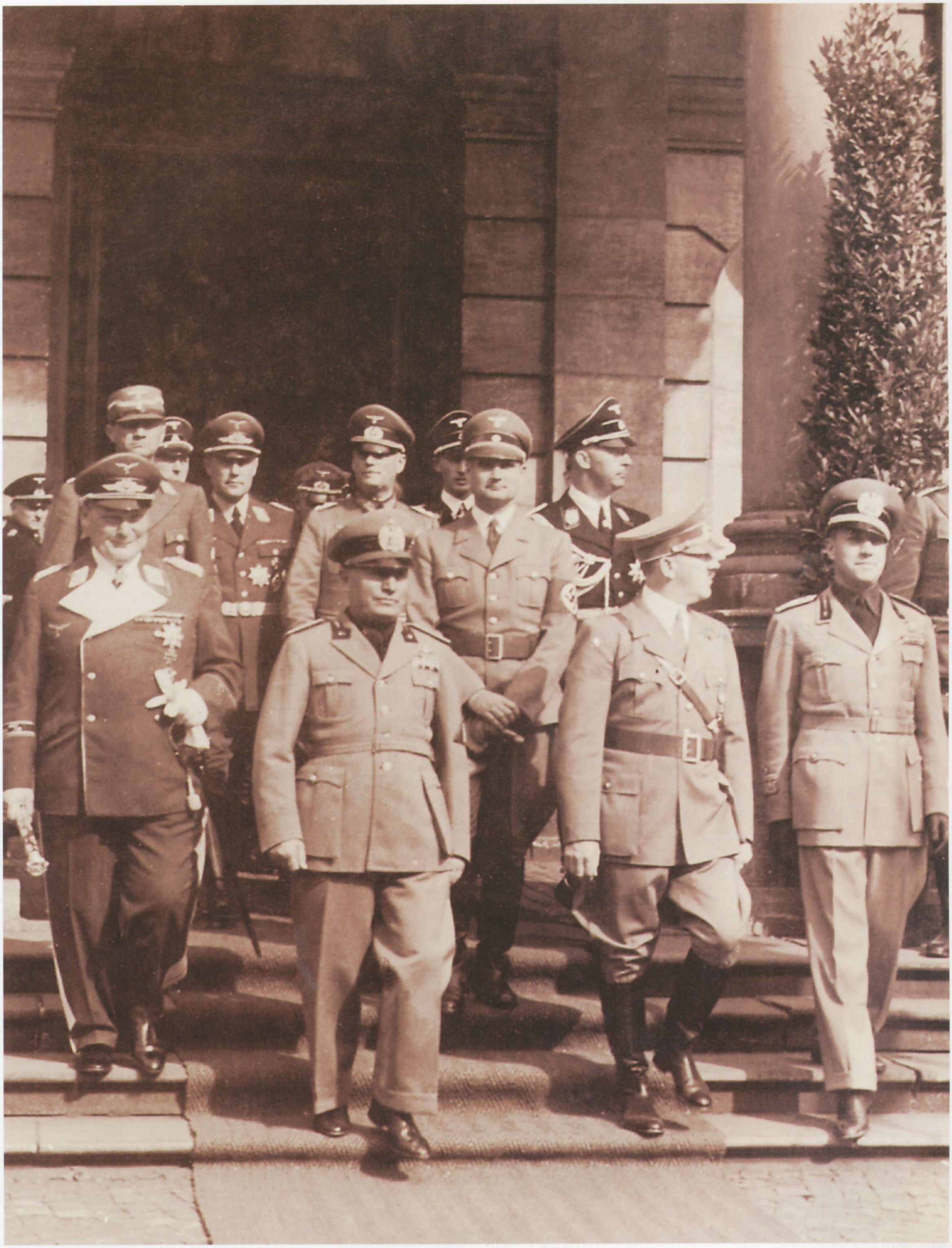

NAHOŘE: Říšský ministr Hermann Göring se svou manželkou Emmy Sonnemannovou a jugoslávskou princeznou Olgou při otevření Zlaté galerie Paláce Charlottenburg. Göring má slavnostní bílý stejnokroj stejně jako důstojníci SS a *Luftwaffe* v pozadí.

VLEVO: Hitler a Göring s rozdílným vkusem oblékání. Hitlerovi stačilo připnout si EK1 a Odznak za zranění, Göringovi *Pour le Mérite,* EK1 a Letecký pilotní odznak. Göring tu ještě nedosáhl plného počtu svých vyznamenání, takže jde pravděpodobně o rok 1938.

VPRAVO: Předválečná fotografie zachycuje Hermanna Göringa, Benita Mussoliniho, Adolfa Hitlera a hraběte Galeazza Ciana. Za nimi je ministr Rudolf Hess, říšský vedoucí SS Heinrich Himmler a polní maršál Wilhelm Keitel. Setkání se uskutečnilo krátce po podepsání smlouvy Osy Berlín–Řím v říjnu 1936. Mussolini i Ciano mají černé fašistické košile.

VLEVO: Hans-Ulrich Rudel, jediný nositel Rytířského kříže se zlatými dubovými ratolestmi, meči a brilianty, probírá s vrchním šikovatelem *(Oberfeldwebel)* Herschlem taktiku ničení tanků. Poddůstojník má Frontovou sponu pro bitevní letce *(Front-Spange für Kampfflieger)* pro posádku středních a těžkých bombardérů včetně střemhlavých bombardérů, spona je s přívěskem za 400 bojových letů) a EK1 na bundě. V ruce drží model sovětského tanku T34. Rudel ke konci války dosáhl 2 000 bojových letů a obdržel speciální sponu s číslem 2 000, zhotovenou z briliantů.

VPRAVO: Poddůstojníci *Luftwaffe* vypočítávají polohu během navigačních zkoušek.

DOLE: Vrchní šikovatel *(Oberfeldwebel)* s Rytířským křížem pózuje ve svém bombardéru Ju88. Je také držitelem EK1 a má sponu s přívěskem za 400 letů.

Sovětský svaz, Itálie a Německo vyzkoušely jako první použití kluzáků a parašutistických jednotek. V Německu přešly tyto útvary pod velení *Luftwaffe*. V současnosti je obtížné pochopit, jak slibně pro budoucnost se v roce 1940 jevili parašutisté – jejich stejnokroj i přínos pro bitevní pole vypadal jak ze science fiction. Se střemhlavými bombardéry a masami tanků vytvořili parašutisté mystiku bleskové války *(Blitzkriegu)*. Ke konci války byly parajednotky výjimečně použity pro boj na zemi. Jejich výkony byly vysoce hodnoceny.

Luftwaffe měla různé, umělecky zdobené kordíky a dýky. Göring obdivoval kordíky, jejichž podoba sahala zpět až do středověku, stejně tak i „současné“ výrobky. Důstojníci a vyšší poddůstojníci měli dýku s bílou rukojetí, stříbrným závěsníkem a orlici *Luftwaffe* na křížové záštitě zbraně. K zajímavostem patří to, že letecké posádky a příslušníci parajednotek měli útočné nože, které měly čepel zasunutou do rukojeti. Pokud se parašutista či pilot zapletl do nosných šňůr padáku, mohl se za pomoci vystřelovacího nože, ovládaného jen jednou rukou, osvobodit. Tento vzor nože se po válce znovu objevil ve výzbroji západoněmeckého Bundeswehru, s šedou plastikovou rukojetí místo dřevěné.

Německé letecké stejnokroje byly vyrobeny převážně v různých odstínech šedomodré barvy, jakou používala ke konci 1. světové války britská RAF. Podobně jako ostatní složky armády i *Luftwaffe* přijala barevné lemovky a výložky, aby bylo jasné, ke které části leteckých sil příslušník nebo příslušnice náleží. Zlatožlutá byla barvou leteckých posádek a parašutistů, červená protiletadlového dělostřelectva, hnědá spojařů a modrá zdravotníků. Bílá patřila pluku Hermann Göring, pěšímu a tankovému útvaru, který získal patronaci svého jmenovce. Palubní posádky měly výběr kombinéz a kožených kabátců. Jeden pilot *Luftwaffe*, sestřelený v roce 1944 nad Francií, ošálil představitele francouzského odboje, kteří ho zajali.

VLEVO: Orlice *Luftwaffe* na blůzu pro generály (1), výložka úmrlčí lebky příslušníka Tankové divize „Hermann Göring“ (2), výložky hejtmana *(Hauptmann)* z téže divize (3), četař dělostřelectva *(Obergefreiter)* z divize „Hermann Göring“ (4). Divize byla sice dobře vybavena a měla své úspěchy, bylo však přepychem zřídit a operovat s pozemním útvarem uvnitř vojenského letectva. Göringovým přáním bylo zažít, jak na začátku války *Luftwaffe* na sebe strhává něco slávy z pozemních sil. Na obrázku jsou dále výložky poručíka protiletadlového dělostřelectva *(Flakartillerie)* (5), hejtmana *(Hauptmann)* parašutistů nebo letecké posádky (6), nadporučíka *(Oberleutnant)* spojařů (7), plukovníka zdravotnictva (8) a vrchního palubního inženýra (9).

Předstíral, že je spojeneckým pilotem, neboť měl univerzální oblečení bojového pilota: koženou bundu, hedvábný šátek, šedé kalhoty a boty bez jediného zřetelného německého označení.

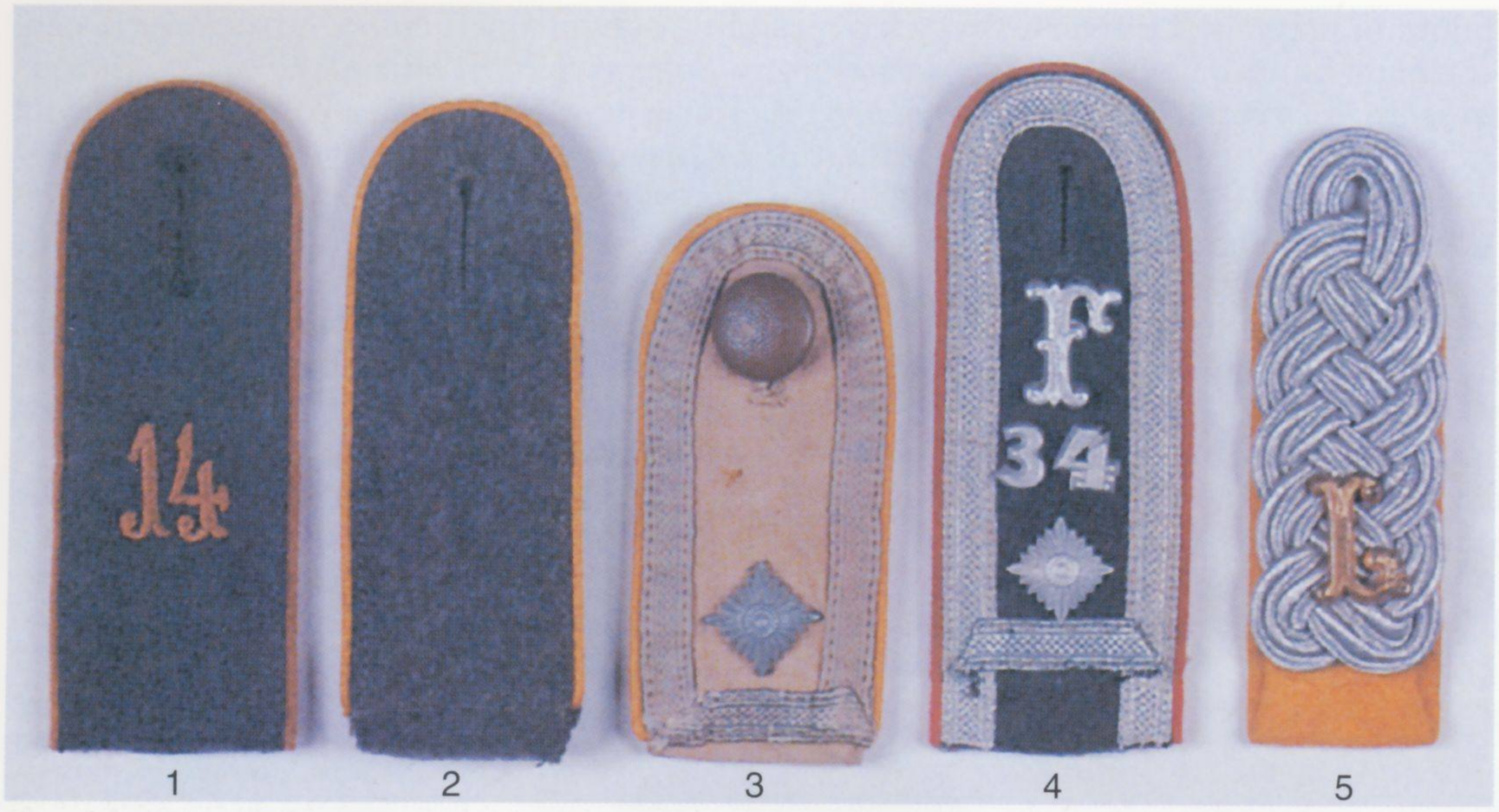
Hodnost byla vyznačena na výložkách, na nichž byl základem motiv letícího racka, i na náramenících, kde se dodržovala mnohem konvenčnější sestava hvězdiček a lemovek. *Luftwaffe* také zavedla hodnostní označení na rukáv maskovacího nebo ochranného teplého oblečení.

Německé pozemní mužstvo a letecké posádky měly kvalifikační odznaky se základním oválným věncem z dubových a vavřínových listů, doplněným „letícím" orlem v různých polohách. Podobně jako v armádě nosily posádky odznaky na levé straně blůzy pod Železným křížem. Časové podmínky pro udělení byly zkráceny, pokud byl člen posádky během operačního nasazení zraněn.

Postříbřený Letecký pilotní odznak *(Flugzeugführerabzeichen)* měl orla uprostřed věnce a byl vyráběn jak z textilu, tak z dracounu pro poddůstojníky i důstojníky. Tzv. dvojitý Letecký odznak pilota pozorovatele byl zaveden v roce 1936. Generálové *Luftwaffe* a zahraniční velitelé letectva byli odměňováni zlatým odznakem s brilianty. Posledním vyznamenaným byl v dubnu 1945 generálmajor Martin Harlinghausen. Hanna Reitschová, pozoruhodná zkušební pilotka, byla vyznamenána verzí zlatého odznaku s brilianty ve formě brože, kterou jí předal osobně Göring. Jiným zajímavým nositelem byl major SS (*Sturmbannführer*) Otto Skorzeny, k jehož zásluhám patřil kluzákový letecký výsadek, jímž byl v roce 1943 osvobozen Benito Mussolini z Gran Sasso.

VLEVO: Kvalifikační označení, která představovala odbornou přípravu v kombinaci s praxí a zkušenostmi, byla náležitě ceněna a patřila k respektovaným odznakům. Zleva doprava: správce náhradních dílů (1), zbrojíř (2), obsluha světlometů (3), vyšitý Letecký pilotní odznak (našívaný místo kovového) (4), vyšitý Letecký palubní odznak střelce a radisty (také v kovu) (5), Odznak parašutisty (6) a orlice *Luftwaffe*, která se nosila na pláštěnce (7).

VLEVO: Náramenník spojaře *Luftwaffe* (1), letce (2), šikovatele *(Feldwebel)* k tropickému stejnokroji (3), šikovatele 34. protiletadlového pluku (4), majora z instrukční letecké jednotky *(Lehrtruppe)* (5).

VLEVO DOLE: Vrchní šikovatel *(Oberfeldwebel)* z bojové letky s EK2 a Frontovou leteckou sponou.

VPRAVO: Letecká blůza vrchního šikovatele *Luftwaffe*, která byla původně zhotovena k nošení pod kombinézu. Byla krátká a s krytým zapínáním, které bránilo knoflíkům o cokoliv se zachycovat. Postranní kapsy byly na model přidány později, v roce 1940. Tuto oblíbenou součást oděvu bylo vidět na každém kroku, dokonce i na slavnostních shromážděních.

Blůza byla zhotovena pro příslušníka parašutického oddílu – má vyšívanou verzi Odznaku parašutisty spolu se stuhou EK2. Vojáci paraoddílů nosili blůzy pod svými polními kombinézami.

Letecký odznak pozorovatele *(Beobachterabzeichen)*, schválený v roce 1936, byl vyroben z bílého a šedého kovu. Orel pozorující kořist byl posunut poněkud vlevo. Odlišení „starým“ stříbrem dalo orlu vedle věnce křehkou a odlišnou podobu. Jako pilotní odznak mohl být i tento odznak vyšit hliníkovým dracounem na tkanině.

Letecký odznak palubního střelce a radisty *(Fliegerschützenabzeichen für Bordfunker)*, schválený v roce 1936, představoval snášejícího se orla, který v pařátech třímá čtyři blesky. Hákový kříž byl umístěn na základně věnce – odznak se také vyráběl ve vyšívané verzi na textilii se zlatým dracounem. Dosvědčoval, že člen posádky dokončil výcvik a absolvoval minimálné pět operačně bojových letů.

Letecký odznak palubního střelce a mechanika *(Fliegerschützenabzeichen für Bordschützen u. Bordmechaniker)* byl schválen v roce 1942 a podobal se odznaku radisty a střelce, ale bez blesků. Pro nedostatek materiálu tvorba těchto odznaků v průběhu války pozvolna upadala.

Vojenští piloti kluzáků byli odměňováni odznakem se vzlétajícím orlem na věnci a s hákovým křížem na jeho základně. Tento Plachtařský pilotní odznak *(Segelflugzeugführerabzeichen)* byl schválen v prosinci 1940 a vyráběl se z hliníku.

Letecký pamětní pilotní odznak byl zaveden v roce 1936 pro bývalé letecké posádky. Piloti 1. světové války měli právo si připnout odznak představující orla sedícího se svěšenými křídly ve věnci z dubového listí nad hákovým křížem.

Nejprovokativnějším z odznaků *Luftwaffe* byl rozhodně Odznak parašutisty *(Fallschirmschützenabzeichen)*. Znázorňoval střemhlav padajícího orla s hákovým křížem v pařátech na věnci z dubového a vavřínového listí. Kvalifikovat se na jeho získání znamenalo absolvovat školu parašutistů v Stendalu, ukončit úspěšně výcvik a provést šest seskoků. Aby si nositel udržel na odznak právo, musel si každý rok obnovit kvalifikaci. V roce 1944

NAHOŘE: Stejnokroj poddůstojníka divize „Hermann Göring“. Má leteckou blůzu, čepici vz. 43, Odznak pozemního boje letectva a černý Odznak za zranění.

VLEVO: Generál-plukovník Wolfram baron von Richthofen, expert na taktiku boje střemhlavých bombardérů, v roce 1942 při poradě v Rusku. V jeho přítomnosti jsou dva nositelé Rytířských křížů. Nadporučík vlevo má navíc Německý kříž, EK1 a EK2 a Frontovou leteckou sponu. Starší důstojník má Pilotní odznak a Železné kříže 1. tř. z obou světových válek.

VPRAVO: Plukovník Ernest Udet v původním modelu stejnokroje *Luftwaffe* před rokem 1935, bez orlice na blůze a s malou orlicí na čepici. Jeho vyznamenání jsou z 1. světové války.

Hitler

VLEVO NAHOŘE: Služební stejnokroj poddůstojníka *(Unterofficier) Luftwaffe* s EK1 a Odznakem parašutisty.

NAHOŘE: Blůza vz. 40 s čepicí vz. 43 dělostřelce z jednotky protiletadlového dělostřelectva *(Flak)*. Na blůze je Protiletadlový dělostřelecký odznak letectva a Plachtařský odznak NSFK 1. tř.

VLEVO: Manžetové pamětní pásky perutí *Luftwaffe*, jedné stíhací a dvou bombardovacích. Pojmenování je podle leteckých es z 1. světové války. Tato tradice je obdobná jako pojmenování lodě podle slavného admirála.

VLEVO: Manžetová pamětní páska pluku „General Göring“ (1), který byl v září 1935 převelen k *Luftwaffe* ze Zemské policejní skupiny *(Landespolizeigruppe)* „General Göring“. Důstojnická manžetová pamětní páska divize „Hermann Göring“ (2), která byla zavedena v květnu 1942 v důsledku rozšíření pluku. Manžetová pamětní páska operací v Africe (3), která byla v únoru 1942 schválena pro *Luftwaffe*.

VLEVO DOLE: Pilot *Luftwaffe* je měřen pro výstrojní účely. Má na sobě jednodílnou kombinézu, na kterou si připevní padák a záchrannou vestu.

se požadavky zmírnily u zdravotního, správního i administrativního personálu, kterému stačilo k nošení odznaku absolvovat jeden seskok. Původní odznak měl zlatobronzového orla a stříbrný věnec. Za války se materiál změnil, ale barvy byly zachovány. Verze z tkaniny se začala vyrábět v roce 1937 a byla určena na kombinézy pro seskoky. *Luftwaffe* měla velký výběr frontových leteckých spon, které vyznačovaly specifický charakter nositele – letec bojových a střemhlavých letadel, denní nebo noční bojový letec, letec výzvědného letadla. Spona také naznačila, jak dlouho už pilot létá oblohou, která se stávala víc a víc nepřátelskou.

V lednu 1941, po bitvě o Anglii, schválil Göring frontové letecké spony. Piloti, pozorovatelé, zaměřovači bomb, radisté, palubní mechanici, palubní letečtí střelci, váleční dopisovatelé i palubní inženýři, všichni mohli být sponami vyznamenáni. Měly podobu vavřínového věnce se symbolem uprostřed a dubovými listy ve tvaru křídel. Od roku 1942 mohl být pod sponu připevněn přívěsek, který udával počet válečných vzletů. Původně byly udělovány tři druhy spon, bronzová za 20, stříbrná za 60 a zlatá za 110 operačních letů. Přívěsky označovaly 500 dopravních nebo stíhacích letů, 400 střemhlavých náletů nebo pozemních útoků, 300 bombardovacích náletů a 250 průzkumných nebo nočních stíhacích vzletů. Jak válka postupovala, bylo udílení spon dále rošiřováno a modifikováno. Frontová letecká spona pro bitevního letce měla šíp mířící k zemi. Spony pro posádky těžkých, středních a střemhlavých bombardérů měly okřídlenou bombu směřující na zem. Spony pro posádky výzvědných, záchranářských a meteorologických letadel měly hlavu orla hledícího doleva. Dopravní a kluzákové letky měly orlici *Luftwaffe* letící doleva, denní bojoví letci okřídlený šíp směřující dolů. Noční dálkoví bojoví letci měli okřídlený

NA STR. 146 NAHOŘE: Čepice s letním dýnkem letecké posádky nebo poddůstojníka parašutistů.

VLEVO DOLE: Odznak pozemního boje letectva *(Erdkampfabzeichen der Luftwaffe)* byl udělován za přímý pozemní střet.

VPRAVO DOLE: Parašutisté v Narviku přistáli až za norskou sněžnou čáru a bojovali po boku německých horských myslivců a námořníků, kteří byli nuceni operovat jako pozemní jednotky.

VPRAVO: Čestný pohár za mimořádné výkony v letecké válce *(Ehrenpokal für besondere Leistung im Luftkrieg)*. Nešlo sice o osobně nositelné vyznamenání, byla to však odměna za statečnost určená letcům, kteří obdrželi EK1, ale jejichž činy si nezasluhovaly Německý kříž nebo Rytířský kříž. Tento pohár byl předán nadporučíkovi Horstu Lohemu v roce 1942 za průzkumné lety.

šíp směřující dolů, uvnitř černého věnce, noční stíhači okřídlený šíp směřující vzhůru v černém věnci a konečně pro bitevní letce podporující pozemní útoky spona se zkříženými meči ve věnci, která byla schválena v roce 1944.

Podobně jako armáda a válečné loďstvo měla i *Luftwaffe* mnoho válečných odznaků. Protiletadlový dělostřelecký odznak letectva *(Flak-Kampfabzeichen der Luftwaffe)* znázorňoval protiletadlové dělo ráže 88 mm ve vysokém náměru uprostřed věnce z dubového listí a s orlicí *Luftwaffe* nahoře. Odměněny byly obsluhy baterií, které sestřelily dostatečný počet nepřátelských letadel a dosáhly při něm 16 bodů. Odznak byl založen v roce 1941 a mohl být také získán baterií, která bojovala ve třech vítězných pozemních akcích, při nichž využila vysoce výkonného děla ráže 88 mm i jako protitankové zbraně.

Odznak pozemního boje letectva *(Erdkampfabzeichen der Luftwaffe)* byl založen Göringem v roce 1942. Měl matně stříbrný věnec z dubového listí, na vrcholu s orlicí *Luftwaffe* a mrakem, z něhož vyšlehoval blesk. Odznakem byli odměňováni příslušníci divize „Hermann Göring" a protiletadlové baterie, které plnily úkoly pozemní jednotky. K získání odznaku se musel voják aktivně účastnit tří samostatných pozemních akcí. V průběhu války pak byly odznaky doplněny o číslice 25, 50, 75 a 100.

Stejně jako v armádě byla i v *Luftwaffe* zavedena Spona za boj zblízka, která měla orlici *Luftwaffe* nad zkříženým granátem a bodákem ve věnci z dubového listí, po stranách lemovaným dubovými křídly. Udělována byla ve třech třídách tř. I za 15 dní v přímém střetu, tř. II za 30 dní a tř. III (zlatá) za 50 dní. První poddůstojník obdržel sponu ve zlatě v lednu 1945.

V listopadu 1944, v téže době, kdy byl založen číslovaný Odznak pozemního boje letectva, byl také potvrzen Tankový bojový odznak letectva *(Panzerkampfabzeichen der Luftwaffe)*. Uděloval se ve dvou stupních: buď stříbrný nebo černý věnec z dubového listí, nahoře s matně stříbrnou orlicí *Luftwaffe* a tankem uprostřed. Stříbrný, byl určen pro tankovou osádku a zdravotníky, kteří byli v akci po tři jednotlivé dny. Černý byl pro pancéřové granátníky, bojový průzkum a zdravotníky, kteří byli v akci po tři jednotlivé dny. Odznaky měly na základně vyznačeny v rámečku počty 25, 50, 75 nebo 100.

Námořní bojový odznak letectva *(Seekampfabzeichen der Luftwaffe)* byl založen v listopadu 1944 pro záchranářská letadla operující pod velením *Luftwaffe*. Uvnitř oválného věnce z dubového listí byla nakloněná loď s dýmajícím komínem. Posádka se pro udělení kvalifikovala v případě, kdy měla odslouženo 60 dní (10 hodin na moři se počítalo za den) v Severním, Středozemním, Egejském nebo Černém moři.

Luftwaffe i Hermann Göring měli různé typy vlajek nebo standard. Jako říšský ministr dopravy měl Göring svou velitelskou vlajku, která měla červené pole se stříbrným vavřínovým věncem se stylizovanými křídly. Na líci měla vlajka černou říšskou orlici a na rubu hákový kříž. Pod každým z věnců byl kříž řádu *Pour le Mérite*. Bílé, černě ohraničené paprsky se rozšiřovaly do rohů a v každém z rohů byla orlice nebo hákový kříž. Když se v roce 1935 stal Göring nejvyšším velitelem vojenského letectva, přijal standartu s orlicí *Luftwaffe* uprostřed, kříž *Pour le Mérite* zůstal pod věncem. Na pozdější verzi přidal ještě zkřížené maršálské hole.

Běžný prapor útvaru *Luftwaffe* se držel armádní tradice a využil barvu druhů vojsk *(Waffenfarbe)* jako barvu listu. Na rubu měl prapor vavřínový věnec, v němž byla umístěna charakteristická letící orlice *Luftwaffe*. Bílé, černě lemované paprsky směřovaly do rohů listu a v každé z nich byl černý hákový kříž. Na líci byl Železný kříž uvnitř věnce z dubového listí.

VLEVO: Polní čepice-lodička příslušníka *Luftwaffe* s důstojnickým lemováním.

VLEVO DOLE: Žlutá korouhvička *Luftwaffe* se nosila na tzv. žerdi se zvonkohrou *(Schellenbaum)*. Líc připomínal prapor perutě nebo pluku. Rub však prozrazoval, že patřil leteckému velitelství ve Schweinfurtu.

VPRAVO: Čepice se štítkem zaměstnance ministerstva letectví v Berlíně. Červená barva lemovky a okolku dokazuje, že pracoval spíše ve vedlejší budově než na samém ministerstvu.

DOLE: Přílba vz. 43 s výsostným označením *Luftwaffe*. Přílby stejně jako ochranné masky patřily ke standardní výstroji všech oddílů říšské branné moci. Nejběžnějším obrázkem příslušníků *Luftwaffe* v přílbách byly obsluhy protiletadlových děl bránících Říši a okupovaná území.

VPRAVO DOLE: Plamen na vozidlo, pravděpodobně pro Německý svaz leteckých sportů *(Deutsche Luftsports Verein)*.

Železný kříž

Řád nošený na hrdle nebo na prsou ve tvaru tlapatého kříže, udělovaný za statečnost na válečném poli, se datuje od doby pruské účasti v napoleonských válkách. Ve 2. světové válce se Železný kříž *(Eisernes Kreuz)* stal vzorovým měřítkem uznání, od nejnižšího Železného kříže 2. třídy (EK2) až po oblačnou výši Rytířského kříže Železného kříže se zlatými dubovými listy, meči a brilianty *(Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Goldenem Eichenlaub, Schwerten und Brillianten)*. Jako jedinému byl v lednu 1945 tento Rytířský kříž předán pilotu plukovníkovi Hans-Ulrichu Rudelovi osobně Hitlerem.

Válečný záslužný kříž *(Kriegsverdienstkreuz)*, za zásluhy při vedení boje a službu mimo přímý boj, byl založen v roce 1939. Byl udělován ve dvou třídách, s meči nebo bez nich. Druhá třída byla z bronzu a nosila se na náprsní stuze. První byla ze stříbra a nosila se jako připínací kříž na hrudi. Válečný záslužný kříž s meči byl za statečnost nebo za služební zásluhy. Jedním z nositelů byl Angličan William Joyce, známý spíše jako „Lord Haw-haf", který byl v září 1944 odměněn Válečným záslužným křížem 1. tř., a to za své propagandistické rozhlasové relace určené Anglii. Prvním nositelem kříže 1. tř. byl dr. Gustav Krupp von Bohlen und Halbach.

Téměř současně se zavedením Železného kříže vznikl v roce 1940 Rytířský kříž Válečného záslužného kříže

VLEVO: Velkokříž Železného kříže (1), Rytířský kříž Železného kříže s dubovými listy (2), Rytířský kříž Železného kříže (3), spona 2. světové války k Železnému kříži 1. tř. 1. světové války (4), spona 2. světové války k Železnému kříži 2. tř. 1. světové války (5), Železný kříž 1. tř. (6) a Železný kříž 2. tř. (7).

NA STR. 151 VLEVO NAHOŘE: Železný kříž 1. tř. se sponou 1939 k Železnému kříži 2. tř. z roku 1914.

VPRAVO NAHOŘE: Stříbrný Válečný záslužný kříž 1. tř. s meči za statečnost – verze bez mečů byla určena i civilistům.

VLEVO DOLE: Plukovník Hans-Ulrich Rudel v kokpitu MeBf109. Na jeho hrdle je možné spatřit Rytířský kříž s dubovými ratolestmi.

VPRAVO DOLE: Generál Franz Xavier Ritter von Epp, meziválečný nacionalistický politik a zakladatel Dobrovolnického sboru *(Freikorps)*, který v mnohém razil cestu nacismu. Má „Modrého Maxe" a také další vyznamenání z 1. světové války. Říšská koruna a „W" jsou patrné na jeho EK1.

(Ritterkreuz des Kriegsverdienstkreuz). Vyroben byl ze stříbra a nosil se na náhrdelní stuze. Mohl jím být odměněn jen současný držitel Válečných záslužných křížů I. a II. Během války jich bylo uděleno jen 118 s meči a 137 bez mečů. Čestná stuhová spona *(Ehrenblattspange)* byla stuha a spona, která se nosila na blůze v druhé knoflíkové dírce. Byla určena mužům, kteří už získali Železné kříže 1. a 2. třídy, s cílem dále je významně odlišit. Přestože tři druhy branné moci užívaly stuhu Železného kříže, spony byly jiné: armáda měla čtvercový hákový kříž uprostřed dubového věnce, námořnictvo kotvu s hákovým křížem a *Luftwaffe* svou charakteristickou letící orlici. V armádě bylo uděleno na 4 556 spon a předpokládá se, že 30 000 jich bylo předáno *Luftwaffe*.

Válečný řád Německého kříže *(Kriegsorden des Deutschen Kreuzes)*, založený v roce 1941, nebyl typologicky křížem a ani nenavazoval na Železné kříže. Byla to osmicípá hvězda, která mohla být dokonce vyrobena z tkaniny a našita na blůzu. V kovové podobě měla na reverzu sklopnou jehlici a na líci ve zlatém nebo stříbrném vavřínovém věnci černý hákový kříž. Kritériem pro udělení byla statečnost nebo služební zásluhy převyšující Železný kříž 1. tř., nedostačující však pro Rytířský kříž k Železnému kříži. Řád měl zajímavé umístění na pravé straně blůzy na rozdíl od Železného kříže 1. tř. a dalších válečných vyznamenání a odznaků za zásluhy. Stříbrný Německý kříž mohl být udělen za řádnou vojenskou službu užitečnou pro válečné úsilí. Ve zlatě byl Německý kříž udělován výhradně za bojové úspěchy. Oba kříže mohly být nošeny současně, přičemž zlatý měl přednost. Ke konci války bylo rozděleno na 30 000 zlatých Německých křížů – 17 000 v armádě a v řadách *Waffen-SS* – a překvapivě pouze 1 200 stříbrných, z nich pak 900 získala armáda a *Waffen-SS*.

Železný kříž 2. třídy (EK2, *Eisernes Kreuz 2. Klasse)*, byl založen 1. září 1939 za významné statečné činy. Kříž byl vzhledově podobný dřívějšímu císařskému vyznamenání, ale měl uprostřed hákový kříž místo dubových listů a datum 1939 na dolním ramenu kříže. Na sklonku války bylo celkem uděleno 2 300 000 EK2 a spon k EK2 1914. Pokud byly nošeny společně, byla spona 1939 k Železnému kříži 1914 připevněna na stuze do druhé knoflíkové dírky.

Železný kříž 1. třídy vzhledově odpovídal EK2, ale měl na zadní straně sklopnou připínací jehlici a nosil se uprostřed levé horní kapsy. Za 3–5 hrdinských činů bylo EK1 a sponou 1939 k EK1 1914 odměněno 300 000 mužů ve zbrani.

Rytířský kříž Železného kříže *(Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes, známý spíše jako Ritterkreuz)*, byl založen

NA STR. 152 VLEVO: Polní maršál Friedrich Erich von Lewinsky von Manstein, který byl dekorován Rytířským křížem a také císařským EK2 se sponou a EK1 se sponou z 2. světové války. Nad kapsou má i rumunský řád Michala Udatného 3. tř.

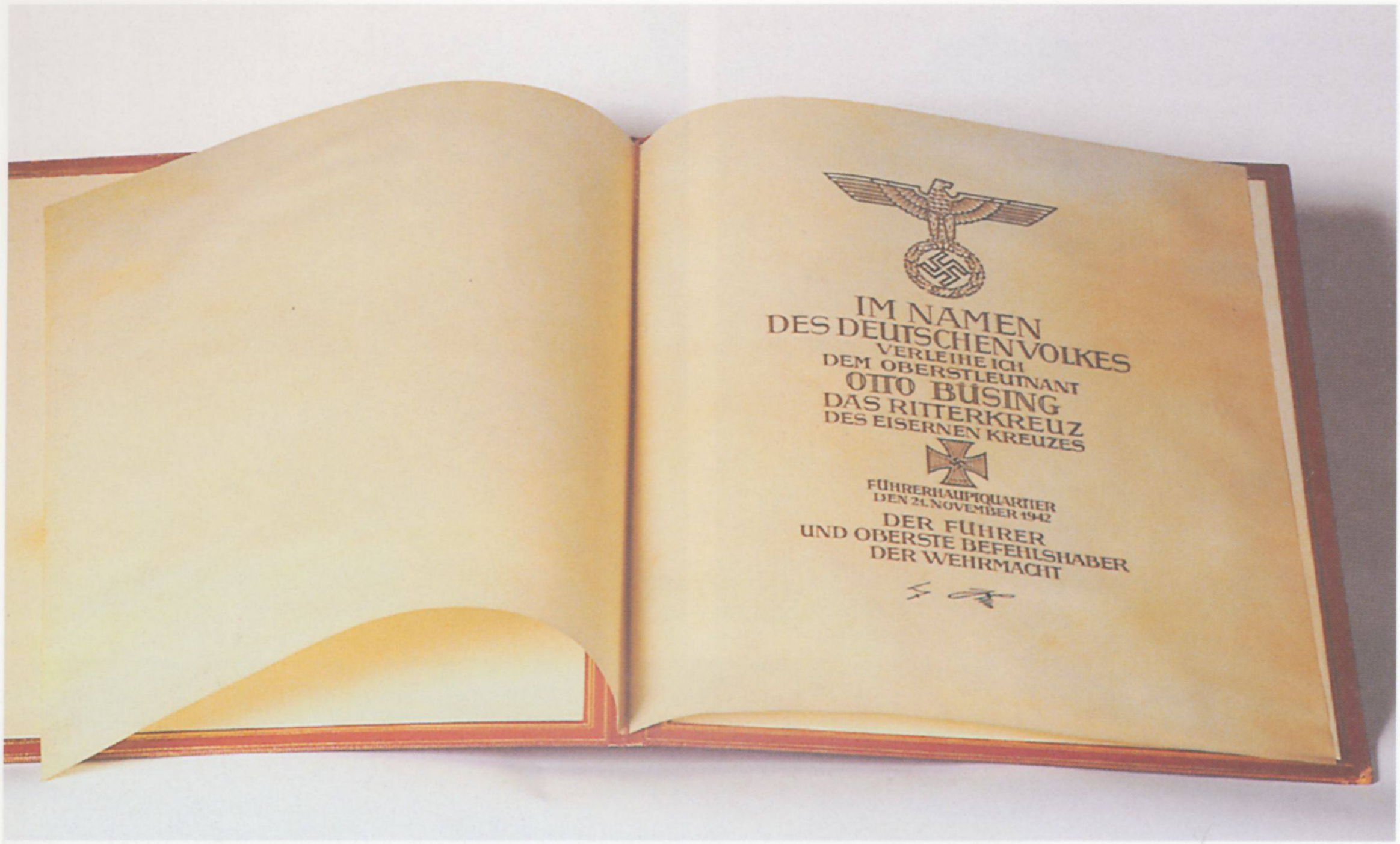
VPRAVO: Adolf Galland, druhý pilot, který obdržel Rytířský kříž s dubovými listy a meči. Na blůze má Letecký pilotní odznak a Frontovou leteckou sponu pro stíhače.

NAHOŘE: Vyšívaná dracounová hvězda zlatého Německého kříže, která byla na bojovém oblečení praktičtější.

NAHOŘE VPRAVO: Železný kříž 1. třídy (EK1) – připínací.

VPRAVO: Rudel, v hodnosti hejtmana, s Rytířským křížem a dubovými listy, se svým palubním střelcem, který má Německý kříž.

NAHOŘE: Udílecí dekret k Rytířskému kříži; od roku 1939 do 1942 byl psán na bílý pergamen ručně. Hitlerův podpis byl někdy jen reprodukcí, ale pokud čas dovolil, šlo o originál.

VLEVO: Červené kožené desky na udílecí dekret Rytířského kříže.

VPRAVO NAHOŘE: Spona 1939 k císařskému Železnému kříži 1. tř.

VPRAVO: Pravděpodobně poslední, ale rozhodně nejmladší nositel jednoho z 20 milionů udělených Železných křížů. Tito členové Hitlerovy mládeže obdrželi vyznamenání v březnu 1945 ve Vůdcově hlavním stanu *(Führerhauptquartier)*.

v září 1939. Byl o málo větší než EK1 nebo EK2 a měl rámování ze skutečného stříbra. Kritéria pro jeho udělení se různila – *Luftwaffe* zřídila bodový systém, válečné loďstvo oceňovalo podle potopené tonáže a armáda stanovila jako předpoklad opakované a stálé statečné chování v boji nebo v případě vyššího důstojníka příkladné velení ve větší operaci. Jako EK1 nebo EK2 mohl být i RK udělen příslušníku neněmecké národnosti. Rytířský kříž se zavěšoval na hrdlo a nositelé, pokud byli v poli, ho často zaměňovali za EK2. Vyznamenaný někdy neobdržel plnou délku černobíločervené stuhy, a tak byl RK na krku zabezpečen různými prostředky. Piloti *Luftwaffe* dávali přednost spojení obou konců stuhy pomocí dívčí podvazkové gumy.

Závěsné dubové listy, symbol převzatý z řádu *Pour le Mérite* z období 1. světové války, byl na RK přidán v červnu 1940. Prvním vyznamenaným byl v roce 1940 generál Eduard Dietl za boje o Narvik. V roce 1941 byly k dubovým listům přidány meče. Během války dostalo RK jen 159 osob. Nakonec byly přidány v červnu 1941 i brilianty a jimi se stanovila definitivní posloupnost tohoto řádu. Takto upravených RK bylo uděleno jen 27. První z nich

obdržel Werner Molders, eso *Luftwaffe*. Jediným příkladem vyznamenaného Rytířským křížem Železného kříže se zlatými dubovými listy, meči a brilianty byl plukovník Rudel za své výkony proti sovětským tankovým jednotkám. Velkokříž (1939) byl vyroben pouze jediný, a tím byl vyznamenán Göring za velení vojenskému letectvu při tažení na Západ v roce 1940. Ve skutečnosti šlo o zvětšeninu Rytířského kříže.

Když v roce 1945 válka končila sebevraždou Hitlera v Berlíně, celá nacistická struktura se začala hroutit. Uctívané hodnoty, vyznamenání i ozdobné předměty se staly pro majitele nepříjemnou zátěží. V zimě 1945 se za cigarety platilo místo bezcennými říšskými markami také medailemi. Odvaha nakonec našla své ocenění.

VLEVO: Na terase letního zátiší Orlího hnízda *(Adlers Horst)* v Obersalzburgu rozmlouvá Josef („Sepp“) Dietrich, který se vypracoval ze šoféra a osobního strážce (viz str. 17) na generála Zbraní SS *(Obergruppenführer Waffen-SS)* a získal Rytířský kříž s meči a dubovými listy. Zajímavé je, že mezi jeho vyznamenáními je i odznak pilota. Dietrich, který sloužil už v 1. světové válce, má dvojitou lištu se stužkami vyznamenání. Na pravé kapse má speciální stuhu Řádu krve *(Blutorden)*.

NAHOŘE: Po úspěšném skončení operace proti belgické pevnosti Eben Emael přijímají důstojníci pluku padákových myslivců od Hitlera Rytířské kříže. Uprostřed skupiny je plukovník Witzig, který jednotce velel. Všichni jsou oblečeni do parašutistických bojových kombinéz.

VPRAVO: Polní maršál Erwin Rommel v tropickém stejnokroji a s Rytířským křížem s meči a dubovými listy. Jeho *Pour le Mérite* není vidět, ale má řadu stužek na liště včetně vyznamenání za službu v obou světových válkách.

Rejstřík

(čísla stránek kurzivou se vztahují k ilustracím)

Africká hvězda 112
Afrika 25, 81, 112, *118*, *133*
Afrikakorps 59, 119
Allgemeine-SS 10, *97*
Allgemeines Sturmabzeichen viz Všeobecný útočný odznak
Almeira 81
Ardeny 45
armáda
  britská 119, 123
  Ruská osvobozenecká *112*
  sovětská 119
  USA 45, 119, 123
  Vlasovova *112*
Armádní skupina Střed *106*
Arménie *112*
Ázerbájdžán *112*

Bad Godesberg 19
Balkán 25
Balkánský pamětní štítek 119
Bamberg 11
Bandenkampfabzeichen viz Protipartyzánský bojový odznak
Barajas 79
Belgie *28*, 45
Beobachterabzeichen viz Letecký odznak pozorovatele
Bergmütze viz čepice horská
Berlín *8*, 10, 11, *13*, 17, 19, 20, 23, *24*, *28*, *34*, *42*, *47*, *51*, *78*, 79, *131*, *149*, 157
BeVo 32, *33*
Bezpečnostní policie (SIPO) *67*
Bismarck, Otto von 18
bitva o Británii 130
blesková válka 82, 137
Blitzkrieg viz blesková válka
Blomberg, Werner von 19, 21, *28*
Blutorden viz Řád krve
blůza
  armádní 87
  Luftwaffe 140
  tankistická 90, *95*
  3. tankové divize SS „Totenkopf“ *97*
  vz. 34 *84*
  vz. 37 *90*
  vz. 43 *84*, *78*, *102*, *106*, *110*
  vz. 40 *144*
  Waffen-SS 97
Bock, Fedor von *106*
Bojový odznak malých námořních skupin 121
Branný odznak SA 54
Brauchitsch, von 92
Brest *74*, 123
Brusel *69*
Buckeberg *17*
Bund Deutscher Mädel viz Svaz německých dívek
Bundeswehr 137

Celní stráž 69
Ciano, Galeazzo *37*, *134*

čepice *41*, *52*, 63, *90*, *147*
  Allgemeine-SS 97
  armádního kaplana *116*
  Bezpečnostní služby *97*
  DAK *118*
  horská *87*
  letního vzoru pro spojaře *133*
  Luftwaffe 118, *133*, *149*
  námořnická *127*, *128*
  Německého svazu leteckých sportů *56*
  Německých říšských drah *66*
  NSDAP *52*
  pěchoty *115*
  policejní *66*
  polní 83, *87*, *90*, *98*, *116*
  Řádového hradu *52*
  Říšské pracovní služby *56*
  SA *52*, 61
  SS *10*, *116*
  tankistická *88*
  Technické záchranné služby *66*, *70*
  tělesné stráže SS „Adolf Hitler“ *95*
  tropická *Luftwaffe 118*
  válečného loďstva *125*
  vz. 43 *87*, *100*, *142*, *144*, *133*
  Waffen-SS 97
  zaměstnance ministerstva letectví *149*
  zdravotní služby *114*
Červený kříž 73
Československo 21, *44*, 72
Čestná stuhová spona 152
Čestné vyznamenání Celní stráže 69
Čestné vyznamenání důlní záchranářské služby 72
Čestný kord SS *110*
Čestný kříž německé matky *38*, 39
Čestný odznak
  Červeného kříže 73
  Hitlerovy mládeže 43
  protiletecké obrany 65
  západního valu *110*
Čestný pohár za mimořádné výkony v letecké válce *147*
četnictvo horské 63

DAF viz Německá pracovní fronta
Dachau 50
DAK viz *Afrikakorps*
Damenkreuz viz Dámský kříž
Dámský kříž 73
Dánsko 119
Danzig viz Gdaňsk
DDAC viz Německý automobilový klub
dekret k Rytířskému kříži *154*
Demjansk 112
Demjanskchild viz Demjanský pamětní štítek
Demjanský pamětní štítek 112, *115*
Den na paměť hrdinů *8*
Der Deutsche Automobil Club viz Německý automobilový klub
Deutsche Arbeiterpartei viz Německá dělnická strana
Deutsche Arbeitsfront viz Německá pracovní fronta
Deutsche Jägerschaft viz Spolek německých myslivců
Deutsche Jungmädel 39
Deutsche Jungvolk 38, 39, 47
Deutsche Luftsport Verein viz Německý svaz leteckých sportů
Deutsche Reichsbahn viz Německé říšské dráhy
Deutsches Reichsabzeichen für Leibesübungen viz Německý říšský tělovýchovný odznak 54
Deutschland, křižník 78, *78*, 81
Dienstauszeichnungen der NSDAP viz Služební stranické vyznamenání
Dienstauszeichnungen für den Reichsarbeitsdienst viz Vyznamenání za službu v Říšské pracovní službě 56
Dietl, Eduard 155
Dietrich, Josef (*Sepp*) *17*, 19, *21*, 32, *157*
divize
  11. Dobrovolnická divize pancéřových granátníků SS Nordland 23
  3. tanková divize „Totenkopf“ *90*
  12. tanková divize SS „Hitler Jugend“ 44–45
  13. horské divize SS „Handžár“ *98*, *100*
  23. Chorvatská divize „Kama“ *100*
  Freiwilligen-Panzer-Grenadier-Division-SS „Nordland“ 23
  Jezdecká divize SS „Florian Geyer“ *97*
  Policejní granátnicka divize Zbraní SS *83*
  Tanková divize „Hermann Göring“ *138*
  Tanková divize „Grossdeutschland“ *84*
DJM viz *Deutsche Jungmädel*
DJV viz *Deutsches Jungvolk*
Dněpropetrovsk *69*
DNVP viz Německá národní lidová strana
Dobrovolnická brigáda *(Freikorps Brigade)* 23
Doenitz, Karl *128*
Domobrana 57
Dortmund *24*
Drexler, Anton 8
Dunkirque 119
dýka 40, 67, 72
  Luftwaffe 137
  RLB *63*
  SA *34*, 49, 59
  SS *28*, *34*, 36
  TeNo 65
  vz. „Holbein“ *13*

Eben Emael *157*
Eckart, Dietrich 8
Edelweiss viz odznak protěže
Ehrenblattspange viz Čestná stuhová spona
Ehrenkreuz der Deutschen Mutter viz Čestný kříž německé matky
Ehrenpokal für besondere Leistung im Luftkrieg viz Čestný pohár za mimořádné výkony v letecké válce
Ehrenstandarte viz standarta čestná
Eicke, Theodor 20
Eifel 40
Einheitsfeldmütze 1943 viz čepice vz. 43
Eisernes Kreuz viz Železný kříž
EK1 viz Železný kříž 1. tř.
EK2 viz Železný kříž 2. tř.
Epp, von Franz Xavier *150*
Erdkampfabzeichen der Luftwaffe viz Odznak pozemního boje letectva
Erinnerungs Medaille für die Spanischen Freiwilligen im Kampf gegen den Erinnerungs Medaille Bolschewismus viz Pamětní medalie pro španělské dobrovolníky v boji proti bolševismu

Fallschirmschützenabzeichen viz Odznak parašutisty
Feder, Gottfried 8
Feldgendarmerie viz polní četnictvo
Feldmütze viz čepice polní
film 11, *28*, 42, 44, 55
FLAK viz protiletadlové dělostřelectvo
Flak-Kampfabzeichen der Luftwaffe viz Protiletadlový dělostřelecký odznak letectva
Fliegerkorps 8 viz sbor 8. letecký
Fliegerschützenabzeichen für Bordfunker viz Letecký odznak palubního střelce
Fliegerschützenabzeichen für Bordschützen u. Bordmechaniker 142
Flotten-Kriegsabzeichen viz Válečný flotilový odznak
Flugzeugführerabzeichen viz Letecký pilotní odznak
Francie *21*, 25, *28*, *67*, *80*, 81, Francie *105*, *133*
Franco, Bahamode, Francisco 78
Frauenkreuz viz Ženský kříž
Freikorps 8
Freikorps Brigade viz Dobrovolnická brigáda
Friedrich Wilhelm III. 39
Fritsch, Werner von 21, *28*
Front-Spange für Kampfflieger viz Frontová spona pro bitevní letce
Frontová letecká spona *140*, 142, *142*
Frontová letecká spona pro stíhače *153*
Frontová spona pro bitevní letce *137*
Frontová spona válečného loďstva 120

Galland, Adolf *153*
Gdaňsk *(Danzig)* 11
Gebirgsjäger Edelweiss viz protěž *87*
Geheime Staatspolizie viz Tajná státní policie
Gestapo viz policie Tajná státní policie
Gneisenau, bitevní loď 123
Goebbels, Josef 10, 11, *13*, 19, 20, *21*
Göring, Hermann 9, 11, 17, 19, 21, *28*, 32, *33*, 36, *37*, 72 130, *131*, *134*, 137, *138*, 139, 147, 148, 157,
Goslar *19*
GrubenwehrEhrenzeichen viz Čestné vyznamenání důlní záchranářské služby
Grunová, Erna 21
Gruzie *112*

hákový kříž *8*, *17*, 23, 25, 26, *27*, 31, 36, 39, 43, 59
Hamburk 79
Hannover 19
Harlinghausen, Martin 139
Harrer, Karl 8
Haupt, Willi *71*
Heeres-Flakabzeichen viz Protiletadlový dělostřelecký armádní odznak
Heines 20
Hess, Rudolf 9, 10, *10*, 11, *13*, *134*
Heydrich, Reinhard *95*
Hierl, Konstantin *56*
Himmler, Heinrich 10, *10*, *13*, 18, 19, *21*, *50*, *95*, *98*, 100, *134*
Hindenburg, Paul von 17
hinduismus 23
Hitler, Adolf 8, *8*, 9, *10*, 11, *13*, *17*, 17, 18, *19*, 19, 20, *21*, 23, *24*, 26, *27*, *28*, 31, 32, *33*, 36, *38*, 39, 44, *46*, *48*, 48, 55, *56*, *59*, *65*, 74, 81, 92, *93*, 95, *127*, *134*, *154*, 157, *157*
Hitlerjugend viz Hitlerova mládež
Hitlerova mládež 11, *13*, *24*, 31, *35* *38*, 40, 42, *41* 43, *44* 44, *46*, *47* 57, *59*, 60, *65*, *154*
HJ viz Hitlerova mládež
hnědé košile viz SA
Hohe Schule viz Vysoká stranická škola
Hugenberg 17

Charlemagne 31
Cholm 112
Cholmschild viz Cholmský pamětní štítek
Cholmský pamětní štítek 112
Chorvatsko *95*, *112*

Infanterie-Sturmabzeichen viz Útočný pěchotní odznak
Itálie 25, 78, 112, *133*, 137

Jeglava viz Mitau
Joyce, William 150
Jugoslávie *98*, 19
junkeři 40

Kampfabzeichen der Kleinkampfmittel viz Bojový odznak malých námořních skupin
Kampfbinde viz páska rukávová SS
Kavallerie-Division „Florian Geyer“ viz divize Jezdecká
KdF viz Radostí k síle
Keitel, Wilhelm *134*
Kesselring, Albert *37*
Kiel 119
Klajpeda 72, 74
Klub aviatiků 60
kokarda 32, *87*
kombinéza
  Luftwaffe 145
  parašutistická *157*
komunisté němečtí 17
korouhev *17*, *28*, *149*
Kraft durch Freude viz Radostí k síle
Krass, Hugo 45
Kréta 119, *131*
Kriegsmarine viz loďstvo válečné
Kriegsorden des Deutschen Kreuzes viz Válečný řád Německého kříže
Kriegverdienstkreuz viz Válečný záslužný kříž
Kriminální policie (KRIPO) *67*
Kriminalpolizei viz Kriminální policie
Krimschild viz Krymský pamětní štítek
KRIPO viz Kriminální policie
Krupp, Gustav dr. 150
Krym 112, *115*
Krymský pamětní štítek *110*, 112, *115*
Kubanschild viz Kubáňský pamětní štítek
Kubáňský pamětní štítek 112, *115*

La Manche *74*, 123
Landespolizei viz Zemská policie
Landsberg 10
Laponský pamětní štítek 112
Lapplanschild viz Laponský pamětní štítek
legie cizinecká španělská 78
Legie Kondor 78–79, *78*, 81
Leibstandarte-SS „Adolf Hitler" viz Tělesná stráž SS „Adolf Hitler"
lemovky *Luftwaffe* 137
Leone 79
Letecký dopravní pluk NSKK 60
Letecký odznak palubního střelce a mechanika 142
Letecký odznak palubního střelce a radisty *139*, 142
Letecký odznak pozorovatele 142
Letecký pamětní pilotní odznak 142
Letecký pilotní odznak *134*, 139, *139*, *153*
letectvo vojenské viz *Luftwaffe*
Lewinsky, Friedrich Erich von *153*
Lichterfelde 20
Litva 74
lodě německé *74*
loďstvo válečné 123
Lohe, Horst *147*
Lorient 119
Lotyšsko *112*, *119*
LSSAH viz Tělesná stráž SS „Adolf Hitler"
Lubbe, van Marius 18
Ludendorff, Erich 9, 10
Luftschutz Ehrenzeichen viz Čestný odznak protiletecké obrany
Luftschutz viz protiletecká obrana
Luftschutzpolizei viz Protiletecká policie
Luftwaffe 36, *37*, *44*, *56*, 60, *63*, *71*, *74*, 78, *80*, *93*, 95, *98*, 100, 103, 130, *131*, *133*, *134*, 137, *138*, 142, 142, 147, *145*, 148, *149*, 152, 157
Lutze, Viktor *13*, 19, *55*

Maďarsko 45
Madrid 79
Marburg 19
Marine-Frontspange viz Frontová spona válečného loďstva
Maurice, Emil 8
Medaile italsko-německého tažení v Africe 112
Medaile za záchranu života 65
Medaile za zimní tažení do Ruska 1941–1942 *48*, *80*, *84*, *87*, *110*, 111, *100*, *105*
Medaille für den Italienish-Deutschen Feldzug in Afrika viz Medaile italsko-německého tažení v Africe
Medaille zur Erinnerung an der 1. Oktober 1938 viz Pamětní medaile na 1. říjen 1938
Medaille zur Erinnerung an der 13 Marz 1938 viz Pamětní medaile na 13. březen 1938
Medaille zur Erinnerung an die Heimkehr des Memellandes viz Pamětní medaile na návrat území Memel
Mein Kampf viz Můj boj
Memel viz Klajpeda
Méty 119
Meyer, Kurt „Panzer" *95*
Mitau (Jeglava) 119
Mnichov *7*, 8, 19, 20, *24*, 26
Modrý Max viz *Pour le Mérite*
Mola Vidal, Emilio 78
Molders, Werner 157
Můj boj 10
Mussolini, Benito 10, *134*, 139
myslivci (lehká pěchota) 26, *87*

Nahkampfspange viz Spona za boj zblízka
Námořní bojový odznak letectva 147
NAPOLA viz Národně politické výchovné ústavy
Napoleon Bonaparte 18
nárameníky *108*, *110*, *140*
Národně politické výchovné ústavy (NPEA) 40
Národně socialistická podniková odborová organizace 62, 63
Národně socialistický letecký sbor (NSFK) *47*, 60, *63*
Národně socialistický motoristický sbor (NSKK) 36, 40, 57, 59, *59*, *60*
Národně socialistický svaz žen *47*, *48*
Národně socialistický říšský svaz tělovýchovy *60*
Narvický pamětní štítek *112*, 112
Narvik 112, *112*, *147*, 155
Narvikschild viz Narvický pamětní štítek
Nationalpolitische Erziehungsanstalten (NPEA) viz Národně politické výchovné ústavy
Nationalsocialistische Betriebsorganisation viz Národně socialistická podniková odborová organizace
Nationalsozialistiche Deutsche Arbeiterpartei viz NSDAP
Nationalsozialistische Fliegerkorps viz Národně socialistický letecký sbor
Nationalsozialistische Kraftfahrkorps viz Národně socialistický motoristický sbor
Nationalsozialistische-Frauenschaft viz Národně socialistický svaz žen
NATO *87*
Německá dělnická strana (*Deutsche Arbeiterpartei)* 8
Německá národní lidová strana (DNVP) 17
Německá pracovní fronta (DAF) 63, *63*, *65*
Německé říšské dráhy *66*
Německý automobilový klub *74*
Německý Červený kříž *72*
Německý kříž *48*, *71*, *80*, *127*, *142*, *147*, *153*
Německý říšský tělovýchovný odznak 54
Německý svaz leteckých sportů *56*, *149*
Německý svaz studentů (NSD – *Studenten Bund*) 31
Neurath, Konstantin von *37*
Nizozemsko 25, *28*
„noc dlouhých nožů" *10*, *13*, 18, 57
Norimberk *10*, 11, *13*, *17*, *24*, *25*, *27*, *28*, 55, *56*, *74*
Normandie 44–45, 110
Norsk *28*
nože *44*, *72*
Hitlerjugend 40
Luftwaffe 137
NPEA viz Národně politické výchovné ústavy
NS-Lehrerbund *viz* Svaz učitelů
NSBO viz Národně socialistická podniková odborová organizace
NSD viz Německý svaz studentů
NSDAP 7–21, 25, 32, 42, *44*, 46, *47*, 48, 49, *48*, *50*, 57, *71*, *97*, *98*
NSFK viz Národně socialistický letecký sbor
NSKK viz Národně socialistický motoristický sbor
NSLB *viz* Svaz učitelů
NSRL viz Národně socialisticý říšský svaz tělovýchovy

Oberkommando der Wehrmacht viz Vrchní velitelství branné moci
Obersalzburg *157*
oblečení maskovací zimní 111
Oddíly umrlčích lebek *(Totenkopfverbände)* 10
odznak *37*, *47*, *60*, 72, *78*, 92, 123
Hitlerovy mládeže (HJ) 43
horské protěže 63, *109*, *128*
Luftwaffe 130, 139, 142, 147
nacistické křesťanské asociace *47*
námořnictva 121, 123
Národně socialistické organizace podnikových buněk 62, 63
Národního důlního úřadu 72
NSDAP 46, *47*, *48*
parašutisty *139*, *140*, *144*, 142
pilota *33*
pobřežního námořního dělostřelectva 123
Pořádkové policie 63
pozemního boje letectva *142*, *147*, 147
pruské dragounské orlice *116*
Říšské pracovní služby *56*, 56
SA sportovní *55*, *100*
Spolku německých myslivců 72
sportovní *48*
SS *46*
tankové jednotky 81
TeNo 65
umrlčí lebky *88*
„Windhund" 16. tankové divize *87*
za zranění *24*, *71*, 81, *80*, *84*, *90*, 92, *93*, *95*, *100*, *105*, *134*, *142*
závěsný půlměsícový 26, 105, *106*
Ochranná policie (Schupo) 63, *65*
operace
Barbarossa 130
Cerberus *74*
Ordensburgen viz Řádový hrad
Ordnungspolizei viz Pořádková policie
Organization Todt viz Todtova organizace
orlice *17*, *28*, 31, *100*
branné moci 26, *27*, *78*
Luftwaffe 36, 79, 81, *138*, *139*
NSDAP 36
NSKK 59
policejní *83*, 105
říšská 26, *27*, 32, *33*, *36*, *37*, *74*, 105
SS 32, SS *83*
ORPO viz Pořádková policie
OT viz Todtova organizace
označení
armádní barevné 109
kvalifikační *139*
rukávová *27*, *106*, *109*, *112*
tankistická *90*
válečného loďstva *124*, *125*

Palma 81
Pamětní medaile na 1. říjen 1938 72
Pamětní medaile na 13. březen 1938 72
Pamětní medaile na návrat území Memel 74
Pamětní medaile pro španělské dobrovolníky v boji proti bolševismu *78*
Panzerkampfabzeichen der Luftwaffe viz Tankový bojový odznak letectva
Panzerkampfabzeichen viz Tankový bojový odznak
Panzerwaffe viz tankové vojsko
Papen, Franz von 17, 18, 19, *21*
Paříž *69*, *71*
páska manžetová *44*, *55*, *68*, *71*, *97*, 112, *112*, *114*, 119, *124*
„Afrika" *112*, 119
„*Afrikakorps*" 119
„*Führer-Begleitbatallion*" *112*
„*Führerhauptquartier*" *112*
„*Gibraltar*" 119
„*Grossdeutschland*" *84*, *112*
„*Kreta*" 119
„*Kurland*" 119
„*Metz 1944*" 119
„*Unteroffiziervorschule*" *114*
pamětní divize „Hermann Göring" *145*
pamětní *Luftwaffe* *144*
pamětní pluku „General Göring" *145*
polní četnictvo *106*
Říšské pracovní služby *68*
Říšských drah *69*
SA *51*
TeNo *68*
zahraničních dobrovolníků *112*
páska rukávová *17*, 25, 31, *48*
Hitlerova mládež 31, 43
Německý svaz studentů 31
NSDAP *31*
SS 31
TeNo *68*
Todtovy organizace *67*
Pilotní odznak *142*
Píseň Horsta Wessela 11
písně *44*, 82, 83, *122*, 130
Plachtařský odznak NSFK *144*
Plachtařský pilotní odznak 142
plakáty *21*, *35*, *42*, *59*, *74*, *100*
plaketa Německého automobilového klubu *74*
plakety NSKK *60*
plamen na vozidlo *149*
pluk
1. Muslimský pluk SS *112*
73. fyzilýrský pluk 119
79. pěší pluk 119
„Hermann Göring" 137
Pohl, Oswald *37*
pohlednice *88*
policie 63, 64, *65*, 65, 67, *67*
Pořádková policie (ORPO) 63, *67*
Tajná státní policie (*Geheimes StatsPolizei* – gestapo) 18
policie vojenská viz polní četnictvo
Polizei-Grenadier-Division Waffen-SS viz Policejní granátnická divize Zbraní SS
polní četnictvo 105
Polská zemské armáda 119
Polsko 21, *21*, *28*, 81, 82, 92
Ponorková frontová spona 120
ponorky 78
Pour le Mérite, řád *13*, 32, *33*, *80*, *134*, *150*, 148
prapor 10. myslivecký 119
praporečníci 26, *27*
praporek-plamen NSKK *60*
prapory *13*, *21*, *24*, 26, *31*
Prinz Eugen, křižník *74*, 120, *123*
Protektorát Čechy a Morava 74
protěž *87*
protiletadlové dělostřelectvo *41*, *44*, *63*
Protiletadlový dělostřelecký armádní odznak 37, *37*, *93*
Protiletadlový dělostřelecký odznak letectva *144*, 147
protiletecká obrana *55*
Protiletecká policie 64
Protipartyzánský bojový odznak 100
Prutzmann, Hans *95*
přilba *55*, 59, *60*, *78*, 83, *95*, *100*, *128*, *149*
puč Kappův 23
puč mnichovský 10, 48

RAD viz Říšská pracovní služba
Radostí k síle (KdF) 63
RAF *(Royal Air Force)* 36, *74*, 123,137
Rakousko 11, 21, *44*, 45, *51*, 72
Raubalová, Geli 21
RDV viz Říšské dopravní ředitelství
Reader, Erich *28*, *127*
Reich Postschutz viz Říšská poštovní ochrana
Reichpost viz Říšská pošta
Reichs Luftschutzbund viz Říšská protiletecká obrana
Reichsabzeichen für Leibesübungen viz Říšský odznak tělesné výchovy
Reichsadler viz orlice říšská
Reichsbahn viz Říšské dráhy
Reichsbahnschutz viz Říšská železniční ochrana
Reichskriegsflagge viz vlajka říšská válečná
Reichstag viz Říšský sněm
Reichtsarbeitsdienst viz Říšská pracovní služba
Reitschová, Hanna 139
Rettungsmedaille viz Medaile za záchranu života
Riefenstahlová, Leni 11, Leni 42
Richthofen, Wolfram von 79, *142*
Ritterkreuz des Kriegsverdienstkreuz viz Rytířský kříž Válečného záslužného kříže
RLB viz Říšská protiletecká obrana
Röhm, Ernst 8, 9, 10, *10*, *13*, 17, 18, *19*, 19, 20, *55*
Rommel, Erwin *80*, *118*, *157*
Rosenberg, Alfred *8*, 8
Royal Navy *74*
Rudel, Hans-Ulrich *137*, *150*, 150, *153*
runy SS *95*, 109
Rusko 25, *84* viz též Sovětský svaz
Rytířský kříž *71*, *80*, *95*, *105*, *131*, *137*, *142*, *147*, *153*, *154*, *157*
Rytířský kříž Válečného záslužného kříže 150

Rytířský kříž Železného kříže *33,* 95, *150*, 150, 152, 157
Řád krve (*Blutorden*) 46, 50, *157*
řád Michala Udatného *153*
Řádový hrad 40, *52*
Řecko 119
Říšská pošta *70*
Říšská poštovní ochrana 72
Říšská pracovní služba (RAD) 54–55, *55, 56,* 68
Říšská protiletecká obrana *63*
Říšská železniční ochrana *70,* 72
Říšské dopravní ředitelství *69*
Říšské dráhy *69,* 72
Říšský dozor leteckého provozu *133*
Říšský odznak tělesné výchovy *100*
Říšský sněm *(Reichstag)* 11, 17, 18, 20, 31,

SA (*Sturmabteilungen*) 8, *10,* 10, 11, *13,* 17, *17,* 18, 19, 21, *24, 28, 34,* 36, *44, 47, 48,* 49, *51, 55,* 57, 59, *70*
SA *Wehrabzeichen* viz Branný odznak SA
sbor 8. letecký 79
Seekampfabzeichen der Luftwaffe viz Námořní bojový odznak letectva
Segelflugzeugführerabzeichen viz Plachtařský pilotní odznak
Sevilla 78
Scharnhorst bitevní loď *74,* 123
Schirach, Baldur von 44
Schleswig-Holstein, loď *127*
Schmidt, Willi 20, 21
Schneidhuber 20
Schnellboot-Kriegsabzeichen viz Válečný odznak pro rychlé čluny
Schupo viz Ochranná policie
Schutzstaffeln viz SS
Schweinfurt *149*
Sicherheitdienst viz Bezpečnostní služba
Sicherheitspolizei viz Bezpečnostní policie
SIPO viz Bezpečnostní policie
Skandinávie 25
Skorzeny, Otto 139
Služební medaile *110*
Služební stranické vyznamenání 48
Služební vyznamenání SS 49
Sociálně demokratická strana Německa (SPD) 17
Sonnemannová Emmy *134*
Sovětská armáda 26, 79
Sovětský svaz 25, 74, 78, 81, 95,101, *106*, 130, *133*, 137
Spange „Prager Burg" viz Spona „Pražského hradu"
Spanienkreuz viz Španělský kříž
SPD viz Sociálně demokratická strana Německa
Speer, Albert *48, 67, 71*
Sperrl, Hugo 78
Spojenci 44–45, 49, *74,* 112, 123, *128,* 130
Spolek německých myslivců 72, *72*
Spona leteckých bombardérů *80*
Spona „Pražského hradu" 74
Spona za boj zblízka *48, 78,* 95,120, 147
SS (*Schutzstaffeln*) 10, *10, 13,* 18, 19, *21*, 21, *27*, 32, *34*, 36, *46*, *47*, *51*, 57, *70*, *88*, *90*, *97*, *98*
SS *Dienstauszeichnungen* viz Služební vyznamenání SS
SS-Panzer-Division *12.* „Hitlerjugend" viz divize 12. tanková SS „HitlerJugend"
Stadelheim 20
Stahlhelm 47
standarty 26, *27, 28,* 79, 148
Státní tajná policie (gestapo) *67*
stejnokroj 103
  celní úředníci 69
  Červený kříž 73
  Hitlerova mládež *41, 42,* 42–43, *44, 46,*
  KdF 63
  letecké 137
  Luftwaffe 60, 130, *142, 144*
  maskovací 103
  námořní 123
  NAPOLA 40
  Německé pracovní fronty 63, *63*
  NSDAP *48*, 49, *50*
  NSFK 60
  NSKK 59
  Ochranná policie 63
  poddůstojníka divize „Hermann Göring" *142*
  poštovní doručovatelky *72*
  Protiletecká policie 64
  Říšská poštovní ochrana 72
  Říšské dráhy 72
  Říšské pracovní služby 55–56, *55, 56*, 57
  SA 49
  tankistický 83, *88, 90*
  Technická záchranná služba 65
  tropický *133*
  Vodní pořádková policie 63
Stempfle, Bernhard 21
Stendalu, škola v 142
Strasser, Georg 10, 11
Studenten Bund viz Německý svaz studentů
Stuha s hákovým křížem *31*
Sturmabteilungen viz SA
svastika viz hákový kříž
svatba nacistická *47*
Svaz německých dívek (BDM) *35, 40, 41, 42, 43, 71*
Svaz učitelů *47*

šavle 109
šňůry střelecké *100,* 101,*105, 127*
Španělsko 78–81
Španělský kříž *78,* 81
štít Velmistra řádu Německých rytířů 119
štítky pamětní *115*
štítky rukávové 112
Tablada, letiště 78
tábory koncentrační 10, 20, 50
tankové vojsko 83
Tankový bojový odznak *90*, 92, *93*, *95*, 147
Technická záchranná služba (TeNo) *66*, 65, *68 70*
Technische Nothilfe viz Technická záchranná služba
Tělesná stráž SS „Adolf Hitler" 13, 24, *95*, *95, 97*
TeNo viz Technická záchranná služba
Tetuan 78
Thoma, von 81
Todt, Fritz dr. *67*
Todtova organizace (OT) *67*
Triumf vůle (*Triumph des Willens*), film 11, 42, 44, 55
Triumph des Willens film viz Triumf vůle
třapec 109
Turkistán *112*

U-Boots-Kriegsabzeichen viz Válečný ponorkový odznak
Udet, Ernest *142*
Ukrajina *112*
umrlčí lebka *27*
uniforma
  Allgemeine-SS 97, 98
  diplomatického sboru 67
  7. dobrovolnické horské divize „Princ Eugen" *95*
  maskovací 109
  námořnická *120*, *122*
  SS 10, *13*, *95*
  ženijního vojska *110*
  viz též stejnokroj
Ústřední muzeu ozbrojených sil SSSR 80
Útočný pěchotní odznak *78*, *90*, 92, *93*

Válečný flotilový odznak 121, *125*
Válečný odznak pro minolovky 123
Válečný odznak pro rychlé čluny 121
Válečný odznak pro torpédoborce 121, *125*
Válečný odznak pro minolovky, stíhače ponorek a doprovodná plavidla *122*
Válečný ponorkový odznak 120, *120*
Válečný řád Německého kříže 152
Válečný záslužný kříž *110, 150,* 150
válka občanská ve Španělsku 78, 80, 92
Varšava 119
Varšavský pamětní štítek 119
vavřín 31
Velká Británie 112
Velkokříž Železného kříže *33, 150*
Versaillеská smlouva 9
Viezenz, Gunter 101
Vilém II. 23
vlajka 26, 31, *74*
  NSDAP *27*
  říšská válečná *38,* 39, *74, 128*
  Výmarské republiky *51*
Luftwaffe 130, 148
  námořnictva 123
vlaštovčí hnízda *13*
Vodní pořádková policie 63
Völkischer Beobachter 19
Volkmann, Helmut 79
Volkssturm viz Domobrana
Volkswagen 63, *65*
Vrchní velitelství branné moci *(Oberkommando der Wehrmacht)* 26
Všeobecné SS viz *Allgemeine-SS*
Všeobecný útočný odznak 92, *93*
výložka 31, *108, 109, 110,* 137, *138,* 139
Výmar 11
Vysoká stranická škola (NPEA) 40
výstroj 105
vyznamenání *48, 55, 72, 69, 73,* 100
  Celní stráž 69
  Červený kříž 73
  NSFK 61
  policejní 67
  Říšské pracovní služby 56–57
  SA 49, 54
  SS 49
Vyznamenání za službu v Říšské pracovní službě 56

Wafenfarbe viz označení armádní barevné
Waffen-SS 10, 23, *33*, *35*, *37*, 45, *48*, 49, *59*, 63, *90*, 95, *97*, 100, *100*, 103, 109, *112*, 123, 152, *157*
Wasserchutzpolizei viz Vodní pořádková policie
Wermachtsadler viz orlice branné moci
Wessel, Horst 11, *17*
Wilhelmshaven *74*
Winterschlacht im Osten 1941/1942 viz Medaile za zimní tažení do Ruska
Witzig, *plukovník 157*
Worms *21*
Wunsche, Max *33*

zbraň pobočníRíšské pracovní služby 56
Zbraně SS viz *Waffen-SS*
Zemská policie 67
Zerstörer-Kriegsabzeichen viz Válečný odznak pro torpédoborce
Zetkinová, Klára 17
Zlatý stranický odznak NSDAP *46*
Zollgrenzschutz Ehrenzeichen viz Čestné vyznamenání Celní stráže
Zvláštní odznak za zničení tanku jednotlivcem 100, 101

Železný kříž *8, 10, 24,* 26, 32, *33, 37,* 39, *48, 50, 71, 78,* 79, *80, 84, 87, 90,* 92, 95, *95, 100,* 103, *110,* 123, *127, 131, 134, 137, 140, 142, 144, 147,* 150, *150,* 152, *153, 154*
ženisté 26
Ženský kříž 73

Poděkování

Výtvarník: David Eldred
Rejstřík: Ron Watson
Produkce: Nicki Giles

Autor a nakladatel by rádi poděkovali za nedocenitelnou pomoc při přípravě této knihy a za ochotu, s níž poskytli své sbírky na pořízení fotografií: Martinu Windrowi, Brianu L. Davisovi, konzultantovi militárií Ulrich of England (Andrew Steven), Peteru Amodio, Malcolmu Fisherovi z „Regimentals", 70 Essex Road, London N1.

Poděkování za fotografie

BPL: 1, 2–3, 4–5, 6-7, obě 8, obě 9, obě 12, horní a pravá 13, dole 14, obě 16, horní 17, dolní 18, 19, obě 21, dolní 24, obě 25, všechny 26, horní 27, 30, horní 31, horní vpravo 33, dolní pár 34, vlevo dole 35, nahoře vlevo 36, dole 37, dole 38, vpravo 39, všechny 40, 42, dolní pár 45, horní 46, levá a dole 48, dole 55, horní 58, 59, horní levá 62, dolní 65, horní 72, levá 74, 75, 76–77, levá 81, 82, obě 83, horní levá 88, 89, pravá dolní 91, horní 94, dolní 95, horní pravá 96, horní 98, obě 99, 100, horní pár 104, dolní 105, dolní pravá 117, dolní pravá 118, 119, obě 120, horní pravá 123, horní 126, dolní pravá 127, horní levá a dolní 128, 129, obě 130, obě 131, obě 134, 135, horní 137, 143, dole 145, pravá dole 146, 150, vpravo dole 151, obě 152, 156, dole 157.
Bundesarchiv: 6–7, 10, 11, levá 13, horní 14, 15, dole 17, horní 18, obě 20, 22–23, horní 24, všechny 28, 29, dolní 33, horní 43, dolní 46, dolní 47, horní 50, dolní 51, horní pravá 54, horní a dolní 56, 64, obě 78, horní 80, horní 94, 121, 136, dolní levá 151, dolní 155, horní 157.
Bildarchiv Preussicher Kulturbesitz: střední pár 34, horní 35.
Sbírka Briana L. Davise: dole 27, dole 31, dole 32, obě 44, horní 45, horní 47, střední 48, horní pár 51, horní levá 54, horní 55, střední 56, dolní 58, dolní 61, horní pravá 62, 63, horní 65, dolní 67, obě 68, obě 69, horní 70, horní 71, dolní 72, obě 73, pravá 80, horní 91, pravý pár 92, obě 93, dolní 101, dolní 104, horní 106, všechny 108, všechny 111, obě 112, 113, obě 114, dole 115, obě 122, obě 124, dole 125, horní 127, 138, horní 140, dolní 144, horní 145, dolní levá 146, horní pár 151, horní pár 153 a horní 155.
Henk van Capelle: levý pár 34.
E. W. W. Fowler: horní 32, dolní pravá 35, horní pravá a dolní 36, horní levá 39, dolní 71, levá 80, horní pravá 88, horní 105, dolní 106, horní levá 123, dolní 137, dolní 140, dolní 142, obě 153.
Regimentálie (fotografie Floyda Humphreye): 38, dole 54, obě 60, nahoře 61, nahoře 67, dole 70, vpravo 74, nahoře 95, obě 103, nahoře pravá 110, nahoře 117, nahoře 118, nahoře obě 125, dole 141, nahoře 146, 147, dole 148, všechny 149, obě 154.
Ulrich of England (Andrew Steven) Peter Amodio: nahoře levá 33, nahoře 37, všechny 41, dole 43, obě 48, dolní pár 50, všechny 52, obě 53, obě 57, všechny 66, 79, 84, 85, 86, všechny 87, 90, dole vlevo 91, dole pár 94, horní levá a dole 96, všechny 97, dole 98, 107, dole 110, všechny 132, všechny 133, horní pár 144.
Martin Windrow: horní 115, obě 116, dole levá 117, dole levá 118, nahoře vpravo 128, nahoře 148.

Nakladatelství vydavatelství
ESTY

ISBN 80-7181-173-4
9 788071 811732